

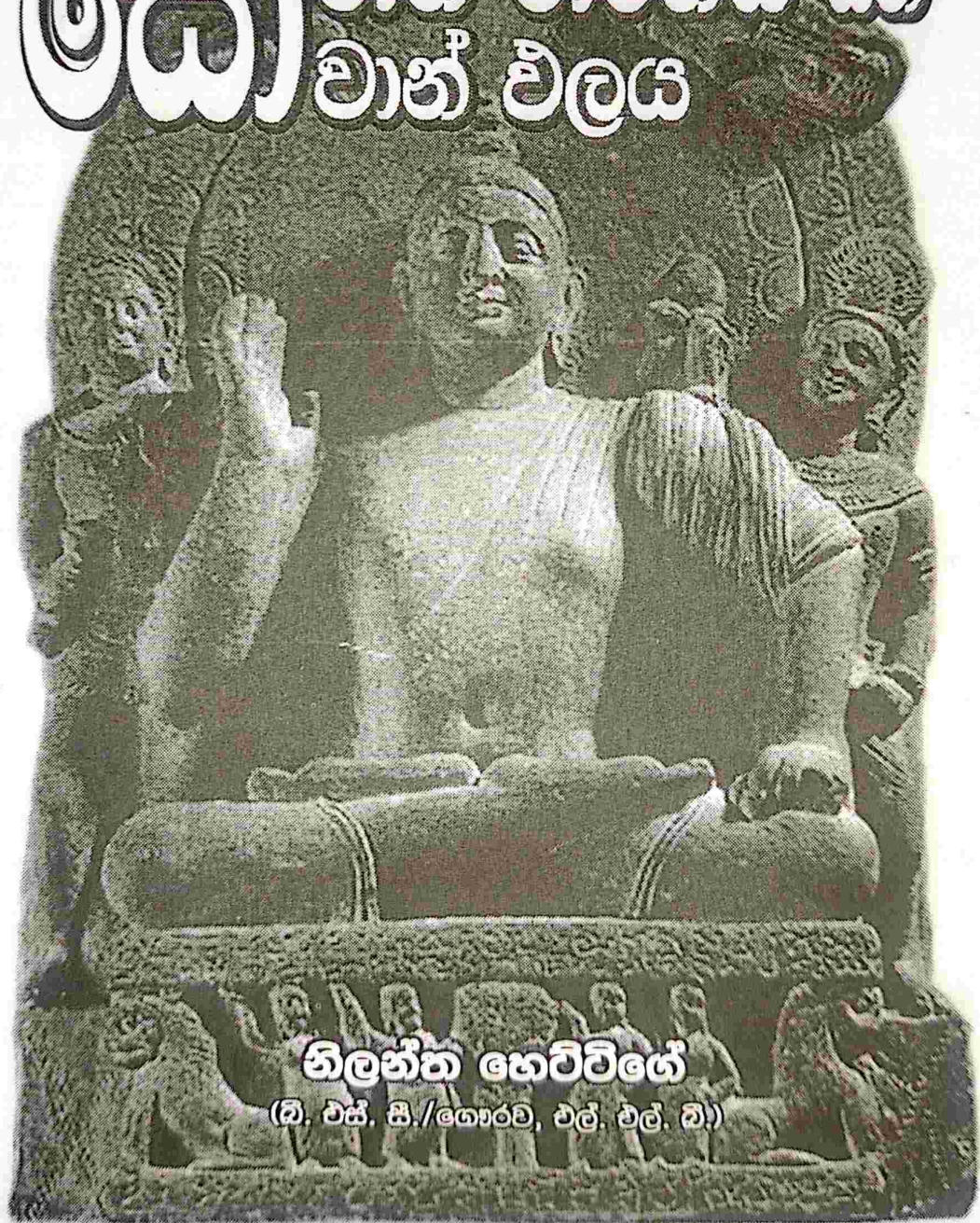
සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය

නිලයේන හෙට්ටිගේ

නොවැරදීම මගවල ලබා දෙන නිවැරදි
ප්‍රතිපදාව හෙළිදරව් කරන,
සූත්‍ර පිටකයේ එන ඉගැන්වීම් අනුව සකස් කළ
ධර්ම ග්‍රන්ථය

කේවලාභ මාර්ගය සහ කේවලාභ චර්යා

නිලන්ත හෙට්ටිගේ
(බ. එස්. සී./ගෞරව, එල්. එල්. ඩී)

සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය

© පී. එම්. නිහාල් කුමාර

ISBN 978-955-655-382-6

ප්‍රථම මුද්‍රණය : 2008 අප්‍රේල්

ශ්‍රී ලංකා ජාතික පුස්තකාලය - ප්‍රකාශනගත සුවිකරණ දත්ත

හෙට්ටිගේ, නිලන්ත

සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය / නිලන්ත හෙට්ටිගේ

දන්කොටුව : වාසනා ප්‍රකාශකයෝ, 2008

පි. 128 : සෙ.මි. 21

ISBN 978-955-655-382-6

i. 294.34436 ඩීඒ 21

ii. ශ්‍රී ලංකා

1. මුද්‍රණ ධර්මය

අක්ෂර සංයෝජනය :

රසාදර ධනුෂ්ක

පිටි කවරය :

සුභාෂණ හෙට්ටිආරච්චි

මුද්‍රණය : වාසනා ප්‍රින්ටර්ස්,
නාන්තේඨිය පාර,
දන්කොටුව.

ප්‍රකාශනය :

වාසනා ප්‍රකාශකයෝ
නාන්තේඨිය පාර,
දන්කොටුව.

පොත ගැන,

බොහෝ දෙනෙක් සත්‍යය දැන ගැනීමට කැමති වෙති. ඉන් ද වැඩි දෙනෙක් ඒ සත්‍යය වෙත පැමිණීමට කැමති වෙති. බෞද්ධ අවබෝධතා මාර්ගය ගැන අප විසින් ලියා පළ කළ පතපොත මෙතරම් ඉක්මනින් ජනතාවගේ ගෞරවාදරයට පාත්‍ර වූයේ එබැවිනි.

භාවනාව සහ සත්‍යාවබෝධය අලලා අප විසින් ලියා පළ කළ පොත් පෙළ දැන් ඒ විෂය ක්ෂේත්‍රයන් පිළිබඳ ප්‍රවීණයන්ගේ පවා ඉමහත් පැසසුමට පාත්‍රව ඇත. මාර්ගඵල, ධ්‍යාන හා සමාපත්ති පිළිබඳව බොහෝ දෙනෙකු විසින් කරපින්නාගෙන ආ දුර්මත අද වන විට බැහැර වී ඇත. අපගේ පොත් පෙළ අධ්‍යයනයෙන් හා නිසි පරිදි මානසික අභ්‍යාසයන් හි යෙදීමෙන් විපුල ඵල අත් වූ බව විශාල පිරිසක් ප්‍රකාශ කරති. අද මෙරට භාවනා මධ්‍යස්ථාන රැසක අත්පොත් ලෙස භාවිත වනුයේ ඒ පොත් පෙළයි.

අපගේ භාවනා පොත් පෙළ අනුව යමින් සතර මග සතර-ඵලයට පැමිණි බව ප්‍රකාශ කරන විශාල පිරිසක් ද අද මෙරට සිටිති. ඔවුන්ට ඒ ගැන සහතික විය හැකිය. මන්දයත් නිවැරදි ප්‍රතිපදාව අඩුවක් නැතිවම අප විසින් හෙළි කළ බැවිනි. තමන්, ධ්‍යාන සමාපත්ති හා මාර්ගඵල ලබා සිටින බව බොහෝ දෙනෙක් අපට පවසා සිටිනුයේ සතුටු කඳුළු වගුරුවමිනි. සමහරුන්ට ඒ සතුටෙහි හවුල් කරුවන් වීමට නොහැකිව ඇත්තේ ඔවුන් කාර්යබහුල ජීවිත ගත කරන බැවිනි. කාර්යබහුල ජීවිත ගත කරන අප වැනි අය ගැන ද සලකා බලා එවැන්නන් වෙනුවෙන් පොතක් ලියා පළ කරන මෙන් විශාල පිරිසක් අපෙන් ඉල්ලා සිටියහ. මේ පොත ලියැවුණේ ඒ ඉල්ලීමිචලට ප්‍රතිචාර වශයෙනි.

භාවනා නොකර මාර්ගඵල ලබන ප්‍රතිපදාව ප්‍රථම වරට මේ කෘතියෙන් අඩුවක් නැතිවම හෙළි කර ඇත. මෙහි එන කරුණු දැන අවබෝධ කිරීම තුළින් යමෙකුට මාර්ගඵල නොලැබේ නම් ඒ පූර්වකෘත අකුශල කර්මයක් නිසාමය. මන්දයත් බුදුන් වහන්සේ නිවැරදි සෝවාන් මාර්ගය අඩුවක් නැතිවම මෙහි සටහන් කර ඇති බැවිනි.

තවද, භාවනා කර මාර්ගඵල ලබනු රිසි පිරිස වෙනුවෙන් සුවිශේෂ භාවනා අභ්‍යාස මාලාවක් මෙම කෘතියේ IV වන කොටසට ඇතුළත් කර ඇත. සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය ගැන තුලනාත්මකව අවබෝධයක් ලැබීමට එම කරුණු මහෝපකාරී වනු නිසැකය.

මෙරට බෞද්ධ ප්‍රබෝධය වෙනුවෙන් විශාල කැපවීමක් කර මේ පොත් පෙළ මුද්‍රණද්වාරයෙන් පළ කිරීමට කිසිදු පැකිළීමකින් තොරව එකඟ වූ දංකොටුවේ වාසනා ප්‍රකාශන අධිපති තුමා ඇතුළු කාර්ය මණ්ඩලයට අපගේ ගෞරව ප්‍රණාමය හිමිවිය යුතුය.

හිලන්ත හෙට්ටිගේ

'සුනිල'

කලහෙ,

වංචාවල.

ටෙලි. 077-7185279 / 060-2931349

පටුන

I කොටස

1. හැඳින්වීම
2. මාර්ගඵල පිළිබඳ විස්තරය
3. සෝවාන් මාර්ගය
4. සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින අය
5. සෝවාන් ඵලය ලැබෙන ආකාරය
6. සංසාර බැඹීම
7. සසර බැඹීම ලිහි ගොස් සෝවාන් වන හැටි
8. සංයෝජන ධර්ම ප්‍රභීණ වන අයුරු
9. සංයෝජන ධර්ම සියල්ල නසන ආකාරය
10. සෝවාන් ඵලය
11. සෝවාන් ඵලලාභියා ලබන වාසි
12. සෝවාන් ඵලයෙහි ප්‍රභේද
13. සෝවාන් වූ බව දැනගන්නා අයුරු
14. සෝවාන් වීදැයි සැක හැරගන්නා අයුරු
15. සෝවාන් වීම මෙතරම් පහසු දෙයක් ද?
16. සිල් බිඳගන්නා සෝතාපන්නයෝ
17. අද කාලයේ සෝවාන් වීම මෙතරම් අපහසු දෙයක් බවට පත්ව ඇත්තේ මන්ද?
18. සෝවාන් වීමට භාවනා කළ යුතුම ද?
19. සෝවාන් වීම සහ ධර්මාවබෝධය
20. සෝවාන් ඵලය සහතික කරන අවබෝධතා ඥාන
21. පටිච්ච සමුප්පාදය
22. විඤ්ඤාණස්ථිති සහ සත්තාවාස ගැන අවබෝධය
23. සෝතාපත්ති අංගයන් තමා තුළ ඇතිකර ගන්නා අයුරු

II කොටස

24. සෝවාන් ඵලය පිළිබඳ සූත්‍ර දේශනා

III කොටස

25. බෞද්ධ භාවනාව සහ අවබෝධතා මාර්ගය ගැන තුලනාත්මක විග්‍රහයක්
26. විශ්වාසය, ඇදහිල්ල සහ යථාවබෝධය
27. ලෝකය පවස්කන්ධය සහ පස්කම් සැපත
28. සිත පිහිටියේ කොතැන ද?

IV කොටස

29. සෝවාන් වීම හා සම්බන්ධ ආචාර්ය මතවාද
30. ස්ථවිරවාදීන්ගේ සෝවාන් වීමේ ප්‍රතිපදාව

I කොටස

01. හැඳින්වීම

සියලු සත්ත්වයෝ සැප කැමති වෙති. කිසිවෙක් දුකට පත්වීමට කැමති නැත. දුකෙන් මිදී සැපතට පත්වීමට නොවැරදෙන මගක් ඇත්ද? ඒ සඳහා මගක් ඇත. එය නම් ආර්ය මාර්ගයයි. ආර්ය මාර්ගය අනුගමනය කරන පුද්ගලයා දුක ජය ගනියි. සැපත තහවුරු කර ගනියි.

බුදුන් විසින් දේශනා කර ඇති සත්‍යාවබෝධ මාර්ගයට අදාළ ඉගැන්වීම් සමහරුන්ට නොතේරේ. මන්ද යත් ශුන්‍යතාව මුල්කරගත් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු එකවර අවබෝධ කර ගැනීම දුෂ්කර වන බැවිනි. එනමුත් කිසියම් කෙනෙක් සෝතාපත්ත අංගයන් ලෙස විස්තර කෙරෙන කරුණු තමා තුළ ඇති කර ගත්තොත් සෝතාපත්ත අංගයන් සමාදන් වුවහොත් එයින්ම සෝවාන් ඵලය ලැබෙයි. මේ බව ඉතා පැහැදිලිව ධර්මයෙහි විස්තර කර ඇත.

මේ කෘතිය සම්පූර්ණයෙන්ම වෙන් වන්නේ සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය විස්තර කිරීමටය. මෙය ප්‍රවේසමෙන් කියවා අවබෝධ කර ගැනීම ම සැක දුරු වී සෝවාන් ඵලය ලැබීමට ප්‍රමාණවත් විය හැකිය. තවද මෙහි විස්තර කෙරෙන සෝතාපත්ත අංගයන් සමාදන් වීමෙන් තමාට පහසුවෙන්ම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටිය හැකිය. එසේම, තමා සෝවාන් වූ බවට තමාටම සහතික විය හැකිය. ඊට අදාළ සරල පරීක්ෂණ කිහිපයක්ම මේ කෘතියට ඇතුළත් කර ඇත.

සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය ලෙස නම් කර ඇති මෙම කෘතිය ඔබ සෝවාන් ඵලය වෙත රැගෙන යාම සඳහා විශේෂයෙන් සකස් කර ඇත. මෙහි කොටස් හතරකි. මුල් කොටස සෝවාන් මාර්ගය සහ සෝවාන් ඵලය සම්බන්ධ මූලික ඉගැන්වීම්වලින් සමන්විතය. සූත්‍ර ධර්මයන්හි සෝවාන් ඵලය විස්තර කෙරෙන ආකාරය දෙවැනි කොටස තුළින් ඔබට හඳුනාගත හැකිය. ක්‍රමක්‍රමයෙන් ඔබ සෝවාන් ඵලය වෙත යොමු කරවීම සඳහා අප විසින් විශේෂයෙන් සකසන ලද පාඩම් කිහිපයකින් තෙවැනි කොටස සමන්විත වෙයි. ඒ ඒ කොටස් ප්‍රවේශමින් කියවන්න. එහි ඇති දේ අවබෝධ කර ගැනීමට උත්සාහ කරන්න. මෙහි එන ඉගැන්වීම් ඔබේ අත්දැකීම් හා සසඳා

බලන්න. එම උත්සාහය නිවැරදිව සිදුකළහොත් ඔබ නොවැරදීම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටනු ඇත.

සෝවාන් වීම ඉතා පහසු දෙයක් බව බුද්ධ දේශනයෙහි දැක්වේ. එය අපහසු දෙයක් බවට පත්කර ඇත්තේ පසුකාලීනව ධර්මය හා අධර්මය පටලවා ගත් අය විසිනි. 'සෝවාන් වීම සඳහා භාවනා කළ යුතුමය. ඒ සඳහා චතුර්ථධ්‍යානය ලැබීම අවශ්‍යමය. සෝතාපත්ත ඵලසමාපත්තියට පැමිණීමට හැකිවිය යුතුය' යන මතවාද අද බොහෝ දෙනෙක් දරති. ඒ කිසිවක් බුද්ධ දේශනයෙහි අඩංගු නොවේ.

මේ කෘතිය සෝවාන් ඵලයට එළඹීමට කැමති අය සඳහාමය. මෙහි එන සියලු ධර්ම කරුණු බුද්ධ දේශනයන්ගෙන් උපුටාගත් දේය.

ඔබට සෝවාන් ඵලය ලබා ගැනීමට කැමැත්තක් ඇති වේද? එසේ වනුයේ ඊට හේතු සම්පත් ඇති අයට පමණි. එබැවින් සියලු සැක දුරුකර සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටීමට ඔබට හැකිවන බවට කිසිදු සැකයක් නැත. ඒ සඳහා අවැසි වනුයේ නිවැරදි මගට පිවිස සුළු උත්සාහයක් දැරීම පමණි.

02. මාර්ගඵල පිළිබඳ විස්තරය

තමාගේ විමුක්තිය තමාම සලසා ගත යුතුය යන්න බුදුදහමෙහි එන වැදගත්ම ඉගැන්වීමකි. ඒ විමුක්ති මාර්ගය කටුක රුක්ෂ ප්‍රතිපදාවක් නොවේ. ගිහියෙකුට වුව ද පැවිද්දෙකුට වුව ද පියවරෙන් පියවර විමුක්ති මාර්ගයේ ඉහළට නැගගොස් විමුක්තිය වෙත පැමිණිය හැකිය.

මෙහි විමුක්තිය යන්නෙන් අදහස් වන්නේ කුමක් ද? විමුක්තිය යනු දුකෙන් මිදීමයි. සත්ත්වයා ඉපදී ජීවත්ව මියගොස් දිගින් දිගටම සසරෙහි සැරිසරන බවත් ඒ ක්‍රියාදාමයේදී සැපතට වඩා දුකක් අත්වන බවත් බුදු දහමෙහි ඉගැන්වේ. සසර ගමනේ දුක වැඩිය. සැප අඩුය. එබැවින් දුකෙන් මිදීමේ මාවත වනුයේ සසරෙන් මිදීමේ ප්‍රතිපදාවයි. සසරෙන් මිදීමේ ප්‍රතිපදාව ආරම්භ වනුයේ සසර දුක අවබෝධ කරගැනීමෙනි. සසර දුක අවබෝධ කරගත් පුද්ගලයා දුකට හේතුව නැවත නැවතත් සසරෙහි ඉපදීම බව දනියි. ඉන් අනතුරුව ඉපදීමෙන් මිදෙන ආකාරය ඔහු සොයා බලයි. මතු ඉපදීමට හේතුව තෘෂ්ණාවයි. ඒ බව පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මයෙහි විස්තර කෙරෙයි. යම් කෙනෙක් තෘෂ්ණාව අත්හළහොත් ඔහු තවදුරටත් සසරෙහි නොරැඳෙයි. මන්ද යත් යළි ඉපදීමට හේතුවක් නොමැති බැවිනි.

පෙරකී අවබෝධතා මාර්ගයෙහි මං සලකුණු හෙවත් ජය කණු සතරකි. ඉන් පළමු ජය කණුව සෝවාන් ඵලයයි. සෝවාන් ඵලයට පත් පුද්ගලයා නැවත මෙලොවෙහි උපදින්නේ නම් ඒ වැඩිම වශයෙන් වාර 7 කි. ඒ වාර හත අවසන ඔහු සසර දුක කෙළවර කරයි. සකෘදාගාමී ඵලය සෝවාන් ඵලයට වඩා උසස්ය. සකෘදාගාමී වූ පුද්ගලයා නැවත මෙලොවට එනුයේ උපරිම වශයෙන් එක් වරකි.

අනාගාමී ඵලය හෙවත් තුන්වන ජයකණුව වෙත පැමිණෙන අය මරණින් මතු සුද්ධාවාස නම් වූ බ්‍රහ්ම තලයන්හි ඉපිද එහිදී පිරිනිවනට පත්ව සසර දුක කෙළවර කරති. ආර්ය මාර්ගයේ අවසාන ජයකණුව අර්හත් ඵලයයි. අර්හත් ඵලයට පැමිණි තැනැත්තා තෘෂ්ණාව ජයගනියි. එබැවින් රහත්හු නැවත නොඉපදෙති.

සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගාමී සහ අර්හත් යන මාර්ගඵල වෙත ළඟාවීමේ මාර්ගය ගිහි පැවිදි දෙපක්ෂයටම පොදු වේ.

බුදුන් කල විසූ ගිහියෝ ද, පැවිද්දෝ ද වෙනසක් නොමැතිවම සංසාර විමුක්තිය සඳහා වූ ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කළහ. සෝවාන්, සකෘදාගාමී සහ අනාගාමී යන තුන් ආකාරයේම මාර්ගඵලලාභීන් එකල ගිහියන් අතර සිටි බව සූත්‍ර ධර්ම අනුව පැහැදිලි වේ. කෙසේ නමුත් ගිහියෙකු, රහත් බවට පත්වුවහොත් ඔහු එතැන් සිට දින හතක් තුළදී පැවිදි බිමට පිවිසෙයි. මන්ද යත් රහතන් වහන්සේලාට ගෘහ වාසය අකැප වන බැවිනි.

මෙකල ආර්ය මාර්ගය අනුගමනය කර මාර්ගඵල ලද නොහැකිද යන්න බොහෝ දෙනෙකුට ගැටලුවක් වී ඇත. ශ්‍රී සද්ධර්මය විද්‍යමාන වේ නම් සහ ආර්ය මාර්ගයේ යනු කැමති පිරිසක් ද වෙන් නම් බුදු සසුන කිසිදින මාර්ගඵලලාභීන්ගෙන් හිස් නොවන බව බුදුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කර ඇත. මෙකල මාර්ගඵල ලද නොහැකි බව බොහෝ දෙනෙක් විශ්වාස කරන්නේ මහායානය ප්‍රමුඛ මිථ්‍යා මතවාද ඉදිරියට පැමිණ මූලික බුද්ධ ඉගැන්වීම් පසුබැස්සවීම නිසාය.

ශ්‍රී සද්ධර්මය දැන ඉගෙන නිවැරදි ප්‍රතිපදාවට පිවිසෙන අය මාර්ගඵලයක් නොලබනුයේ ඉතා කලාතුරකිනි. නිවැරදි ප්‍රතිපදාව පුරන බොහෝ දෙනෙක් මේ ජීවිතය තුළදීම මාර්ගඵල ලැබීමට සමත් වෙති. ධර්ම මාර්ගය එතරම්ම ආශ්චර්යමත්ය!

03. සෝවාන් මාර්ගය

සත්‍යාවබෝධ මාර්ගයේ පළමු ජය කණුව සෝවාන් ඵලයයි. සෝවාන් ඵලය වෙත වැටී ඇති මාර්ගය සෝවාන් මාර්ගය නම් වේ. සාමාන්‍ය පුද්ගලයකු හෙවත් අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයකු සෝවාන් ඵලය දක්වා යන මාවත කොටස් තුනකට බෙදා විස්තර කළ හැකිය.

- ❖ පෘථග්ජනභාවයේ සිට සෝවාන් මාර්ගය දක්වා මාර්ගය
- ❖ සෝවාන් මාර්ගය
- ❖ සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටීම

අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයෙක් යනු කවරාකාර පුද්ගලයෙක් ද? ධර්මය නොදත්, ධර්මය නොඇසූ පුද්ගලයෙකු හැඳින්වීමට 'අස්සුතවා පෘථජ්ජන' යන යෙදුම බුදුන් වහන්සේ විසින් භාවිත කර ඇත. මෙකී අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයන් සෝවාන් මාර්ගයට වැටෙන අන්දමත් එතැන් සිට සෝවාන් ඵලය දක්වා ගමන් කරන අන්දමත් සුත්‍ර පිටකයෙහි මැනවින් විස්තර කර ඇත. ඒ විස්තර පහත දැක්වේ.

පෘථග්ජන මිනිසා ශ්‍රී සද්ධර්මය ගැන කාගෙන් හෝ අසා දැන ගනියි. ඔහුට ධර්මය ඇසීමෙහි කැමැත්තක් උපදියි. ඔහු භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත හෝ උන්වහන්සේගේ ශ්‍රාවකයෙකු වෙත එළඹී බණ අසයි. නිවනට මගපාදන්නා වූ සද්ධර්මය අසන ඔහු තුළ කුතුහලය උපදියි. හේ තව තවත් ධර්මය දෙසට නැඹුරු වෙයි. මෙලෙස ධර්මය දෙසට නැඹුරු වන හේ "කෙසේ හෝ මෙහි සත්‍යතාවය විමසා බලමි. ඒ ධර්මය අවබෝධ කරමි." යන අදිටන ඇතිකර ගනියි. මේ තීරණයට එළඹීමත් සමග ඔහු පෘථග්ජනභාවයෙන් මිදෙයි. එතැන් සිට ඔහු ආර්ය ශ්‍රාවකයෙකි. මන්ද යත් ඔහු විසින් ආර්ය මාර්ගයෙහි ඉදිරි ගමනට මූලපුරා ඇති බැවිනි.

දැන් ඔහු උනන්දුවෙන් ධර්මය උගනියි. බණ අසයි. ධර්ම කරුණු තුවණින් විමසයි. මෙලෙස විමර්ශනශීලීව කටයුතු කරන කල්හි යම් දිනක ආර්ය මාර්ගය ගැන ඇති සැකය සහමුලින්ම දුරුවෙයි. විවිකිච්ඡාව හෙවත් සැකය දුරලන ඔහු තවත් අංග ලක්ෂණ ගණනාවකින් යුක්ත වූ සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටයි.

පෙර කී පරිදි ධර්මය ඉගෙන නුවණින් විමසමින් කටයුතු කරන කල්හි සෝවාන් මාර්ගය වැඩී යයි. සෝවාන් මාර්ගය වැඩියාමට හේතු සාධක වන කරුණු සතරකි.

1. සත්පුරුෂ සේවනය
2. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය
3. ධර්මානුධර්ම ප්‍රතිපත්තිය
4. යෝනිසෝමනසිකාරය

යන කරුණු සතර සෝවාන් මාර්ගය වැඩියාමටත්, සෝවාන් ඵලය වෙත ඔසවා තැබීමටත් මූලික වෙයි.

සත්පුරුෂ සේවනයේ ආනිසංස බොහෝය. ධර්මයට නිගා කරන අසත්පුරුෂයන් සේවනය කරන පුද්ගලයා දිනෙන් දින ධර්ම මාර්ගයෙන් පිරිහෙයි. සත්පුරුෂ සේවනයෙහි යෙදුණු පුද්ගලයා සත්පුරුෂයන් විසින් උනන්දු කරනු ලැබේ. ගැටලු ඇති තැන්වලට පිළිතුරු ලැබීම ද, දක්ෂ ගුරුවරුන් වෙත යොමු වීමට උදව් ලැබීම ද, සත්පුරුෂ සේවනයෙන් ලැබෙන වටිනා ආනිසංසයන්ය. ධර්ම ශ්‍රවණය කරන කල්හි ක්‍රමක්‍රමයෙන් සැක දුරු වී යයි. එකී පුද්ගලයා සෝවාන් ඵලය කෙරෙහි ඔසවා තැබීමට මේ අභ්‍යාසය සෘජුවම හේතු වේ. ධර්මානුකූල ජීවිතයක් ගත කිරීම ද සෝවාන් මාර්ගයේ ඉහළ නැගීමට ආධාරයකි. සමහර පාප කර්ම කිරීමෙන් සෝවාන් මාර්ගය වැඩී යයි.

මාර්ගඵල ලද්දවුන්ට නින්දා අපහාස කිරීම මෙවැනි එක් බරපතළ පාපකර්මයකි. තවද පවිකම් කිරීමෙන් සිත කෙලෙසී යයි. එය ධර්ම මාර්ගය වැඩීමට බාධාවකි. එබැවින් ධර්මානුකූල ජීවිතයක් ගත කරන පුද්ගලයා පහසුවෙන්ම සෝවාන් ඵලය වෙත ළඟා වෙයි. යෝනිසෝමනසිකාරය යනු කුමක් ද? යෝනිසෝමනසිකාරය යනු නුවණින් මෙතෙහි කිරීමයි. ධර්ම කරුණු නුවණින් මෙතෙහි කරන පුද්ගලයා ක්‍රමක්‍රමයෙන් එහි සත්‍යතාව දැන අවබෝධ කරගනියි. මේ හේතු කොටගෙන විවිකිච්ඡාව හෙවත් සැකය පහවේ. සක්කාය දිට්ඨිය හෙවත් 'ආත්ම හැඟීම' දුරු වෙයි. මිථ්‍යා වෘත්ත කෙරෙහි පැවති විශ්වාසයන් දුරු වෙයි. එබැවින් යෝනිසෝමනසිකාරය යනු සෝවාන් වීම සඳහා අත්‍යවශ්‍යම සාධකයකි.

සෝවාන් මාර්ගය වඩන පුද්ගලයා ඒ මාර්ගයෙන් පහතට ඇද

වැටීමට ඉඩ ඇත. ඊට 'සේධ පරිහානිය' යයි කියති. කිසිදු මාර්ගඵල ලාභියෙක් මාර්ගඵලයෙන් නොපිරිහෙයි. එහෙත් ආර්ය මාර්ගයේ සිටින පුද්ගලයා විවිධාකාර විෂම ක්‍රියා හේතු කොටගෙන නැවත පෘථග්ජන භාවයටම පැමිණෙයි. අලසකමත්, වෙනත් වැඩ කටයුතු බහුලකමත්, නිතර පිරිස් ඇසුරු කිරීමත්, තමාගේ තරම හෙවත් තමා ඉන්නා තත්ත්වය නොදැනීමත්, නින්දට වැඩි කාලයක් යෙදවීමත් යන කරුණු ආර්ය මාර්ගය වඩන්නාගේ පිරිහීමට හේතු වෙයි. තවද කතා බහුලකම සහ නව රැකියා කර්මාන්ත ආදියට යොමු වීම වැනි දේ නිසා භාවනාවට හා ආර්ය මාර්ගය වැඩීමට කල්වේලා ඉතිරි නොවේ. එසේම අධික ලෙස ආහාර ගැනීම ධර්ම මාර්ගය පුහුණු කිරීමට බාධාවක් වන බව ධර්මයෙහි සඳහන්ය. අධික ලෙස ආහාරපාන ගැනීමෙන් අලස බව ඇති වේ. එය ආර්ය මාර්ගයේ දියුණුවට බාධාවකි.

04. සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින අය

සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින අය වෙත් ද? මේ කරුණු පිළිබඳව මූලික බුදු සමයෙහි පැහැදිලි විස්තර හමුවේ. සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින පුද්ගල කොට්ඨාස දෙකකි. මෙයින් 'ශ්‍රද්ධානුසාරී' පුද්ගලයා ශ්‍රද්ධාව මූලික කරගෙන සෝවාන් මාර්ගයට බැස ගනී. සමහර පුද්ගලයන්ට ශ්‍රී සද්ධර්මය ඇසීමෙන් බලවත් ශ්‍රද්ධාවක් උපදී. ඒ නිසාම ඔවුහු මේ ආත්මභාවයේදීම කෙසේ හෝ සෝවාන් ඵලය ලබන බවට තීර අදිටනක් ඇති කර ගනිති. එතැන් සිට ඔවුහු සෝවාන් මාර්ගයට බැසගත් අය වෙති. ශ්‍රද්ධානුසාරී පුද්ගලයා ශ්‍රද්ධාව නිසාම ධර්මය වෙත හැරී ධර්මය පිළිගනියි. ඔහු ශ්‍රද්ධාව නිසාම සැක දුරු කරයි. ශ්‍රද්ධාව නිසාම ආත්මවාද දුරලියි. ශ්‍රද්ධාව මූලික කරගත් ඔහු ශ්‍රද්ධාවේ බලයෙන් සංයෝජන ධර්ම තුනක් ක්ෂය කර සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙයි. ශ්‍රද්ධාව මුල්කරගෙන සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙන ඔහු 'ශ්‍රද්ධා විමුක්ත' නම් වෙයි.

සමහරු බුදු බණ අසා එහි සත්‍යතාව සෙවීමට අදිටන් කර ගනිති. ඔවුහු තව තවත් ධර්මය වෙත යොමු වෙති. ධර්මය ශ්‍රවණය කරති. ධර්මධරයන් ඇසුරු කරති. සැක මුසු තැන් ගැන විමසා සැක දුරු කර ගනිති. ධර්ම කරුණු තුවණින් විමසා අවබෝධ කර ගනිති. ධර්මය ඉගෙනීමේ ප්‍රතිපදාවෙන් සෝවාන් මාර්ගයට පිවිසෙන මේ පුද්ගලයා 'ධම්මානුසාරී' නම් වේ. ධර්මය දැන ඉගෙන සැක දුරු කර සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙන ඔහු 'දිට්ඨිපත්ථ' නම් වේ. ඔහු තව දුරටත් ගැඹුරින් සිත මෙහෙයවා ධර්ම කරුණු අවබෝධ කර ගැනීමට සිත මෙහෙය වුවහොත් අවිද්‍යාව නම් වූ සංසාර බැම්ම ලිහී යයි. මෙය රහත් ඵලයට හේතු වේ.

ශ්‍රද්ධාව මුල් කරගෙන සෝවාන් මාර්ගයට බසින අය ද, ධර්මය දැන ඉගෙන සැක දුරු කර ගැනීමේ මාවතට පිවිසෙන අය ද නොවැරදීම මේ භවය තුළදීම සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙති. ඒ බව ධර්මයෙහි ඉතා පැහැදිලිව දැක්වේ. ශ්‍රද්ධානුසාරීහු ද, ධම්මානුසාරීහු ද සිය උත්සාහය අත් නොහළහොත් නොවැරදීම ඵලයට පැමිණෙති. එබැවින් ආර්ය මාර්ගය පුරන පුද්ගලයන් 'ධීතකජ්ජ' යන නමින් අභිධර්මයෙහි නම් කර ඇත.

යම් කලෙක කල්ප විනාශය එළඹී තිබිය ද එකල්හි යම්

කෙනෙක් ආර්ය මාර්ගය වඩමින් සිටියේ නම් ඔහු මාර්ග ඵලයට පැමිණෙන තෙක් කල්ප විනාශය සිදු නොවේ. ආර්ය මාර්ගයේ සිටින අය ධීවකප්ප යන නම ලැබීමට සුදුස්සන් වනුයේ එබැවිනි.

වඩා ඉක්මනින් මාර්ගඵල ලබනුයේ ශ්‍රද්ධාව මූලික කරගත් ශ්‍රද්ධානුසාරී පුද්ගලයා ද? ප්‍රඥාව මූලික කරගත් ධම්මානුසාරී පුද්ගලයා ද? මේ ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු දෙන බුදුහු ඔවුන් එකිනෙකා අභිබවා යමින් මාර්ගඵල ලැබීමට සමත් වන බව කියා සිටිති. මෙයින් අදහස් වනුයේ ශ්‍රද්ධාව අධික අය ද, ප්‍රඥාව අධික අය ද යන දෙපක්ෂයටම ඉතා ඉක්මනින් ස්වකීය ප්‍රතිපදාව සම්පූර්ණ කරගන්නා බවයි.

ලක්දිව සිටින සමහර උගත්තු 'සෝවාන් මාර්ගයේ සිටින අයෙක් නැත' යන තර්කය ගෙන එති. ඔවුන්ගේ මතය අනුව පුද්ගලයකු සෝවාන් මාර්ගයේ සිටිනුයේ විත්තක්ෂණයක් පමණි. මෙය පසුකාලීනව ප්‍රචලිත වූ 'විත්තක්ෂණවාදය' නම් වූ අභිධර්ම ඉගැන්වීම් නිසා පැමිණි නිගමනයකි. කෙසේ නමුත් මෙකී විත්තක්ෂණවාදය අනුව ද 'පුද්ගලයෙකු සෝවාන් මාර්ගයෙහි එක් විත්තක්ෂණයක් පමණක් සිටිය' යන නිගමනය වෙත පැමිණිය නොහැකිය. විත්තක්ෂණය යනු සිතුවිල්ලක් නැත එය බැස යාමට ගතවන කාලයයි. විත්තක්ෂණවාදය අනුව මේ කාලය ඉතා කුඩා එකකි. නොගිනිය හැකි තරම් කුඩා කාලයක් තුළ සිතුවිල්ලක් හටගෙන පැවත නැසී යයි. මෙම ක්‍රියාවලිය 'උත්පාද ධීවි භංග' නම් වේ. (ඉපදීම, පැවතීම හා නැසී යාමයි.) විත්තක්ෂණවාදය අනුව 'සෝවාන් මාර්ග විත්තය' නම් වූ සිතුවිල්ලක් සෝවාන් වීමට පෙරාතුව ඉපිද වහා නැති වේ. පුද්ගලයෙකු සෝවාන් මාර්ගයේ සිටිනුයේ එක විත්තක්ෂණයක් පමණි යන වැරදි නිගමනයට සමහර අය පැමිණ ඇත්තේ 'සෝවාන් මාර්ග විත්තය' හා සෝවාන් මාර්ගය පටලවා ගැනීමෙනි. විත්තක්ෂණවාදය පිළිගන්නා අය තමා උගත් දෙය බුද්ධ දේශනයට පටහැනි නොවන ලෙස මෙසේ ගළපා ගත යුතුය.

- ❖ සෝවාන් වීමට හෙවත් ධර්මය ගැන සැක හැර ගැනීමට තීර අදිටනට පැමිණි තැනැත්තා ඒ මොහොතේ පටන් සෝවාන් මාර්ගයේ පිහිටයි.
- ❖ ඔහු එතැන් සිට පෘථග්ජන භාවයෙන් මිදෙයි.
- ❖ ඔහු සෝවාන් වීමේ ප්‍රතිපදාව ප්‍රගුණ කරන කාලය තුළදී සෝවාන් මාර්ගය තුළ හිඳින ආර්ය පුද්ගලයෙකි.

- ❖ සෝවාන් ඵලය ලැබීමට පෙරාතුව සෝවාන් මාර්ග චිත්තය පහළ වේ.
- ❖ සෝවාන් මාර්ග චිත්තයෙන් අනතුරුව සෝවාන් ඵලයින් උපදියි. දැන් ඔහු සෝවාන් ඵලයෙහි සිටියි.

සෝවාන් මාර්ගයත්, සෝවාන් මාර්ග චිත්තයත් අතර වෙනස ඵලෙස තේරුම් ගත යුතුය.

සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින්නෙකු නැතැයි කියන පසුකාලීන මතවාදයට ප්‍රතිපක්ෂ ඉගැන්වීම් රාශියක්ම බුද්ධ දේශනයන් තුළින්ම සපයාගත හැකිය.

- ❖ ආර්ය පුද්ගලයන් වර්ග අටක් ගැන ධර්මයෙහි නිරතුරුව සඳහන් කෙරෙයි. 'අෂ්ටාර්ය පුද්ගල සංඝ රත්නය' යන යෙදුම මීට හොඳම උදාහරණයකි. මෙහි ආර්ය පුද්ගලයන් අටදෙනා වනුයේ මාර්ගඵල සතරෙහි සිටින පුද්ගලයන් සහ එම මාර්ග 4 වඩන පුද්ගලයන්ය. මාර්ග 4 වඩන පුද්ගලයන් නොවී නම් අෂ්ටාර්ය පුද්ගලයන් ගැන කතා කිරීම නිරර්ථකය.
- ❖ තවද අෂ්ටාර්ය පුද්ගලයන් වර්ණනා කරන බුදුහු ඔවුන් බැහැ දැකීමට සුදුසු, වෙත ගොස් හමුවීමට සුදුසු පුද්ගලයන් බවට වර්ණනා කරති. යම් කෙනෙක් සෝවාන් මාර්ගයේ එක් චිත්තක්ෂණයක් පමණක් සිටී නම් එවැන්නෙක් බැහැ දැකීමට යාම ප්‍රායෝගිකව කළ නොහැකි වන බව පැහැදිලිය.
- ❖ තවද දානයෙහි අනුසස් විස්තර කරන තැන්වල ආර්ය මාර්ගයෙහි සිටින්නන්ට දෙන දානයෙහි ආනිසංඝ මතක් කොට දක්වා ඇත. යම් කෙනෙක් සෝවාන් මාර්ගයෙහි එක් චිත්තක්ෂණයක් පමණක් සිටියි නම් එවැන්නෙකුට දානය පිළිගැනීමේ හැකියාවක් නැත. මන්ද යත් දානය පිළිගන්නා අවස්ථාවේදී පෙර කී මාර්ග චිත්තය පහළ නොවන බැවිනි.
- ❖ තවද ශ්‍රද්ධානුසාරී, ධම්මානුසාරී යනුවෙන් සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින පුද්ගලයන් දෙකොටසක් ගැන ධර්මයෙහි පැහැදිලිව සඳහන් වෙයි. එබැවින් සෝවාන් මාර්ගයෙහි සිටින අය වෙති යන්න ගැන කිසිදු සැකයක් නැත.

05. සෝවාන් ඵලය ලැබෙන ආකාරය

සෝවාන් වීම එක්වරම සිදුවන සිතට වහා වැටහෙන දෙයක් ද? නැතහොත් හෙමිනිට සිදුවන ක්‍රියාවලියක් ද? මෙකී ආකාර දෙකටම පුද්ගලයෙකු සෝවාන් ඵලයට පැමිණිය හැකි බව සූත්‍ර ධර්ම අනුව පැහැදිලිය.

බොහෝ දෙනෙක් බණ අසා සිටිද්දී සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙති. ඔවුන්ට සෝවාන් ඵලයට අදාළ අවබෝධතා ඥාන එක්වරම හෝ ටිකෙන් ටික ලැබීමට ඉඩ ඇත. සුප්පබුද්ධකුට්ඨි සූත්‍රයේ දැක්වෙන පරිදි සුප්පබුද්ධ නම් දුගියා බුදුන් පළමු වරට හමු වූ අවස්ථාවේදීම සෝවාන් වූයේය. බණ අසමින් සිටින ඔහුගේ සිතට 'ඇති වූ සියල්ල නැති වීමට යටත්ය' යන අවබෝධ ඥානය ලැබුණු විගස සෝතාපන්න ඵලයෙහි පිහිටියේය. මෙය එක්වර ලැබුණු අවබෝධ ඥානයකි.

තවත් අය සෝවාන් ඵලය ලබනු රිසිව බණ අසති. සමථ-විදර්ශනා භාවනා වඩති. මෙවන් අය සෝවාන් ඵලයට එළඹෙනුයේ ක්‍රම ක්‍රමයෙනි. සමහර විට ඔවුහු තමන්ට ද නොවැටහීම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටති. තවත් විටෙක තමන්ට ද නොවැටහී සෝවාන් ඵලය ද පසු කර ඉදිරි මාර්ගඵල ලබති. මේ කරුණ පැහැදිලි කිරීමට කදිම උපමා දෙකක් සූත්‍ර පිටකයේ දක්වා ඇත.

පළමු උදාහරණය

වඩුවෙක් අලුත් යතුකැටයක් සාදා ගනියි. හේ තම යතුකැටයෙන් ලීයක් සාදන අතර එම කාර්යය මඳකට නවතා යතු මිට අතගා බලයි. යතු මිට තවම රළු බව ඔහුට දැනේ. ඔහු දිනපතාම මේ කාර්යයෙහි යෙදෙයි. එක් දිනක් අහම්බෙන් යතු මිට පරීක්ෂා කරන ඔහු එය සුමට වී ඇති සැටි දකියි.

දෙවන උදාහරණය

වඩුවෙක් දණ්ඩක් ගෙන වෑ මිටක් සකසා එය වෑ තලයකට සවි කරයි. හේ අලුත් වෑය ගෙන වඩු කාර්මික වැඩෙහි යෙදෙයි. තමා කරන කාර්යය මඳකට නවතන ඔහු වෑ මිට සුමට වී ඇත්දැයි පරීක්ෂා කර බලයි. වෑ මිට තවම සුමට වී නැත. එනමුත් පසු දිනක

වැඩ නවතා පරීක්ෂා කර බලන ඔහුට වෑ මිට සුමට වී ඇති බව වැටහී යයි. වඩුවාට ද නොදැනී වෑ මිට සුමට වී ඇති බව මෙයින් පැහැදිලිය.

මාර්ගඵල ලැබීම ද මෙබඳුය. සමහරු සුළු උත්සාහයක් දරා තමා මාර්ගඵලයෙහි පිහිටියේ ද යන්න පරීක්ෂා කර බලති. තමා ලද දියුණුවක් නැති බව ඔවුන්ට වැටහේ. එනමුත් උත්සාහය අත නොහැර ඉදිරියටම යන්නේ නම් යම් දිනෙක තමන්ට නොදැනීම වුව අවසාන ඉලක්කය වෙත පැමිණිය හැකිය.

මූලික බුදු දහමෙහි එන පෙර කී විස්තරය විශුද්ධි මාර්ගය ගුරු කොට ගත් අය නොසලකා හරිති. ඔවුන් සිතනුයේ සෝවාන් මාර්ගය මං සලකුණු පෙනී පෙනී ඉහළ නගින ප්‍රතිපදාවක් හැටියටයි. උගත්, බහුශ්‍රැත යෝගාවචරයන් මාර්ගඵල ලබන ආකාරය සම්බන්ධව මේ කියමන හරියටම හරිය. එනමුත්, සුවිශේෂ අවබෝධතා ඥාන ගැන මනා වැටහීමක් නැති අය මං සලකුණු නොදැකම ආර්ය මාර්ගයෙහි ඉදිරියට යති. ඔවුහු තමාටත් නොදැනී මාර්ගඵලවලට පැමිණෙති.

06. සංසාර බැමි

සංයෝජන ධර්ම හෙවත් 'සංසාර බැමි' පිළිබඳව උගතහොත් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන ආකාරය ගැන ඉතා පැහැදිලි වික්‍රයක් මවාගත හැකිය. සෝවාන් මාර්ගය වඩන කෙනෙකුට සෝවාන් ඵලයට එළඹීමට එම කරුණු මහත් සේ ප්‍රයෝජනවත් වෙයි.

සත්ත්වයා සසරට බැඳ තැබෙනුයේ සංසාර බැමි මඟිනි. සංසාර බැමි 10 කි. ඉන් මුල් පහ ඕරම්භාගීය සංයෝජන ධර්ම යනුවෙන් ද, ඊළඟ පහ සංයෝජන ධර්ම යනුවෙන් ද හැඳින්වේ. 'ඕරම්භාගීය' යන්නෙහි තේරුම පහත තලයන්හි හැසිරෙන යන්නයි. කාමාවචර දිව්‍යලෝක සයත්, මනුෂ්‍ය ලෝකයත්, සතර අපායත් පහත තලයන් නම් වේ. මෙකී ලෝකවල උපත ලැබීමට හේතුවන විවිධාකාර වූ තෘෂ්ණාවන් ඕරම්භාගීය සංයෝජන ධර්ම' නම් වේ.

1. සක්කාය දිට්ඨි
2. විචිකිච්ඡා
3. සීලබ්බත පරාමාස

යන සංයෝජන ධර්ම තුන ඕරම්භාගීය සංයෝජන ධර්මවලින් ද පහත්ම ඒවාය. සතර අපායෙහි උත්පත්තියට හේතු වන්නේ මේ සංසාර බැමි තුනයි. යම් කෙනෙක් අපාගත වන්නේ නම් ඊට හේතුව මෙකී සංසාර බැමි තුනට අදාළ, ඊට අනුරූප වූ කිසියම් වූ තෘෂ්ණාවකි. අජ්වෘත, ගෝචෘත, කුක්කුර චෘත ආදී විවිධාකාර චීඨ්‍යා චෘතයන් සමාදන් වන අය මරණින් මතු අපායෙහි උපදිති. ඊට හේතුව එකී චෘතයන් සමාදන් වන්නවුන් වෙත බලපාන සීලබ්බත පරාමාස නම් වූ සංසාර බැමිමයි. බුදුන් කල විසූ කෝරබත්ථිය නම් ආගමික නායකයා සුනඛ චෘතය සමාදන්ව සුනඛයෙකු මෙන් හැසිරෙමින් 'පවි නැසීමට' උත්සාහ කළේය. මේ උත්සාහය අවසානයේ කෝරබත්ථිය නම් වූ ඒ සුප්‍රසිද්ධ ආගමික නායකයා මිය ගොස් අපායෙහි උපත ලද්දේය. ඒ අවාසනාවන්ත උත්පත්තියට හේතුව සීලබ්බත පරාමාස නම් වූ සංයෝජනයට අදාළ තෘෂ්ණාවයි. මෙහි කී ඉතිරි සංයෝජන ධර්ම දෙකෙන් සත්ත්වයා අපායට යොමු කරන ආකාරය එලෙසම තේරුම්ගත යුතුය.)

කාමරාග හා පටිස නම් වූ සංයෝජන ධර්ම දෙක ද ඕරම්භාගීය සංයෝජන ධර්ම ගණයටම අයත් වේ. යම් කෙනෙකු පෙර කී

පහත්ම සංයෝජන ධර්ම තුනම ප්‍රභාණය කළ ද ඔහු සතුව කාමරාග, පටිස නම් වූ සංයෝජන ධර්ම තුන වෙයි නම් ඔහු මරණින් මතු දිව්‍යලෝකවල හෝ මනුෂ්‍ය ලෝකයේ උත්පත්තිය ලබයි. සෝවාන් හා සකෘදාගාමී මාර්ගඵලවලට එළඹී අය මරණින් මතු මිනිස් ලොව හා දෙවිලොව ඉපදීමට හේතුව කාමරාග හා පටිස යන සංයෝජන ධර්ම දෙකට අදාළ තෘෂ්ණාවේ බලපෑමයි.

උසස් තලයන්හි උත්පත්තිය ලබා දීමට හේතුවන සංයෝජන ධර්ම උද්ධමිභාගීය සංයෝජන ධර්ම නම් වේ.

1. රූප රාග (රූපයෙහි කැමැත්ත)
2. අරූප රාග (අරූපීව විසීමේ කැමැත්ත)
3. මාන (මමත්වය)
4. උද්දච්ඡ (සිතෙහි කලබලකාරී ගතිය)
5. අවිද්‍යා (වැරදි විශ්වාස)

යන සංයෝජන ධර්ම උද්ධමිභාගීය සංයෝජන ධර්ම නම් වේ. මේවා තෘෂ්ණාවේ සියුම් ආකාරයන්ය. එබැවින් උද්ධමිභාගීය සංයෝජන ධර්ම ඔවුන්ම ලෝකවල උත්පත්තිය සඳහා සත්ත්වයා යොමු කරයි. සෝවාන් වූ අය මරණින් මතු අපායට නොයාමට හේතුව දැන් පැහැදිලිය. මිථ්‍යා දෘෂ්ටීන් මත පදනම් වූ වැරදි විශ්වාසයන් නිසා සිදු කරන පාප ක්‍රියා හේතුවකට ගෙන සත්ත්වයා අපායෙහි උපදියි. සෝවාන් වූ අය මිථ්‍යා දෘෂ්ටියෙන් තොර වෙති. එබැවින් ඔවුන් පවිකම් කළ ද අපායෙහි වැටෙන්නේ නැත. කෙසේ නමුත්,

1. මව මැරීම
2. පියා මැරීම
3. රහතන්වහන්සේ කෙනෙකු මැරීම
4. සංඝ හේදය
5. බුදුන්ට හිංසා කර තුවාල කිරීම

යන ආනන්තරීය පාප කර්ම 5 කිසිදිනක සෝවාන් වූ අයගෙන් සිදුනොවන බව බුද්ධ දේශනයෙහි සඳහන් ය.

සෝවාන් ආදී මාර්ගඵලවලට පැමිණි අය ද ආර්යෝපවාදය හෙවත් මාර්ගඵලවලට පැමිණි අයට නින්දා අපහාස කිරීම යන පාපය කළ අවස්ථාවන් අටුවාචාර්යවරුන් විසින් දක්වා ඇත. අන් අය මෙවැනි පවි කළ විට මරණින් මතු අපායෙහි යති. සෝවාන් වූ

අය අපායෙහි නොවැටෙන බැවින්, මෙවැනි බලගතු වරදක් සිදු කළ ද සෝතාපන්නයා අපාගත නොවේ. කෙසේ නමුත් එකී පාපයේ විපාක වශයෙන් ඔහු ඉදිරි මාර්ගඵල ලබා ගැනීමට අසමත් වේ. (ඔහුට ඉදිරි ආත්මභාව 7 ම ඉපිද අවසානයේ සසර දුක නැසීමට සිදු වේ.)

මේ කරුණ පිළිබඳව කදිම විස්තරයක් බුද්ධසෝඡ නිමිසන් විසින් ගෙනහැර දක්වා ඇත.

පෙර කල එක් මහලු භික්ෂුවක් ළාබාල සාමණේර නමක් ද කැට්ටිව උදය කාලයෙහි පිඬු සිඟා වැඩියේ ය. උන්වහන්සේලා දෙනම වෙත එක් නිවසකින් උණුසුම් කෑම වේලක් ලැබුණි. කෑම වේල සහිත පාත්‍රය රැගෙන මහා මාර්ගය වෙත පැමිණි වයස්ගත භික්ෂුව ආහාරයේ උණුසුම පහව යන්නට පෙර වැළඳිය යුතුය කියා මහ පාරේ අයිතක වූ දර කොටයක් මතට වී දන් වැළඳුවේ ය.

“මේ නිර්ලජ්ජ මහල්ලා නිසා මටත් නින්දාවක් අත් වුණා.” යයි කියමින් සාමණේර නම කිපී වයස්ගත භික්ෂුවට බැණ වැදුණේ ය. මේ සියල්ල අසා සිටි වයස්ගත භික්ෂුව නිහඬවම ආවාසය කරා ආවේ ය.

“තමා දැනටමත් මාර්ගඵලයක් ලබා ඇත් ද?” යනුවෙන් වයස්ගත භික්ෂුව සාමණේර නමගෙන් ප්‍රශ්න කළේ ය. “මම සෝවාන් ඵලය ලබා ඇත්තෙමි.” යි සාමණේර තැන පිළිතුරු දුන්නේය.

“එසේ නම් මතු මාර්ගඵල සඳහා උත්සාහ නොකර හිඳින්න. මන්ද යත් රහත් වූ මා හට අපහාස කළ බැවින් නුඹ ඉදිරි මාර්ගඵල ලැබීම සඳහා සුදුසුකම් නොලබනු ඇතැ” යි වයස්ගත භික්ෂුව කියා සිටියේ ය.

ඉහත දක්වන ලද කථා ප්‍රවෘත්තිය සෑම යෝගාවචරයෙක්ම පාඩමක් කර ගැනීම සුදුසු ය. අන් බෞද්ධ යෝගීන්ට අපහාස කිරීම තුළින් තමා නොදැනීම ආර්යෝපවාදය සිදුවිය හැකිය.

ආර්යෝපවාදය නම් වූ පාපය කළ අයෙක් ඒ පව සමා කරගන්නා තුරු මතු මාර්ගඵල සඳහා සුදුසුකම් නොලබයි.

7. සසර බැමි ලිහි ගොස් සෝවාන් වන හැටි

සත්ත්වයා උපදිමින්, මිය යමින් දිගින් දිගටම සසරෙහි සැරිසරයි. සසරෙහි දුක වැඩිය. සැප අඩුය. එහෙත් සසර දුකෙන් ගැලවී යාම අපහසු ය. මීට හේතුව කුමක් ද? සත්ත්වයා සසර බැමි හෙවත් සංයෝජන ධර්ම මගින් සසරට බැඳ තැබීමයි. මෙවැනි සංයෝජන ධර්ම 10 කි. ඒවා පහත පරිදි වේ.

1. සක්කාය දිට්ඨි

ජීවිතය සාරවත්ය යන හැඟීම, ජීවිතය ආත්මවත්ය යන හැඟීම, ආත්මය සුවපත් කිරීමේ මාර්ග ඇත යන හැඟීම ආදිය සක්කාය දිට්ඨිය නම් වේ. ඊට ආත්ම දෘෂ්ටිය යන වදන ද යෙදිය හැකිය.

2. විචිකිච්ඡා

සසර දුකට නිසි පිළියම් ඉදිරිපත් කරනුයේ ශ්‍රී සද්ධර්මය තුළිනි. සද්ධර්මය ගැන ද, බුදුන් ගැන ද, ආර්ය සංඝයා වහන්සේලා ගැන ද බොහෝ දෙනෙකුට සැක පහළ වේ. මෙලෙස පහළ වෙන සැකය විචිකිච්ඡා නම් වේ.

3. සීලබ්ධිත පරාමාස

ආත්ම දෘෂ්ටිය ඇති අය ආත්මය සුවපත් කිරීමටයි කියා මිථ්‍යා වෘත සමාදන් වෙති. තවත් අය දෙවිලොව සහ බ්‍රහ්මලොව ඉපිද සැප විඳීමට සිතා ඊට උපකාරී වන සිල් හා වෘත සමාදානයෙහි යෙදෙති. මතු භවයක සැපත පතා සිල් රකිති. වෘත සමාදන් වෙති. මේ දෙකෙන්ම වනුයේ සසර තව තවත් දිගු වීමකි.

4. කාමරාග

කම් සැපතෙහි කැමැත්ත කාමරාගයයි. කම් සැපත යනු පසිඳුරන් පිනවීමෙන් ලැබෙන සැපතයි. ඇස, කන, නාසය, දිව, කය යන පසිඳුරන්ට ප්‍රිය වූ අරමුණු හමුවීමෙන් සැපයක් උපදී. එය කම්සැපතයි. තවද ස්ත්‍රීන් හා පුරුෂයන් කායිකව සම්බන්ධ වීමෙන් ලැබෙන යම් ආකාරයක සැපතක් වේ නම් එය කම් සැපතෙහි උච්චතම අවස්ථාව ලෙස සලකනු ලබයි.

5. පටිඝ

පටිඝය යනු සිතෙහි ඇති තද ගතිය හෙවත් නුරුස්සන ස්වභාවයයි. කෝපය හා වෛරයට හේතුව වනුයේ මේ නුරුස්සන ගතියයි.

6. රූපරාග

රූපී වූ ආත්මභාවයක් ලැබ ජීවිතය ගත කිරීමේ කැමැත්ත රූපරාගයයි. රූපාවචර ධ්‍යාන නම් වූ පහළ මට්ටමේ ධ්‍යාන උපදවාගත් බොහෝ දෙනෙකුට කාමරාගය යටපත්ව ගොස් රූප රාගය ඇතිවේ.

7. අරූපරාග

අරූපරාග යනු අරූපී වූ ආත්මභාවයක් ලැබ ජීවත්වීමේ කැමැත්තයි. එනම් සිත පමණක් ප්‍රකට වන උපතක් ලැබීමේ කැමැත්තයි. රූපාවචර ධ්‍යාන ඉක්මවා ගොස් අරූපාවචර ධ්‍යාන උපදවාගත් අයට අරූපීවීමේ කැමැත්තක් ඇතිවේ. එය අරූපරාගයයි. තවද සමහර යෝගීහු රූපයේ දොස් දකිති. අරූපී ජීවිතයකට හෙවත් සිත පමණක් ප්‍රකට වන ජීවිතයකට කැමැත්තක් ඇලීමක් දක්වති. එයද අරූපරාගයම වේ.

8. මාන

මාන යනු මමත්වයයි. මමත්වය ඇති කල තමා හා අනුන් සැසඳීම සිදුවේ. අන් අය තමාට වඩා උසස් ය යන හැඟීම ද, පහත්ය යන හැඟීම ද, සමානය යන හැඟීම ද මමත්වය නිසා ඇතිවේ. මෙකී තුන් ආකාර හැඟීම් ඇතිව අන් අය තමා හා සසඳා බැලීම් මාන නම් වේ.

9. උද්ධවිඡ

සිත සමාධිගත කිරීමේ අපහසුතාව උද්ධවිඡ නම් වේ. ඊට සිතෙහි විසිරී යන ස්වභාවය යනුවෙන් ද කිව හැකිය. නිතර සිත සමාධිගත කරන අයගේ සිතෙහි උද්ධවිඡය යටපත් වී යයි. එහෙත් තමා උපදවාගත් ධ්‍යාන පිරිහීමේ පසුව නැවතත් උද්ධවිඡය නැග එයි.

10. අවිද්‍යාව

අවිද්‍යාව යනු සසර ගමනට හේතුවන වැරදි වැටහීම් ය. තෘෂ්ණාව හටගනුයේ අවිද්‍යාවේ බලපෑමෙනි. සත්ත්වයකු පුද්ගලයකු ඇත යන වැරදි හැඟීම හටගනුයේ අවිද්‍යාව නිසාය. මෙකී අවිද්‍යාව නිසා තමා ලබන සංවේදන කෙරෙහි කැමැත්තක් හටගනී. එය තෘෂ්ණාව නම් වේ.

පෙර කී සංසාර බැඳීම් 10න් මුලින් දැක්වූ 5 ඕරම්භාගීය සංයෝජන ධර්ම නම් වේ. දෙවනුව දැක්වූ සංයෝජන ධර්ම උද්ධමිභාගීය සංයෝජන ධර්ම නම් වේ. ඕරම්භාගීය සංයෝජන ධර්ම ප්‍රකටය. ඒවා පහසුවෙන් වටහාගත හැකිය. තමා කෙරෙහි එම ලක්ෂණයන් පවතින බව ඕනෑම කෙනෙකුට පහසුවෙන් හඳුනාගත හැකිය. උද්ධමිභාගීය සංයෝජන ධර්ම එසේ නොවේ. ඒවා අප්‍රකටය. එවැනි ලක්ෂණ තමා කෙරෙහි පවතින බව වැටහෙනුයේ ඉතා සියුම් පරීක්ෂාවකින් පසුවය. හැරත් රූපරාග සහ අරූපරාග යන සංයෝජන ධර්ම දෙක ඇතිවනුයේ යෝග භාවනා ක්‍රම වඩන අයටය. සාමාන්‍ය අයට ඒ සංයෝජන ධර්මවල බලපෑමක් නැත.

08. සෝවාන් වීම යනු,

සෝවාන් වීම යන්නෙන් අදහස් කරනුයේ,

1. සක්කාය දිට්ඨි (ආත්ම දෘෂ්ටිය)
2. විචිකිච්ඡා (සැකය)
3. සීලබ්බත පරාමාස (මිථ්‍යා වෘත සමාදානය හා සිල් රැකීමෙන් සසර සැපවත් කර ගැනීමේ කැමැත්ත.)

යන සංයෝජන ධර්ම තුන නැවත නූපදින්නටම පහවී යාමයි. මෙය තවදුරටත් පහදා දිය හැකිය.

පෙර කී සංයෝජන ධර්ම තුන පහව ගිය කල්හි සෝවාන් ඵලය ලැබේ. එමෙන්ම සෝවාන් වූ කල්හි ඒ සංයෝජන ධර්ම තුන නැසේ.

- ❖ යම් කෙනෙක් සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා යන සංයෝජන ධර්ම දෙක පහ කිරීමට උත්සාහ කළහොත් ඒ සංයෝජන ධර්ම දෙකත් සමගම සීලබ්බත පරාමාස යන සංයෝජන ධර්මය නැසී ගොස් ඔහු සෝවාන් වේ.
- ❖ තවද, යම් කෙනෙක් සෝවාන් වීම සඳහා වන කවර හෝ නිවැරදි ප්‍රතිපදාවක් ප්‍රගුණ කර සෝවාන් ඵලයට පත් වුවහොත් ඔහුගේ සිත්හි පවත්නා පෙර කී සංයෝජන ධර්ම තුන නැවත නූපදින්නටම නැසී යයි.

මේ තත්ත්වය ඉතිරි මාර්ගඵලවලට අදාළ වන්නේ පහත පරිදිය.

- ❖ කාම රාග සහ පටිස යන සංයෝජන ධර්ම දෙකෙන් එකක් නසා දැමුවහොත් සියලුම ඕරම්භාගීය සංයෝග ධර්ම නැසී ගොස් අනාගාමී ඵලය ලැබේ.
- ❖ මාන (මමත්වය) අවිජ්ජා (අවිද්‍යාව) යන සංයෝජන ධර්ම දෙකෙන් එකක් නසා දැමුවහොත් ඉතිරි සංයෝජන ධර්ම සියල්ලම නැසී ගොස් රහත් ඵලයෙහි පිහිටයි.
- ❖ තෘෂ්ණාව යනු සංයෝජන ධර්මයක් නොවේ. සමහර සංයෝජන ඇතිවනුයේ තෘෂ්ණාව නිසාය. අනෙක්වා තෘෂ්ණාවේම විවිධ ආකාරයන්ය. එබැවින් යම් කෙනෙක්

තෘෂ්ණාව නැසුවහොත් ඒ හේතුව නිසාම සියලුම සංයෝජන
බැම් ලිහී ගොස් අර්භත් ඵලය ලැබේ. මේ ඉගැන්වීම් කිහිපය
මාර්ගඵල ලැබීමට උත්සාහ කරන සියලු දෙනාටම වැදගත්
වනු ඇත.

09. සංයෝජන ධර්ම ප්‍රතිභා වන අයුරු

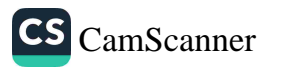
• සෝවාන් ඵලය ගැන විස්තර කෙරෙන බොහෝ සූත්‍රයන්හි සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා සහ සීලබ්බත පරාමාස යන සංයෝජන ධර්ම තුන දුරු වී යාම ගැන සඳහන් වී ඇත. එබැවින් සෝවාන් වීමෙන් මෙකී සංසාර බැඹි තුන පහවන බව පැහැදිලිය. කෙසේ නමුත්, සක්කාය දිට්ඨි - විචිකිච්ඡා යන සංයෝජන ධර්ම දෙක දුරු වූ කල සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බව සුප්පබුද්ධ කුට්ඨි සූත්‍රයෙහි දැක්වේ. මෙහි සීලබ්බත පරාමාස යන සංයෝජන ධර්මය ගැන සඳහනක් නැතත් පෙර කී සංයෝජන ධර්ම 2 පහවීමෙන් සීලබ්බත පරාමාසය ද නැති වන බව ඉතා පහසුවෙන් පෙන්වා දිය හැකිය. (කොටින්ම, විචිකිච්ඡාව දුරු වීමෙන් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බව සරලව පැහැදිලි කරදීමට හැකිය.)

විචිකිච්ඡාව යනු බුද්ධාදී අටතැන පිළිබඳ සැකයයි. බුද්ධාදී අටතැන පිළිබඳ සැකය පහත පරිදි වේ.

1. බුදුන් පිළිබඳ සැකය
2. ධර්මය පිළිබඳ සැකය
3. ආර්ය සංඝ රත්නය පිළිබඳ සැකය
4. මම පෙර භවයේ වූයෙමි ද යන සැකය
5. මම මරණින් මතු නැවත උපදිමි ද යන සැකය
6. ලෝකයේ ආරම්භයක් වී ද යන සැකය (පූර්වාන්තය පිළිබඳ සැකය)
7. ලෝකයේ අවසානයක් වේ ද යන සැකය (අපරාන්තය පිළිබඳ සැකය)
8. පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ සැකය

ධර්මය ශ්‍රවණය කිරීමෙන්, ධර්මය නුවණින් විමසා බැලීමෙන්, සැක මුහු තැන් ගැන විමසා බැලීමෙන් ඉහත කී අට ආකාර සැක දුරු වේ.

1. බුදු ගුණ ගණනින් 9 කි. ඊට නව අරහාදී බුදු ගුණ යනුවෙන්

කියනු ලැබේ. නව අරභයේ බුදු ගුණ දැන ඉගෙන ඒ එකින් එක ගැන සැක දුරු කර ගැනීමෙන් බුදුන් පිළිබඳ සැක දුරු වෙයි.

2. ධර්මයෙහි ගුණ සයකි. “ස්වාක්ඛාතො භගවතො ධම්මො....” යන සුප්‍රසිද්ධ ගාථාවෙහි ධර්මයෙහි ගුණ සය සඳහන් වේ. ධර්මයෙහි ගුණ සය දැන ඉගෙන ගෙන සැක දුරු කර ගැනීම මෙයින් අදහස් වේ.

4. සමහරු තමා මීට කලින් ඉපිද හිටියේ ද යන සැකයෙන් යුතුව ජීවත් වෙති. ධර්මය දැන උගත් තැනැත්තා පුනරුත්පත්තිය සහ පුනර්භවය අදහසි. එබැවින් අතීතයේ වූයෙමි ද යන සැකය ඔහු වෙත ඉතිරි නොවේ.

5. පුනරුත්පත්තිය පිළිනොගන්නා සමහරු සත්ත්වයා මරණින් මතු නූපදින බව සිතති. ධර්මය උගත් පුද්ගලයා පුනරුත්පත්තිය පිළිගනියි. එබැවින් ඒ ගැන සැක නූපදී.

ලෝකයේ ආරම්භයක් හෝ අවසානයක් සොයාගත නොහැකි බව බුදුදහමෙහි පැහැදිලිව ඉගැන්වෙයි. එබැවින්,

6. පූර්වාන්තය පිළිබඳ සැක දුරු වේ.

7. අපරාන්තය පිළිබඳ සැක දුරු වේ.

8. පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය ගැන ඉගෙනීමෙන් ඇතිවන අවබෝධය නිසා ඒ ගැන ඇතිවන සැක දුරු වේ.

තවද, මාර්ගඵලලාභියෙකු විමට පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිළිබඳ සැක දුරු කර ගත යුතු බව පැහැදිලිය. එබැවින් අවම වශයෙන් සෝවාන් විමටවත් කැමති අය පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය ගැන සැකයක් වේ නම් එය දුරු කර ගත යුතුය.

සංයෝජන ධර්ම සියල්ල හඝන ආකාරය

සංයෝජන හෙවත් සංසාර බැමි සියල්ලම නසන ක්‍රමයක් ඇත්ද? ආනාපානසතිය වැඩීමෙන් සතර සතිපට්ඨානය වැඩී ගොස් මාර්ගඵල ලැබී අවසානයේ අර්හත් ඵලයට පැමිණෙන බව සංයුක්ත නිකායේ ආනාපාන සංයුක්තයේ දැක්වේ. එහිම සංයෝජන සූත්‍රයේ දැක්වෙනුයේ ආනාපානසති භාවනාව සියලු සංයෝජන නසා දැමීමට තරම් ප්‍රබල අභ්‍යාසයක් වන බවයි.

සංයෝජන ප්‍රභාන්‍ය වන පරිදි ආනාපානසතිය වඩන ආකාරය එහිම ඒකධම්ම සූත්‍රයෙහි දැක්වේ.

- ❖ අරණ්‍යයකට හෝ ගස් මූලකට හෝ හුදෙකලා ස්ථානයකට යන්න.
- ❖ කඳ සෘජුව තබා හිඳ ගන්න.
- ❖ මනා සිහි ඇතිව හිඳින්න.
- ❖ මනා සිහි ඇතිව ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ සිහි ඇතිවම ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ සිහි ඇතිවම ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ දිගට ආශ්වාස කරන විට ඒ බව දනිමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ දිගට ප්‍රශ්වාස කරන විට ඒ බව දනිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ කෙටියට ආශ්වාස කරන විට ඒ බව දනිමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ කෙටියට ප්‍රශ්වාස කරන විට ඒ බව දනිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.

ඉන් අනතුරුව,

- ❖ මුළු කයටම සංවේදී වෙමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ මුළු කයටම සංවේදී වෙමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.

ඉන් අනතුරුව,

- ❖ කයෙහි සියලු සෙලවීම් නවත්වමිසි සිතා ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ කයෙහි සියලු ආලවීම් නවත්වමිසි සිතා ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ ඉන් අනතුරුව (භාවනාව නිසා හටගන්නා වූ) ප්‍රීතියට සංවේදී වෙමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ ප්‍රීතියට සංවේදී වෙමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (භාවනාව නිසා හටගන්නා වූ) සැපයට සංවේදී වෙමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ සැපයට සංවේදී වෙමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (සිතෙහි හටගන්නා වෙනස්වීම් හෙවත් සංඥා, වේදනා දෙක විත්ත සංඛාර නම් වේ. මිලඟ පියවර වනුයේ සිතන සංඛාරවලින් මිදීමයි.)

- ❖ විත්ත සංඛාරවලින් මිදෙමිසි කියමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ විත්ත සංඛාරවලින් මිදෙමිසි සිතමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) සිතට සංවේදී වෙමිසි සිතමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) සිතට සංවේදී වෙමිසි සිතමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) සිතට සතුට දනවමිසි සිතමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) සිතට සතුට දනවමිසි සිතමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) සිත අරමුණු මත පිහිටුවමිසි සිතමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) සිත අරමුණ මත පිහිටුවමිසි සිතමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ අන් අනතුරුව, සිත අරමුණුවලින් මුදවමිසි සිතමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ සිත අරමුණුවලින් මුදවමිසි සිතමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) අනිත්‍ය ලක්ෂණය දකිමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ අනිත්‍ය ලක්ෂණය දකිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) විරාගය දකිමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ විරාගය දකිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) නිරෝධය දකිමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ නිරෝධය දකිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.
- ❖ (ඉන් අනතුරුව) නිවන දකිමින් ආශ්වාස කරන්න.
- ❖ නිවන දකිමින් ප්‍රශ්වාස කරන්න.

ආනාපානසතිය මෙසේ බහුලකොට වැඩු කල මහත් ඵල මහානිසංස වෙයි. ක්‍රම ක්‍රමයෙන් සියලු සංයෝජන දුරු වී අර්හත් ඵලය ලැබෙයි.

(සංයුක්ත නිකාය - ආනාපානසංයුක්තය - ඒකධම්ම සූත්‍රය)

10. සෝවාන් ඵලය

සෝවාන් ඵලය ගැන සුත්‍ර පිටකයෙහි දීර්ඝ විස්තර සඳහන් ය. සංයුක්ත නිකායට අයත් සුත්‍ර සිය ගණනකම සෝවාන් ඵලය විස්තර කෙරෙයි. නූතන යෝගාවචරයන් සෝවාන් ඵලය ගැන දරන මතවාද බොහොමයක් බුද්ධ දේශනයන්ට පටහැනි බව මෙහිලා සඳහන් කළ යුතුය. සෝවාන් ඵලය පිළිබඳ බුද්ධ දේශනයන්හි අඩංගු වන කරුණු මෙතැන් සිට විස්තරාත්මකව දැක්වේ.

යම් කෙනෙකු සද්ධර්මය දැන ඉගෙන සැක දුරු කරගත් කල ඔහු සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටයි. ඒ සමගම ඔහු ත්‍රිවිධ රත්නය කෙරෙහි අවල පැහැදීමක් ඇතිකර ගනියි. සෝවාන් වූ පුද්ගලයකු කිසිදින අන්‍ය ශාස්තෘවරුන්ගේ විමුක්ති මාර්ග සොයා නොයයි. මේ කරුණු තවදුරටත් විස්තර කිරීම සුදුසුය. අන්‍ය ආගමික පිරිස් සතුරන් ලෙස සැලකිය යුතු බවක් මෙයින් අදහස් නොවේ. බුදුහු විවේක ඇති අවස්ථාවල අන්‍යාගමික ශාස්තෘවරුන් හා අනුගාමික පිරිස් බැහැදැක ගැනීමට ගියහ.

එබැවින් අන්‍යාගමික පිරිස් සමග සුභද කථාවෙහි යෙදීම ද, ධර්ම කරුණු සාකච්ඡා කිරීම ද, වාද විවාද කිරීම ද බුදුන් විසින් අනුමත කර ඇති බව සිත්හි තබාගත යුතුය.

සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පුද්ගලයා එතැන් සිට තම විමුක්තිය සඳහා කළ යුතු දේ වටහා ගනියි. එතැන් සිට ඔහුට මාර්ගෝපදේශකයන් අවශ්‍ය නැත. කෙසේ නමුත් සමහර සෝවාන් මාර්ගඵලලාභීහු බුදුන් වෙත පැමිණ ඉදිරි මාර්ගඵල ලැබීම සඳහා උපදෙස් ඉල්ලා සිටියහ. මෙවැනි අවස්ථාවලදී බුදුන් වහන්සේ විසින් දුන් උපදේශය වූයේ 'සමථ භාවනාව සහ විදර්ශනාව' වැඩිය යුතුය යන්නයි. එබැවින් සෝවාන් මාර්ගඵලලාභියා ඉදිරි මාර්ගඵල ලැබීමට සමථ භාවනා සහ විදර්ශනා භාවනා ක්‍රම ප්‍රගුණ කිරීම සුදුසුය.

11. සෝවාන් ඵලලාභියා ලබන වාසි

සෝවාන් වීම ගැන විස්තර කෙරෙන සමහර තැන්වල 'දහසක් නයින් ප්‍රතිමණ්ඩිත සෝවාන් ඵලය' යනුවෙන් දක්වා ඇත. සෝවාන් වීම කෙතරම් භාග්‍යයක් ද යන්න එයින්ම පැහැදිලි වේ. සෝවාන් වීමේ වටිනාකම ගැන කරුණු දක්වන බුදුහු ගිහි බෞද්ධයන් අවම වශයෙන් සෝවාන් ඵලයවත් ලබා ගැනීමට උත්සාහ කළ යුතු බව අවධාරණය කරති.

සෝවාන් වීමෙහි වැදගත්ම ප්‍රතිඵලය වනුයේ සෝවාන් පුද්ගලයා සතර අපායෙන් සදහටම මිදීමයි. නිරය, නිරිසන් අපාය, ජේත ලෝක සහ අසුර ලෝක සතර අපාය නම් වේ.

මෙලොව උපන් අයගෙන් වැඩි දෙනෙක් මරණින් මතු සතර අපායෙහි උපදින බව බුද්ධික නිකායට අයත් සුත්‍ර ධර්මවල දැක්වේ. තවද සතර අපායෙහි උපන් සත්ත්වයන් මිය යාමෙන් අනතුරුව නැවත නැවතත් අපායෙහි උපදින ස්වභාවයක් ඇත. මීට හේතුව පින් කිරීමට හෝ කුසල් සිතුවිලි උපදවා ගැනීමට යෝග්‍ය පරිසරයක් සතර අපායෙහි නොතිබීමයි. සැපක් නැති දුකම අනුභව කරන සත්ත්වයන් වෙසෙන ලෝක ධාතු 'නිරය' නම් වේ. නිරයෙහි උපන් සත්ත්වයෝ ඉතා දීර්ඝ කාලයක් තිස්සේ අනේක විධ වධ බන්ධනවලට භාජනය වෙති. නිරිසන් අපායෙහි කුසගින්න සහ බිය රජ යයි. දුබලයා ප්‍රබලයාගේ ගොදුර බවට පත්වීම නිරිසන් අපායෙහි සාමාන්‍ය දෙයකි. ජේත ලොව ඉතා විචිත්‍ර ස්වභාවයක් උසුලන බව බුද්ධ දේශනයන්හි දැක්වේ. ජේත ලොව ද දුක් බහුලය. ජේතයෝ වැඩි දෙනෙක් කුසගින්නෙන්ම ජීවිතය ගෙන යති. සමහර ජේතයන්ට තරමක සැප ලැබේ. ඔවුහු විවිධාකාර සෘද්ධිබල සහිතව වෙසෙති. සමහර ජේත කොට්ඨාසවලට අයත් සත්ත්වයෝ කලින් කල දුක හා සැප මාරුවෙන් මාරුවට විඳිති. 'අසුර' යන නාමයෙන් සත්ත්ව කොට්ඨාස රාශියක් හඳුන්වනු ලැබේ. දිව්‍යමය අසුරයෝ මහමෙර පත්ලේ වෙසෙති. ඔවුහු දෙවියන් හා සම වූ රූපශ්‍රීයෙන් යුතුව දිව්‍ය සැප විඳිමින් වෙසෙති. එහෙත් මේ අසුරයන් අධාර්මිකයන් පිරිසකි. ඔවුහු නිතර කළ කෝලාහල ඇතිකර ගනිති. තමාගේ පරම සතුරන් වන තාවතිංස වාසී දෙවියන් සමග නිතර අරගල ඇතිකර ගැනීම අසුරයන්ගේ සිරිතයි. අසුරයන්ගේ දේශ සීමා අරගලය ගැන

බෞද්ධ සුත්‍රවල දීර්ඝ විස්තර අඩංගු කර ඇත. මෙහි දක්වන ලද සතර අපායට දිව්‍ය ලෝකයෙහි වෙසෙන අසුරයන් අයත් නොවේ. අසුරයන් නම් වූ වෙනත් සත්ත්ව කොට්ඨාස කිහිපයක් වෙසෙන බව අටුවාචාර්යවරු විශ්වාස කරති. යක්ෂයන් අයත් වනුයේ අසුර අපායෙහි සත්ත්වයන් ගණයටය. ඒ හැර කුඩා මුඛයක් සහ විශාල ශරීර ඇති අසුරයන් ගැන විස්තර පසුකාලීන ධර්ම ග්‍රන්ථවල සඳහන් වේ.

සෝවාන් වූ අය මෙකී සතර අපායෙන්ම මිදෙති. එය අතිවිශිෂ්ට ජයග්‍රහණයකි. බෝධිසත්ත්වයකු පවා අපායෙන් නොගැලවෙන බව ධර්මයෙහි සඳහන්ය. අපාය ලෝක දෙකක් හැර අන් සියලු අපාය භූමිවල බෝධිසත්ත්වයන් උපත ලද හැකිය. සෝවාන් වීම සක්විති රජකම් ලැබීමට වඩා උසස් ජයග්‍රහණයක් බව සූත්‍ර ධර්මයන්හි සඳහන් වේ. සක්විති රජු මුළු ලොවටම රජකම් කරයි. ඔහුගේ ආඥා වක්‍රයට දෙවියෝ පවා අවනත වෙති. එහෙත් එබඳු බල පරාක්‍රමයක් සහිත සක්විති රජු පවා අපායන්හි වැටීමට ඉඩ ඇත. මේ අර්ථයෙන් බලන කල සෝවාන් මාර්ගඵලලාභියා සක්විති රජුට වඩා වාසනාවන්තයෙකි.

සෝවාන් පුද්ගලයා මෙලොවෙහි මතු උපදින්නේ වැඩිම වුණොත් හත් වරකි. ඒ සත්වාරය ඉක්මවන ඔහු පිරිනිවනට පත්වෙයි. නැතහොත් සත්වන ආත්මභාවය ඉක්මවීමට පෙර අර්හත්ඵලය ලබයි.

බුදුහු සිය ශ්‍රාවකයන් රැස් කර මෙවැනි ප්‍රශ්නයක් විමසති. “සුනේරු නම් වූ මහා පර්වතය ඉදිරිපිට මුං ඇට සතක් තබනු ලැබේ. වඩා විශාල සුනේරු පර්වතය ද? නැතහොත් පෙර කී මුං ඇට හත ද? මුං ඇට සත නොගිණිය හැකි තරම් කුඩා බවත්, පර්වතයේ විශාලත්වය ඒ හා සැසඳිය නොහැකි බවත් හික්ෂුහු ප්‍රකාශ කරති. සෝවාන් පුද්ගලයා මතු සසරෙහි විඳින දුක් ප්‍රමාණය ඒ මුං ඇට සත වැනිය. පෘථග්ජනයන් විසින් මතු සසරෙහි විඳීමට ඇති දුක් ප්‍රමාණය සුනේරු පර්වතය වැනිය.

සෝතාපන්නයා මරණින් මතු සුගතිගාමී වී සැප බහුල ජීවිත 7 ක් ගතකර නිවනට පත්වෙයි. එනමුත් පෘථග්ජනයා දිගින් දිගටම සසරෙහි සැරිසරමින් අතිවිශාල දුක් කන්දක් අනුභව කරයි.

බුදු කෙනෙකුන් පහළ වනුයේ කල්ප ගණනකට එක් වරකි. සමහරවිට කල්ප 30 ක් පමණ බුදුවරුන් ලොව පහළ නොවීම ගෙවී යයි. එනමුත් කලාතුරකින් එක කල්පයක බුදුවරු දෙනමක්, තුන්තමක්, හතර නමක් හෝ පස්නමක් පහළ වෙති. ඒ බුදුවරුන් දෙනමක් අතර කාල පරාසයන් ද නොගිණිය හැකි තරම් විශාලය.

කල්පයෙහි විශාලත්වය ගැන කරුණු දක්වන බුදුහු මෙවැනි උපමාවක් දක්වති. යොදුන් සතක් දිග, යොදුන් සතක් පළල, යොදුන් සතක් උස පර්වතයක් වෙයි. වසර 100 කට වරක් මිනිසෙක් පැමිණ සුසිනිඳු සඵවකින් මේ පර්වතය පිය දමයි. කල්යන්ම මේ පර්වතය පිය දැමීම නිසාම ගෙවී යයි. මේ මිනිසා විසින් පර්වතය පිය දැමීම නිසා පර්වතය ගෙවී ගොස් නැත්තටම නැතිවෙන තෙක්ම කල්පය ගෙවී නොයයි. කල්පයකට අයත් කාලය ඊටත් වඩා දිගය. එබැවින් පෘථග්ජනයා ගිණිය නොහැකි තරම් දීර්ඝ කාලයක් දුක බහුලව විඳිමින් සසරෙහි සැරිසරති. සෝතාපන්නයා උපරිම සත් වරක් මෙලොවෙහි ඉපිද සසර දුක කෙළවර කරයි.

තවද කල්ප ගණන් එක දිගට බුදුවරුන් පහළ නොවන අවස්ථා ඇත. කිසිදු බුදුවරයකු පහළ නොවන මෙම කාල සීමාවන් ශුන්‍ය කල්ප නම් වේ. කිසිදු බුදුවරයකු පහළ නොවී එකදිගට ශුන්‍ය කල්ප 30 ක් ගෙවී ගිය අවස්ථාවක් ගැන සූත්‍ර පිටකයේ කරුණු දැක්වේ. ඒ අනුව ඔබ කෙතරම් වාසනාවන්ත ද? බුද්ධෝත්පාද කාලයක ඉපිද සිටින ඔබ මාර්ගඵලවලට එළඹීම සඳහා උත්සාහ කළ යුත්තේ එබැවිනි.

12. සෝවාන් ඵලයෙහි ප්‍රභේද

සමහරු සද්ධර්මය අසා සැක දුරු කොට වහාම සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙති. තවත් අය සෝවාන් මාර්ගය වඩා ඒ අවසානයේ සෝවාන් ඵලය ලබති. මේ දෙකොට්ඨාසයටම අයත් පිරිස් අඩුවක් නැතිවම මාර්ගඵලයෙහි පිහිටති.

ලෝකයෙහි සිටින පුද්ගලයන් විවිධය; විෂමය. එමෙන්ම එක් එක් පුද්ගලයා සෝවාන් මාර්ගයට පිවිසෙන ආකාරය ද, සෝවාන් මාර්ගය වඩන ආකාරය ද වෙනස්ය. තවද විවිධ පුද්ගලයන්ගේ කර්ම ශක්තිය හෙවත් 'කර්ම සංචිතය' විවිධාකාර වේ. මේ හේතුව නිසා මාර්ගඵලලාභීන් අතර ද විවිධතා, විෂමතා පවතී. සෝවාන් මාර්ගඵලලාභීන් මෙලෙස තුන් කොටසකට බෙදිය හැකි බව, වර්ග කළ හැකි බව සූත්‍ර ධර්මයන්හි දැක්වේ.

1. සත්තකත්තුපරම නම් වූ වර්ගයට අයත් සෝවාන්ඵලලාභීහු උපරිම වශයෙන් තවත් ආත්ම සතක් මෙලොවෙහි උපදිති.
2. කොලංකොල නම් වූ සෝවාන්ඵලලාභීහු තවත් දෙවරක් හෝ උපරිම වශයෙන් තුන් වරක් මෙලොවෙහි උපදිති.
3. ඒකබ්ඡි නම් වූ සෝවාන්ඵලලාභීහු තවත් එක් වරක් පමණක් මෙලොවෙහි උපදිති.

මෙලෙස උපරිම ආත්මභාව ගණන ගෙවී ගිය පසු බොහෝ විට ඔවුහු පිරිනිවනට පත්වෙති. නැතිනම් ඔවුහු අවසාන භවය ඉක්මවීමට පෙර රහත් වෙති.

සෝවාන් ඵලයට පැමිණුණ ද සමහරුන්ගේ සැප විඳීමේ ආශාව අඩු නොවේ. දුක්ඛ සත්‍යය දැන අවබෝධ කරගත්ත ද පස්කම් සැපතම සොයන අය මොලොවෙහි සිටිති. සමහර සෝවාන්ඵලලාභීහු සෝවාන් වූ පසුව ද පස්කම් සැපතට ආශා කරති. මේ අධික ආශාව නිසා ද, ඔවුන් කළ පින්වල මහිමය නිසා ද දිව්‍යලෝක සයෙහිම සැරිසැරීමේ අවස්ථාව ඔවුන්ට හිමි වේ. මේ දුර්ලභ වරම ලද පස්දෙනෙක් බුදුන් කළ සිටියහ. මෙලෙස දෙවිලොවින් දෙවිලොවට මාරු වෙමින් සැප විඳ දුක කෙළවර කරන සෝතාපත්තයන් 'සංවට්ටගාමිණී සෝතාපත්ත' නම් වෙති.

ඔවුහු අනුපිළිවෙළින් වාතුර්මහාරාජික, තාවකීංස, යාම, තුසිත, නිර්මාණරති සහ පරනිර්මිත වසවර්ති නම් සඳෙව්ලොවෙහිම ඉපිද ජීව්‍යයේ පූර්ණ ආයුෂ ප්‍රමාණය විඳිති.

බුදුන් කල විසූ සුදත්ත සිටුකුමා බණ අසා පැහැදී සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේය. ඔහු කම්සැපතට අධික ආශාවක් දැක්වූයේය. එනමුත් දන් පින්කම්වලට පමණක් සිත යොමු කර සිය වෙළඳ ව්‍යාපාරවල දියුණුව ගැන සොයා බැලීම අතපසු කළ නිසා දිනෙන් දිනම ධනයෙන් පිරිහී ගොස් ජීවිතයේ අවසාන කාලයෙහි දිළින්දෙක් බවට පත්වූයේය. සංවට්ටගාමිණී සෝතාපත්තයෙකු වූ හෙතෙම මරණින් මතු වාතුර්මහාරාජික දෙව්ලොවෙහි මනෝශාකාය දෙවියෙකුව උපන්නේය. මිය ගොස් දිව්‍ය ලෝකයෙහි උපත ලද හේ පසුව බුදුන් බැහැදැකීමට පැමිණියේය. තමා දෙව්ලොවදී ලබන සැපත මනුෂ්‍යයෙකුව සිටියදී ලද සැපතට වඩා අති උතුම් බව හෙතෙම හෙළි කළේය. තමා මෙතෙක් අත නොතබන ලද ඇඳුම් පැලඳුම් රාශියක් තම දිව්‍ය මාලිගාවේ ඇඳුම් අල්මාරුවල ඇති බව හේ බුදුන් ඉදිරියේ කියා සිටියේය.

සෝවාන් ඵලය ලද පුද්ගලයන් උපරිම වශයෙන් නැවත සත් වරක් මෙලොවට එන නමුත් ඔවුන්ට ධ්‍යාන උපදවාගෙන අටවෙනි වර බඹලොව ඉපදීමට හැකියාව ඇති බව අටුවා ග්‍රන්ථයන්හි දැක්වේ.

තවද සමහර සෝවාන් මාර්ගඵලලාභීහු සමථ-විදර්ශනා ක්‍රම ප්‍රගුණ කර අනාගාමී ඵලයට පත්වීමට සමත් වෙති. එවන් අයට නැවත උපරිම වශයෙන් පස් වතාවක් බඹලොව ඉපදීමට හැකිය. අවිහස, අතප්පය, සුදස්සය, සුදස්සිය, අකණ්ටිය වශයෙන් සුද්ධාවාස බ්‍රහ්ම ලෝක 5 කි.

අනාගාමීහු මරණින් මතු අවිහසේ ඉපිද එහිදී රහත් නොවුවහොත් ඉතිරි බ්‍රහ්මලෝක සතරෙහි අනුපිළිවෙළින් උපත ලබති. මේ අයුරින් සලකන කල සෝවාන් පුද්ගලයෙකු එතැන් සිට තවත් ආත්මභාව කිහිපයක් උපත ලබා ඉන් අනතුරුව අනාගාමී වුවහොත් ආත්මභාව 7 ක් ඉක්මවා උපදින බව පැහැදිලිය.

කෙසේ නමුත්, සෝවාන් ආදී මාර්ගඵල ලබන අයගේ යසස, කීර්තිය ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වර්ධනය වන බව දත යුතුය. මෙම කරුණ 'ආර්ය වෘද්ධිය' වශයෙන් ධර්මයෙහි සඳහන් කර ඇත.

13. සෝවාන් වූ බව දැනගන්නා අයුරු

තමා සෝවාන් වූ බව හෝ සෝවාන් නොවූ බව දැනගන්නේ කෙසේද යන්න බොහෝ යෝගාවචරයන්ට ප්‍රශ්නයකි. මේ හේතුව නිසාම බොහෝ දෙනෙක් ආර්ය මාර්ගය තුළ අතරමං වෙති. සමහරු මාර්ගඵල ලැබ ඒ බැව් නොදැන සිටිති. මාර්ගඵල නොලැබ තමන් මාර්ගඵලලාභීන් යැයි සිතමින් සිටින පිරිස් මීටත් වඩා වැඩියෙන් වෙසෙති.

මාර්ගඵල පිළිබඳ සාම්ප්‍රදායික විස්තරය අනුව, යම් පුද්ගලයෙක් කිසියම් මාර්ගඵලයකට පැමිණි පසු ඔහුට අවබෝධතා ඥාන කිහිපයක් පහළ වෙති.

1. තමා පැමිණි මාර්ගය හෙවත් තමා වඩන ලද මාර්ගය ඔහුට පැහැදිලි වේ.
2. තමා මාර්ගඵලයක් ලද බව ඔහුට පැහැදිලි වේ.
3. තමා විසින් නසන ලද සංයෝජන හෙවත් සංසාර බැමි කවරේද යන්න ඔහු අවබෝධ කර ගනියි.
4. තමා විසින් නසන ලද සංයෝජන ධර්ම නැවත නූපදින්නම නැසූ බව ඔහු අවබෝධ කර ගනියි.
5. තමා වෙත තවම පවත්නා සංයෝජන ධර්ම කවරේද යන්න ඔහු අවබෝධ කර ගනියි.

මෙය තවදුරටත් විස්තර කිරීම සුදුසුය.

- ❖ මෙහි 'තමා වඩන ලද මාර්ගය අවබෝධ කර ගනියි' යන්නෙන් අදහස් වන්නේ සෝවාන් මාර්ගය වඩන ලද ආකාරයයි. ශ්‍රද්ධානුසාරී පුද්ගලයා ශ්‍රද්ධාව මූලික කරගෙන සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙයි. ධම්මානුසාරී පුද්ගලයා ධර්මය ඉගෙනීමේ මාවත තෝරා ගනියි. 'තමා වඩන ලද මාර්ගය අවබෝධ කර ගනියි' යන්නෙහි අර්ථය එයයි.
- ❖ තවද, සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පුද්ගලයා තමන් යම්කිසි ඵලයකට පැමිණි බව අවබෝධ කර ගනියි. ආර්ය මාර්ගය වැඩීමෙන් තමා ප්‍රතිඵලයක් ලද බව ඔහුට හොඳින් වැටහෙයි.

❖ සංයෝජන ධර්ම නැසී යාම මේ ආකාරයට තේරුම් ගත යුතුය. සෝවාන් වීමේදී,

සක්කාය දිට්ඨි - ආත්ම දෘෂ්ටිය

විච්චිච්ඡා - ධර්මය ගැන සැකය

සීලබ්බත පරාමාස - මිථ්‍යා වෘත ගැන පවතින විශ්වාස සහ සිල් රැකීමෙන් හව සැපත ලැබීමේ කැමැත්ත

යන සංයෝජන ධර්ම පහවෙයි. එබැවින් සෝවාන් පුද්ගලයා එකී සංයෝජන ධර්ම තමා කෙරෙන් පහ වූ බව අවබෝධ කර ගනියි.

❖ තවද, ඔහු එකී සංයෝජන නැවත ඉපදීමට හේතුවක් නොමැති බව අවබෝධ කර ගනියි. තම සිතෙහි ආත්ම දෘෂ්ටිය නැවත ඇති නොවන බවත්; ධර්ම මාර්ගය ගැන තවදුරටත් සැක ඇති නොවන බවත් ඔහු දනියි. තවද, මිථ්‍යා වෘත ගැන කිසිදු විශ්වාසයක් නැවත ඇති නොවන බවත් ඔහු ප්‍රත්‍යක්ෂයෙන්ම දනියි.

❖ තමා විසින් නසන ලද සංයෝජන ධර්ම ගැන මෙන්ම තමා වෙත ඉතිරිව ඇති සංයෝජන ධර්ම ගැන ද ඔහු දනියි.

කාමරාග - කම්සැපතෙහි කැමැත්ත

පටිස - සිතෙහි තද ගතිය

රූපරාග - රූපී ආත්ම භාවයක් ලැබ සැප විඳීමේ කැමැත්ත

අරූපරාග - සිත පමණක් ප්‍රකට වන ආත්ම භාවයක් ලැබ සැප විඳීමේ කැමැත්ත

මාන - මමත්වය

උද්ධච්ඡ - සිතෙහි නොසන්සුන්කම

අවිද්‍යා - වැරදි වැටහීම

යන සංසාර බැම් 7 සෝවාන් මාර්ගඵලලාභියා කෙරෙහි පවතියි. මෙයින් කාමරාග, මාන, අවිද්‍යා යන සංයෝජන ධර්ම සෑම අවස්ථාවකම සිත තුළ ප්‍රකටව පවතියි. පටිසය හෙවත් සිතෙහි තද ගතිය සිත තුළ යටපත්ව තිබී අවස්ථානුකූලව මතු වෙයි. සමථය

වඩන ලද අයගේ සිතෙහි උද්ධවිෂය හෙවත් නොසන්සුන්කම හටගන්නේ අඩුවෙනි. කෙසේ නමුත්, රූපරාග හා අරූපරාග යන සංයෝජන ධර්ම දෙක හටගනුයේ යෝග භාවනා වඩන අයගේ සිත් තුළය. යෝග භාවනා ක්‍රම ප්‍රගුණ කර රූපාවචර ධ්‍යාන උපදවන අය ධ්‍යාන සැපත කෙරෙහි ඇල්ම උපදවා ගනිති. මේ හේතුව නිසා ඔවුහු ධ්‍යාන සැප නැවත නැවතත් විඳීමට කැමැත්ත දක්වති. මෙය ධ්‍යානයෙහි ඇල්ම නම් වේ. රූපරාග යනු ධ්‍යානයෙහි ඇල්මත්, ධ්‍යාන වඩා රූපී බ්‍රහ්ම ලෝකවල ඉපදීමේ කැමැත්ත පහළ කර ගැනීමත්ය. තවද, උසස් ධ්‍යාන වඩන යෝගීහු අරූපාවචර සමාධීන් හුරු කරති. මෙවැනි අරූපාවචර ධ්‍යාන තත්ත්වවලදී සිත පමණක් ප්‍රකට වේ. මේ තත්ත්වයට කැමති වන යෝගීහු ශරීරයට ඇති කැමැත්ත අත්හැර සිතට පමණක් ඇලුම් කරති. මෙය අරූපරාග නම් වේ.

මාර්ගඵල ලද බවට ප්‍රත්‍යක්‍ෂ කර ගැනීමේ ක්‍රියාවලිය ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව නම් වේ. සමහර ආචාර්ය මතවාදයන්හි කියවෙන පරිදි ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂාව මාර්ගඵල ලැබීමත් සමගම පහළ වෙයි. මෙය 'ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා වීථි පහළ වීම' නම් වේ. මාර්ගඵල ලැබුණු වහාම ප්‍රත්‍යවේක්‍ෂා වීථි පහළ වේය යන්න මූලික බුද්ධ ඉගැන්වීම් හා නොගැළපෙන කරුණකි. එමෙන්ම එම තත්ත්වය සාධාරණ ලෙස අපේක්‍ෂා කළ නොහැකි බවට උදාහරණ සැපයිය හැකිය.

- ❖ සංයෝජන ධර්ම ගැන වැටහීමක් නැති කෙනෙකුට සංයෝජන ප්‍රතීණ වී යාම ගැන අවබෝධයක් ඇති නොවේ. බුදුන් පළමු වරට හමු වූ අය පවා සෝවාන් වූ බව ධර්මයේ සඳහන්ය. බුදුන් කල විසූ නූගත් අය පවා බණ අසා සැක දුරු කර සෝවාන් ඵලයට පැමිණියහ. මෙවැනි පුද්ගලයන්ට සංයෝජන ධර්ම ගැන වැටහීමක් නැති බව පැහැදිලිය. එබැවින් සංයෝජන ධර්ම ගැන වැටහීමක් නැති අයට සංයෝජන ප්‍රතීණ වී යාම හෝ ඒවා තවදුරටත් ඉතිරිව පැවතීම ගැන අවබෝධයක් ඇති බව සිතීම දුෂ්කරය. විශේෂයෙන්ම බුදුන් කල විසූ ගිහි බෞද්ධයන් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු නොදැන සිටි බවට හේතු සාධක ඇත. දිනක් අනාථ පිණ්ඩික සිටුවනුමා බුදුන් වහන්සේ වෙත පැමිණෙද්දී බුදුහු හිඤ්ඤාත් වහන්සේලා අභිමුඛයෙහි ගැඹුරු දහම් කරුණු පැහැදිලි කරමින් සිටියහ. ඒ ඉගැන්වීම් අසා සිටි අනාථ පිණ්ඩික සිටුවනුමා මහත් කම්පනයට පත්

වූයේය. මෙවැනි ගැඹුරු ධර්ම කරුණු ගිහියන් වෙත හෙළි නොකිරීම ගැන හෙතෙම බුදුන් වෙත නොමනාපය පළ කළේය. බුදුන් සමීපව ඇසුරු කළ අනාථ පිණ්ඩික සිටුතුමා වැනි ගිහියන් ගැඹුරු ධර්ම කරුණු නොදැන සිටියේ නම් ඉඳහිට බුදුන් බැහැ දකින්නට යන අයගේ තත්ත්වය ගැන අමුතුවෙන් කිව යුතු නොවේ.

- ❖ බුදුන් කල විසූ බොහෝ දෙනෙක් උන්වහන්සේ හමු වූ පළමු අවස්ථාවේදීම බණ අසා සැක දුරු කර සෝවාන් ඵලයට පැමිණියහ. සංයෝජන ප්‍රභාණය වැනි ගැඹුරු දහම් කරුණු ඔවුන් නොදැන සිටි බවට සැක නැත.
- ❖ එකල විසූ සත් හැවිරිදි දරුවන් පවා සෝවාන් ඵලයට පැමිණි බව ධර්මයෙහි දැක්වේ. මෙවැනි කුඩා දරුවන් සංයෝජන ප්‍රභාණය ගැන හෝ ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා වීථි ගැන දැන නොසිටි බව පැහැදිලිය.
- ❖ තවද ප්‍රත්‍යාවේක්‍ෂා වීථි පිළිබඳ කතන්දරය අභිධර්මයට අයත් එකකි. චිත්ත වීථි පිළිබඳ කිසිදු විස්තරයක් බුද්ධ දේශනයන් එක්රැස් කර ඇති සූත්‍ර පිටකයෙහි දක්නට නැත. චිත්ත වීථි පිළිබඳ මතවාදයන් බුද්ධ කාලයට වසර සිය ගණනකට පසු ලංකාද්වීපය තුළ වර්ධනය වූ බව උගතුන්ගේ පිළිගැනීමයි. ශ්‍රී ලංකාවේ හා බුරුමයේ සමහර භාවනා ගුරුවරු චිත්ත වීථි ක්‍රම පිළිගනිති.
- ❖ චිත්ත වීථි ක්‍රම අභිධර්මයට අයත් බව ඉහත පැහැදිලි කරන ලදී. බුදුන් කල විසූ සමහර භික්ෂූන් වහන්සේලා අභිධර්ම කරුණු හරිහැටි නොදැන සිටි බව හත්ථිසාරිපුත්ත සූත්‍රයේ අඩංගු කරුණු අනුව පැහැදිලි වේ. හත්ථිසාරිපුත්ත භිමියන් අභිධර්මය දැන සිටි බැවින් උන්වහන්සේගේ ඉගැන්වීම් පිළිගත යුතු බව අනෙක් භික්ෂූන් වහන්සේලා විසින් මහාකොට්ඨික තෙරුන් වහන්සේගෙන් ඉල්ලා සිටි අවස්ථාවක් එම සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇත. එබැවින් බුදුන් කල සිටි උගත් භික්ෂූන් වහන්සේලා පවා සමහර ධර්ම කරුණු නොදැන සිටි බව පැහැදිලිය.
- ❖ ධර්ම සේනාපති ලෙස සැලකුම් ලැබූ ශාරිපුත්‍ර මහරහතන්

වහන්සේ පවා සමහර බුද්ධ ඉගැන්වීම් නොදැන සිටි බව සූත්‍ර පිටකයෙන් පැහැදිලි වෙයි. බුදුන් වහන්සේ පරිනිර්වාණයට ආසන්න කාලයක උන්වහන්සේ හමු වූ සැරියුත් තෙරණුවෝ මින් මතු බුදු කෙනෙකුත් පහළ නොවන බැවින් සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් ලෝකයට මහත් පාඩුවක් සිද්ධ වේය යන අදහස ඉදිරිපත් කළහ. 'මොලොවෙහි අතීතයේ ද බුදුවරු පහළ වූහ; අනාගතයේ ද බුදුවරු පහළ වෙති.' යන කරුණු මෙහිදී බුදුහු හෙළි කර සිටියහ.

❖ සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයට ආසන්න කාලයෙහි ආනන්ද තෙරණුවෝ බුදුන් හමු වී මෙවැනි ප්‍රශ්නයක් විචාළහ. "පෙර කල්හි බොහෝ දෙනෙක් මහා මාර්ගඵල ලදහ. නමුත් දැන් දැන් මාර්ගඵලලාභීන් බිහිවීම අඩුය. මීට හේතුව කුමක්ද?" මේ ප්‍රශ්නයට පිළිතුරු දෙන බුදුහු; පසු කාලීනව බුදු සසුනට බහුශ්‍රැතයන් එක්වූ නිසා මාර්ගඵල ලබන්නවුන් සංඛ්‍යාව අඩු බව සඳහන් කළහ. උගත්තු නිතරම නව ඉගැන්වීම් ගැන සැක පහළ කරති. නුගත්තු තමා උගන්නා දේ සතුටු සිතින් භාර ගනිති. එබැවින් උගතාට වඩා පහසුවෙන් නුගතා සැක දුරු කර සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටයි.

මේ කරුණු අනුව පහත දැක්වෙන නිගමනයන්ට එළඹීම සාධාරණය.

1. මාර්ගඵල ලද විගස ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා වීථි පහළ වේය යන මතය පිළිගත නොහැකිය.
2. සමහරුන්ට මාර්ගඵල ලද විගස ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා වීථි පහළ විය හැකිය.
3. සමහරුන්ට කල් පසු වී ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා වීථි (සිතුවිලි) පහළ විය හැකිය.
4. සමහරුන්ට මාර්ගඵල ලැබුණ ද ප්‍රත්‍යාවේක්ෂා වීථි පහළ නොවේ.

මේ කරුණු තහවුරු කෙරෙන සූත්‍ර ධර්ම ඉතා පහසුවෙන් සපයාගත හැකිය. සූත්‍ර පිටකයේ දැක්වෙන පරිදි එක් භික්ෂූන් වහන්සේ නමක් සමථ-විදර්ශනා භාවනා ප්‍රගුණ කර ඉන් අනතුරුව

තමා කිසියම් මාර්ගඵලයකට පැමිණියේ දැයි නොදැන ප්‍රශ්නාර්ථ හැඟීමෙන් යුතුව කල්ගත කළේය. උන්වහන්සේගේ සිත තුළ පැවති සැකය පරවිත්ත විජානන ඥානයේ මනීමයෙන් අවබෝධ කරගත් බුදුහු එම භික්ෂුව අරහත් ඵලයට පැමිණ ඇති බව ස්ථිර කර සිටියහ. පෙර කී භික්ෂුව රහත් වී සිටියදීත් ප්‍රත්‍යාවේෂා වීථි පහළ නොවී තිබූ බව මෙයින් පැහැදිලිය. එබැවින් සෝවාන් වූ අයට අනිවාර්යයෙන් ප්‍රත්‍යාවේෂා වීථි පහළ වේය යන පසුකාලීන ඉගැන්වීම බුද්ධ දේශනයට පටහැනිය.

කෙසේ නමුත්, තමා මාර්ගඵල ලැබ ඇත්ද යන්න පරීක්ෂා කිරීමට කැමති කෙනෙකුට 'ප්‍රත්‍යාවේෂාව' කරගත හැකිය. එසේ ප්‍රත්‍යාවේෂා කිරීම නුවණැතියන් විසින් කළ යුතු දෙයකි. යමෙකුට තමා සෝවාන් වී ද යන සැකය මතු වී නම් ඔහුට පහත දැක්වෙන පරිදි ප්‍රත්‍යාවේෂාව සිදු කළ හැකිය.

1. තමා ශ්‍රද්ධානුසාරී (ශ්‍රද්ධාව මුල් කර ගැනීම) හෝ ධම්මානුසාරී (දහම් කරුණු ඉගෙන සැක දුරු කර ගැනීම) යන මාවත් දෙකෙන් එකක් අනුගමනය කළේ ද?
2. තමන් යම්කිසි අවබෝධතා ඥානයක් ලද බවට වැටහීමක් ඇති වූයේ ද?
3. සක්කාය දිට්ඨිය (ආත්ම දෘෂ්ටිය) තමා කෙරෙන් පහ වී ද?
4. සක්කාය දිට්ඨිය නැවත නූපදින බවට තමාට සහතික ද?
5. විචිකිච්ඡාව (සැකය) තමා කෙරෙන් පහ වී ද?
6. විචිකිච්ඡාව නැවත නූපදින බවට තමාට සහතික ද?
7. සීලබ්බත පරාමාසය (වෘත සමාදානයෙන් විමුක්තිය ලද හැකිය යන හැඟීම) තමා කෙරෙන් පහව ගිය බවට සහතික ද?
8. සීලබ්බත පරාමාසය මතු නූපදින බවට සහතික ද?
9. අනෙකුත් සංසාර බැඳී තමා කෙරෙන් පහ නොවූ බව පැහැදිලි ද?

මෙහි ඉහත කී කරුණු සියල්ලට 'ඔව්' යන පිළිතුර ලැබේ නම් අදාළ පුද්ගලයා සෝවාන් මාර්ගඵලයට පැමිණ ඇති බව සහතිකය.

14. සෝවාන් වී දැයි සැක හැර දැනගන්නා අයුරු

සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණය ආසන්නව ඇති කාලයෙහිදී බොහෝ දෙනෙක් බුදුන් හමුවීමට නිතර නිතර පැමිණියහ. මෙකී හමුවීම්වල මූලික පරමාර්ථය වූයේ තම මළ ගිය ඥාතීන් කවර ලෝකවල ඉපිද ඇත්දැයි දැන ගැනීමයි. බුදුහු තම දිවැස මෙහෙයවා මිය යන සත්ත්වයන්ගේ උත්පත්ති ස්ථාන නිවැරදිව දැන ගත්හ. වයස්ගතව, කය දුර්වල වී සිටි බුදුන්ට මේ කාර්යය මහත් වධයක් විය. උන්වහන්සේ තම උපස්ථායක ආනන්ද තෙරුන් අමතා පහත සඳහන් පරිදි උපදෙස් දුන්හ.

“බොහෝ දෙනෙක් තම මළගිය ඥාතීන් නැවත ඉපදුණේ කොතැන දැයි දැන ගැනීමට මා හමුවට එති. දැන් මෙය මට මහත් වධයක් වී ඇත්තේය. තමාටම තමාගේ මතු භවය ගැන ස්ථිර විය හැකි ක්‍රමයක් ඇත්තේය. එය ‘ධම්මාදාස පරීක්ෂණ ක්‍රමය’ නම් වේ.”

ධම්මාදාස පරීක්ෂණය හෙවත් දහම් කැටපතේ පරීක්ෂාව මෙහි පහත දැක්වේ.

- ❖ ඔබ බුදුන් කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයක් ඇති අයෙක් ද?
- ❖ ඔබ සද්ධර්මය කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයක් ඇති අයෙක් ද?
- ❖ ඔබ ආර්ය සංඝ රත්නය කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයක් ඇති අයෙක් ද?
- ❖ ඔබ ආර්යයන් විසින් පසස්නා ලද වූ ‘ආර්යකාන්ත ශීලයෙන්’ යුක්ත අයෙක් ද?
- ❖ එසේ නම් ඔබ සෝවාන් ඵලයට පැමිණි අයෙකි.
- ❖ එබැවින් ඔබ අපාය වියළවා ඇත.
- ❖ මතු සත් වාරයක් උපරිම වශයෙන් ඉපිද සසර දුක කෙළවර කිරීමේ භාග්‍යය ඔබට ඇත.
- ❖ ඔබ මරණින් මතු අනිවාර්යයෙන්ම සුගතිගාමී වන අයෙකි.
- ❖ එබැවින් ඔබගේ මතු උත්පත්ති ස්ථානය ගැන බියක් ඇති නොකර ගත යුතුය.

මෙහි ආර්යකාන්ත ශීලය යනු, පංච ශීල ප්‍රතිපදාවයි.

ආර්යකාන්ත ශීලය සහිත පුද්ගලයා,

- ❖ මුලින්, මැදින් හෝ අගින් සිල් පද නොකඩා පංච ශීලය රකියි.
- ❖ ඉඳහිට ඔහු අතින් සිල් පද බිඳී යා හැකිය.
- ❖ එවන් විටෙක ඔහු තම වරද නොසඟවයි.
- ❖ තමා අතින් වරදක් වූ බව පිළිගෙන, ඒ බව ගුණවතුන්ට හෙළිකොට නැවත වහාම ශීලයේ පිහිටයි.

තවද, ආර්යකාන්ත ශීලයේ පිහිටන පුද්ගලයා,

- ❖ කිසිවකුගේ පෙළඹීමක් රහිතවම පන්සිල් රකියි.
- ❖ ඔහු ශීලයෙහි පිහිටනුයේ මතු නැවත නැවතත් ඉපිද හව සැපත විඳීමේ බලාපොරොත්තුවෙන් නම් නොවේ.

15. සෝවාන් විම මෙතරම් පහසු දෙයක් ද?

බුදුන් කල සිටි බොහෝ පිරිස් බණ අසා සෝවාන්, සකාදාගාමී, අනාගාමී ආදී මාර්ගඵලවල පැමිණියහ. බුදුන් ශාක්‍ය ජනපදයෙහි වැඩ සිටි කාලයේදී ඒ ප්‍රදේශයේ සිටි බහුතරයක් සෝවාන් වූහ. ශාක්‍ය ජනපදයෙහි වෙසෙන වැඩි දෙනෙක් සෝවාන් ඵලයට පැමිණීම සමහරුන්ට නුරුස්සන සිද්ධියක් විය. 'සෝවාන් ඵලය ලැබීම මහත් ජයග්‍රහණයක් බව කියා ඇත. දැන් මුළු ගම ම සෝවාන් වී ඇති සේය. සෝවාන් විම මෙතරම් පහසු දෙයක් විය හැකිද?' යනාදී අදහස් සමහර පිරිස් අතරෙහි පැන නැංගේය. ඔවුහු බුදුන් හමුවට ගොස් සෝවාන් ඵලය අවතක්සේරු නොකරන මෙන් ඉල්ලා සිටියහ. එවිට බුදුන් වහන්සේ මෙසේ වදාළ සේක.

“මා සෝවාන් ඵලය යනුවෙන් හඳුන්වනු ලබන්නේ සරල ප්‍රතිඵලයකි. යමෙක් බුද්ධ රත්නය කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයක් ඇති කර ගත්තේ ද, ධර්ම රත්නය කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයක් ඇති කර ගත්තේ ද, සංඝ රත්නය කෙරෙහි අවල ප්‍රසාදයක් ඇති කර ගත්තේ ද, ආර්යයන් විසින් පසසන ලද (පංච) ශීලයෙහි පිහිටියේ ද හේ සෝතාපන්නයෙකි.”

“එකී සෝතාපන්න අංග සතර ඇති ඕනෑම කෙනෙක් සෝතාපන්නයෙකු බව ප්‍රකාශ කිරීමට මම පසුබට නොවෙමි.”

“මනුෂ්‍යයන් ගැන කතා කිරීම මොහොතකට අත්හරින්න. යම් ගසකට හෝ සෝතාපන්න අංග සතර පිහිටියේ නම් ඒ ගස සෝවාන් වී ඇත යැයි කීමට මම පසුබට නොවෙමි.”
(එය ඒ තරම්ම සරල දෙයක් වන බැවිනි.)

- සාලෙය්‍යක සූත්‍රය

16. සිල් බිඳ ගන්නා සෝතාපන්නයන්

ගිහි සෝතාපන්නයා විසින් රකිනුයේ පංච ශීල ප්‍රතිපදාවයි. සෝතාපන්නයන් අතින් ඉඳහිට සිල් පද බිඳෙන අවස්ථා ඇත. ඒ බව සුත්‍ර පිටකයේ පැහැදිලිව දක්වා ඇත.

පංච ශීල ප්‍රතිපදාවෙහි මුල්ම සිල් පදය සතුන් නොමැරීමේ ශීලයයි. එනමුත් සතුන් මැරීමෙන් සම්පූර්ණයෙන් වළකින බවට සහතික විය හැක්කේ රහතන් වහන්සේ කෙනෙකුට පමණි. අන් අය තම ආත්මාරක්ෂාව උදෙසා සතුන් මරති. එනමුත් රහත් කෙනෙක් තම ජීවිතය බේරා ගැනීමට හෝ සතෙකු මැරීමට පෙළඹෙන්නේ නැත. ඊට හේතුව රහතන් වහන්සේලා තුළ ජීවිතාශාව නොතිබීමයි.

පංච ශීල ප්‍රතිපදාවේ අවසන් සිල් පදය සුරා පානයෙන් වැළකීමයි. මේ සිල් පදය බිඳගත් සෝතාපන්නයන් ගැන සංයුක්ත නිකායේ සෝතාපන්නි සංයුක්තයේ විස්තර සඳහන් වේ. ශරකානි ශාක්‍යයා දිගු කලක් සිට බුදුන් ඇසුරු කළ අයෙකි. හේ බුදුන් කෙරෙහි අප්‍රමාණ ගෞරවයක් දැක්වූයේය. එනමුත් ඔහු තුළ එක් නරක පුරුද්දක් විය. හේ මත්පැන් පානයට හුරු වී සිටියේය. අවසානයේ ශරකානි ශාක්‍යයා මිය ගියේය. තම බේබදු ඥාතියා කවර නම් වූ අපායකට ගියේ දැයි බැලීමට අනෙක් ශාක්‍යයෝ යුහුසුඵ වූහ. ඔවුහු වහා බුදුන් හමුවට පැමිණ ශරකානි ශාක්‍යයාගේ උත්පත්ති ස්ථානය ගැන විමසූහ.

ශරකානි ශාක්‍යයා සෝතාපන්නයෙකු වන බැවින් ඔහු මරණින් මතු දෙව්ලොව උපන් බව බුදුහු අවධාරණය කළහ.

මේ ප්‍රකාශය නිසා රැස්ව සිටි පිරිස අතර මහත් නොසන්සුන්තාවයක් ඇති විය. මත්පැන් පානය කර සිල් බිඳ ගත් ශරකානි වැනි අයෙක් සෝතාපන්නයෙක් ලෙස නම් කළ හැක්කේ කෙසේ දැයි ඔවුහු බුදුන්ගෙන් ප්‍රශ්න කළහ.

- ❖ ශරකානි ශාක්‍යයා දිගු කලක් බුදුන් කෙරෙහි අවල ශ්‍රද්ධාවකින් සිටි අයෙකි.
- ❖ එවැනි කෙනෙක් මරණින් මතු අපායෙහි ඉපදීමට ඉඩ නැත.

- ❖ තවද තරුණ කල මත්පැන් පානය කළ ද මහලු වියේදී හේ මත්පැන් පානයෙන් වැළකී පංච ශීලය තුළ පිහිටියේය.
- ❖ මත්පැන් පානය කිරීම ශරකානි ශාකායා විසින් කරන ලද එකම වරදය.

එබැවින් සුරා පානය කළ ශරකානි ශාකායා සෝතාපන්නයෙකු ලෙස සැලකීමෙහි දෝෂයක් නැත.

කෙසේ නමුත්, මත්පැන සියලු පාපයට මුල් වෙයි. මත්පැන් පානය කර සිහිවිකල් වූ පසු කෙනෙකුට නොකළ හැකි වරදක් නැත. මත්පැන් පානයෙහි ආදීනව ලෙස මරණින් මතු අපාගත වේ. අපාගත නොවුවහොත් මන්දබුද්ධිකව හෝ උන්මත්තකව හෝ ඉපදෙයි. ඒ බව සූත්‍ර පිටකයේ පැහැදිලිවම සඳහන් කර ඇත. එබැවින් ශරකානි ශාකායා මත්පැන් පානය කළේ යැයි කියා මත් පානයට හුරු වීම නැණවතෙකුට තුසුදුසු ක්‍රියාවකි.

17. අද කාලයේ සෝවාන් වීම මෙතරම් අපහසු දෙයක් බවට පත්ව ඇත්තේ මන්ද?

බුදුන් කල විසූ අය ඉතා පහසුවෙන් සෝවාන් ඵලය වෙත පැමිණියහ. උපතිස්ස පරිබ්බාජකයා බණ පද දෙකක් අසා සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටියේය. සුප්පුබුද්ධ නම් සිගන්තා ද, සෝපාක නම් දුගී දරුවා ද සෝවාන් ඵලයට පත්වූයේ අද කාලයේ වෙසෙන උගතුන්ට නිශා දෙමිනි.

අද කාලයේ වෙසෙන උගතුන්ට, බහුශ්‍රැතයන්ට, ධර්මධරයන්ට හා කර්මස්ථානාවාර්යවරුන්ට අවම තරමින් සෝවාන් ඵලයට වත් පැමිණීමට නොහැකි වී ඇත්තේ ඇයි? මීට හේතු කිහිපයක් ඇත.

1. ඔවුන් අපේක්ෂා කරන සෝවාන් ඵලය බුදුන් වහල සෝවාන් ඵලය නොවේ. ආචාර්ය මතවාද අතරින් නැගී සිටින අමුතූම ආකාරයේ සෝවාන් ඵලයක් ගැන ඔවුන්ගේ සිතේ විශ්වාසය පහළ වී ඇත.
2. තවද ඔවුන්ගේ සෝවාන් මාර්ගය බුදුන් වහල සෝවාන් මාර්ගය නොවේ. එය පසුකාලීනව ආචාර්යවරුන් විසින් නිර්මාණය කරන ලද එකකි.

කෙතරම් උත්සාහ දැරුව ද අද කාලයේ උගතුන්ට හා ධර්මධරයන්ට සෝවාන් වීමට නොහැකි වී ඇත්තේ එබැවිනි. එමෙන්ම තමන් සෝවාන් ඵලයට පැමිණ ඇතැයි ප්‍රකාශ කරන සමහර පිරිස් සෝවාන් වීම තබා එම තත්ත්වයෙහි ඡායාවක්වත් නොදුටු අය බව ඔවුන්ගේ ක්‍රියාකලාපයෙන්ම පැහැදිලි වේ.

18. සෝවාන් වීමට භාවනා කළ යුතුද?

සෝවාන් වීම සඳහා භාවනා කළ යුතුමය කියා සිතන පිරිස් අද කාලයේ වෙති. තවත් අය කියා සිටින්නේ සෝවාන් වීමේ එකම ප්‍රතිපදාව බණ ඇසීම බවයි.

මේ මත දෙකම අන්තවාදයන් දෙකකි. සමථය හෙවත් විත්ත සමාධිය හුරු කිරීම සියලු මාර්ගඵල ලැබීමට ආධාරක වන බව බුද්ධ දේශනයේ දක්වා ඇත. සෝවාන් වීම සඳහා සාමාන්‍ය මට්ටමේ විත්ත සමාධියක් සෑහෙයි. සකාදාගාමී වීම සඳහා ඊට වඩා සිත සමාධිගත කිරීම සුදුසුය. අනාගාමී හා අර්හත් වීමට කැමති අයට ධ්‍යාන මට්ටමේ සමාධිය උපදවා ගන්නා ලෙස බුදුන් වහන්සේ විසින් උපදෙස් දී ඇත. මෙයින් අදහස් කරනුයේ ප්‍රථම ධ්‍යානයේ සිට ඉදිරියට ඇති ධ්‍යානවලින් එකක් ලබාගත යුතු බවයි. කවර හෝ ධ්‍යානයකට පැමිණ ධ්‍යාන සිත විදර්ශනාවට ලක් කිරීමෙන් පහසුවෙන් අනාගාමී වීමට හෝ අර්හත් ඵලය වෙත පැමිණිය හැකිය.

විදර්ශනා භාවනාව මාර්ගඵල සතරටම උපකාරී වෙයි. අනිත්‍ය සංඥාව වැඩීමෙන් මාර්ගඵල සතරම පිළිවෙලින් ලබාගත හැකි බව අනිච්චසංඥා සූත්‍රයේ දක්වා ඇත.

එනම්, අනිච්ච සංඥාව වඩන කල,

1. මාර්ගඵල නොලද අය සෝවාන් වෙති.
2. සෝවාන් අය සකාදාගාමී ඵලය වෙත එළඹෙති.
3. සකාදාගාමීහු අනාගාමී වෙති.
4. අනාගාමීහු රහත් වෙති.

විදර්ශනා භාවනාවේ බලය කෙතරම් ද යන්න මේ ඉගැන්වීමෙන් පැහැදිලි වේ.

බොහෝ දෙනෙක් බණ අසා සෝවාන් වන බව සහ එසේ වූ බව සත්‍යයකි. එහෙත් බණ ඇසුව ද සෝවාන් ඵලය නොලද අය කුමක් කළ යුතුද? ඔවුන් තම ප්‍රතිපදාව අත්හළ යුතුද? නැත. මේ ප්‍රශ්නයට පැහැදිලි පිළිතුරක් මජ්ඣිම නිකායේ මූලපරියාය වර්ගයට අයත් ආකංඛෙය්‍ය සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇත.

යමෙක් සංයෝජන බැම් තුනක් නැති කර සෝවාන් ඵලයට එළඹෙනු කැමැත්තේ නම්, මතු සත්‍යාවබෝධය නියත වූ සෝවාන් ඵලයට එළඹෙනු කැමැත්තේ නම්,

1. ශීලය සම්පූර්ණ කළ යුතුය. (පන්සිල් රැකිය යුතුය.)
2. ශුන්‍යාගාරයන් වෙත එළඹ භාවනා කළ යුතුය.

මේ ඉගැන්වීම ඉතා වැදගත් එකකි. එහි සෝවාන් ඵලය වෙත එළඹීම සඳහා පැහැදිලි මාවතක් දක්වා ඇත. ශීලය සම්පූර්ණ කර භාවනාවට එළඹීමෙන් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බව සහතිකය. මෙහි භාවනාව යනු සමථය ද? නැතහොත් විදර්ශනාව ද? හුදෙක් සමථ භාවනාව පමණක් වැඩීමෙන් ඉඳහිට කෙනෙක් රහත් වුව ද තනිකර සමථය වැඩීමෙන් සෝවාන් වූ කෙනෙක් ගැන හෝ එවැනි ප්‍රතිපදාවක් ගැන ධර්මයෙහි සඳහන් කර නැත.

එබැවින්,

- ❖ පංච ශීලය රැකීම
- ❖ සමථ භාවනාව වැඩීම
- ❖ විදසුන් වැඩීම

යන මාවතෙහි ගමන් කරන පුද්ගලයා සෝවාන් ඵලය වෙත ළඟා වෙන බව ඉතා පැහැදිලිව සඳහන් කළ හැකිය.

19. සෝවාන් වීම සහ ධර්මාවබෝධය

ධර්මාවබෝධය හෙවත් සත්‍යාවබෝධය යන්නෙන් අදහස් කෙරෙනුයේ කුමක්ද? ශාසන ප්‍රතිපදාවේ අග්‍ර ඵලය ලෙස සැලකෙන අර්හත් ඵලයට පැමිණීම මෙයින් අදහස් වේ. යමෙක් ධර්මාවබෝධයට පැමිණියේ යැයි කීම තුළින් හෝ ඔහු සත්‍යාවබෝධයට පැමිණියේ යැයි කීම තුළින් අදහස් වනුයේ ඒ පුද්ගලයා රහතන් වහන්සේලා අතරට පැමිණීමයි.

සෝවාන් වීම ධර්මාවබෝධයට සම කළ නොහැකිය. සෝවාන් වීමෙන් යම් යම් අවබෝධතා ඥාන ලැබුණත් ඒ කිසිවක් අර්හත් ඵලයට සම කළ නොහැකිය.

මේ සම්බන්ධව සුත්‍ර පිටකයෙහි කදිම විස්තරයක් දක්වා ඇත.

පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය පූර්ණ ලෙස අවබෝධ කර ගැනීමෙන් අර්හත් ඵලය ලැබෙයි. සෝවාන් ඵලය ලද පුද්ගලයා පටිච්ච සමුප්පාදය තේරුම් ගනියි. එහෙත් ඔහු තවම පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය අවබෝධ කළ අයගේ ගණයට නොවැටෙයි. එහෙත් ඔහු පටිච්ච සමුප්පාදය නොදත් අශ්‍රැතවත් පෘථග්ජනයන්ගෙන් පැහැදිලිවම වෙනස් වෙයි.

කෙනෙකු ළඟ කඹයක් ද බාල්දියක් ද ඇත. ඔහු ළිඳ ළඟ හිඳියි. ඔහු පටිච්ච සමුප්පාදය අවබෝධ කළ අයට උපමා කළ හැකිය. ඔහු කැමති විටක කඹය බාල්දියේ ගැට ගසා ළිඳෙන් වතුර ඇඳ බීමට හැකිය. සෝවාන් ඵලය ලද්දාගේ තත්ත්වය මෙලෙස විස්තර කළ හැකිය. ඔහු ළිඳ ඇති තැන දනියි. ළිඳෙහි සුමිහිරි ජලය ඇති බව ද දනියි. කඹයත්, බාල්දියත් ගෙන ගොස් ස්වල්ප මහන්සියකින් වතුර ඇඳ බීමට හැකි බව ඔහු දනියි. පෘථග්ජනයා ළිඳ ඇති තැන නොදත් අයෙකුට සමාන කළ හැකිය. එනම්, සෝවාන් වීමෙන් සිදුවනුයේ ධර්මාවබෝධය ලැබීම නොවේ. ධර්මාවබෝධයට උපකාරී වන සරල අවබෝධතා ඥාන වෙත පිවිසීමයි. ඒ අවබෝධතා ඥාන ලත් පුද්ගලයා ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ධර්මාවබෝධය වෙත ළඟා වෙයි.

20. සෝවාන් ඵලය සහතික කරන අවබෝධතා ඥාන

කිසියම් එක් අවබෝධතා ඥානයක් ලැබීමෙන් මාර්ගඵලවලට පැමිණිය හැකිද? එසේ මාර්ගඵල ලැබිය හැකිය. ඒ බව සූත්‍ර පිටකයේ එන ඉගැන්වීම්වලින් මනාව පැහැදිලි වේ.

1. අනාත්ම ලක්ෂණය
2. දුක්ඛ-සත්‍යය
3. අනිත්‍ය සංඥාව
4. උදයව්‍යය ඥානය
5. පටිච්ච සමුප්පාදය

යන කරුණු සම්බන්ධව මනා අවබෝධයක් ඇත්තේ මාර්ගඵලලාභීන්ට පමණි. එම කරුණු දැන අවබෝධ කිරීමෙන් සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙයි. එසේම 'විඤ්ඤාණස්ථිති සහ සත්තාවාස' යන විශේෂ ඉගැන්වීමක් සූත්‍ර පිටකයේ ඇත. මේ ඉගැන්වීම දැන ඉගෙන අවබෝධ කර ගන්නා සමහරු කිසිම ලෝක තලයක නිත්‍ය වාසයක් නැති බව අවබෝධ කරති. ඔවුහු එයින්ම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටති.

පෙර කී ඉගැන්වීම් ගැන පැහැදිලි විස්තර මෙතැන් සිට දැක්වේ. සෝවාන් වීම සහතික කෙරෙන අවබෝධතා ඥාන පහත පරිදි වේ.

1. අනාත්ම ලක්ෂණය

පුද්ගලයෙකු සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙනුයේ කෙසේද?

- ❖ සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා සහ සීලබ්බත පරාමාස යන සංයෝජන ධර්ම තුන නැසී යාමෙන් පුද්ගලයා සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙයි. මෙකී සංයෝජන තුනටම හේතුව එකකි. සත්ත්වයාගේ චිත්ත සත්තානය තුළ ඇති මිථ්‍යාදෘෂ්ටීන් නිසා ඔහු වැරදි විනිශ්චයන් සහිතව ජීවත් වෙයි. වැරදි විනිශ්චයන් සහිතව ක්‍රියා කරයි. 'සත්ත්වයෙකු - පුද්ගලයෙකු සිටියි. ආත්මයක් ඇත.' යන මිථ්‍යා විශ්වාසයන් ඇතිවීමට හේතුව මෙකී මිථ්‍යාදෘෂ්ටීන්ය. ඊට සක්කාය දිට්ඨිය යන නම යෙදෙයි.

බුද්ධ දේශනය මනාව වටහා ගන්නා පුද්ගලයා 'සත්ත්වයෙකු - පුද්ගලයෙකු - ආත්මයක් නැත' යන පැහැදිලි විනිශ්චයට එයි. ඒ කෙසේද යත්,

- ❖ සත්ත්වයෙකු, පුද්ගලයෙකු ආත්මයක් කියා දෙයක් නැත.
- ❖ අප ලබන සංවේදනයන් මත අගයන් පවරා දීම නිසා 'සත්ත්වයාත්, පුද්ගලයාත්, ආත්මයන් ඇත' යන වැරදි විනිශ්චයට පැමිණීම සිදුවේ.
- ❖ වඩාත් විස්තරාත්මකව කිවහොත් 'රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන පංච උපාදානස්කන්ධය ආත්මවත්ය; සාරවත්ය' යන වැටහීම සක්කාය දිට්ඨියයි.

රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන ස්කන්ධ පහේ ක්‍රියාකාරීත්වය මිසක සත්ත්ව, පුද්ගල, ආත්ම කියා තුනක් නොමැති බව වටහා ගත් කල සක්කාය දිට්ඨිය හෙවත් ආත්ම දෘෂ්ටිය පහවෙයි. එවිට මිථ්‍යා වෘත සමාදානයෙන් ආත්මය සුවපත් කළ හැකිය යන අදහස හෙවත් සීලබ්බත පරාමාසය ද නැසී යයි. විවිකිච්ඡාව හෙවත් සැකය ද දුරු වේ. අනාත්ම ලක්ෂණය අවබෝධයෙන් සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටනුයේ ඒ ආකාරයෙනි.

2. දුක්ඛ සත්‍යය

බුදු දහමෙහි ඉගැන්වෙන ශ්‍රේෂ්ඨතම සත්‍යයන් සතර චතුරාර්ය සත්‍ය නම් වේ.

1. දුක්ඛ
2. සමුදය
3. නිරෝධ
4. මාර්ග

යන එම සත්‍ය සතර පිළිබඳව කරුණු දක්වන බුදුහු මෙලොව පවත්නා ප්‍රතික්ෂේප කළ නොහැකි සත්‍ය සතර එයම වන බව දක්වති. හැකි නම් එම සත්‍ය සතර අසත්‍ය බව ඔප්පු කර වෙනත් සත්‍යයන් සතරක් හඳුන්වා දෙන මෙන් බුදු හිමියන් විවෘත අභියෝගයක් ඉදිරිපත් කරති.

චතුරාර්ය සත්‍යයට අදාළ පළමු සත්‍යය දුක්ඛ සත්‍යයයි. යමෙක්

දුක්ඛ සත්‍යය සම්පූර්ණයෙන් අවබෝධ කළහොත් ඔහු එයින්ම සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙන බව ධර්මයෙහි සඳහන්ය. එබැවින් දුක්ඛ සත්‍යය ගැන අංග සම්පූර්ණ අවබෝධයක් ලබා ගැනීම වැදගත්ය. මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි ද ධම්මවක්කපචත්තන සූත්‍රයෙහි ද දුක්ඛ සත්‍යය පිළිබඳ විස්තර විභාග දක්වා ඇත. දුක්ඛ සත්‍යයේ විස්තරය පහත දැක්වේ.

- ❖ ඉපදීම දුකකි.
- ❖ ජරාවට පත්වීම දුකකි.
- ❖ ලෙඩවීම දුකකි.
- ❖ මරණයට පත්වීම දුකකි.
- ❖ අප්‍රිය වූ දේ හා එක්වීම දුකකි.
- ❖ ප්‍රිය වූ දෙයින් වෙන් වීම දුකකි.
- ❖ හැඬීමට, වැලපීමට, වෙහෙසීමට සිදුවීම දුකකි.
- ❖ තමා බලාපොරොත්තු වන දේ එලෙසින් සිදු නොවීම දුකකි.
- ❖ සැකෙවින් දක්වතොත් මුළු ජීවිතයම දුකකි.

මෙහි දක්වන ලද කරුණු ස්වකීය ජීවිතයේ අත්දැකීම් ද, අන්‍යයන් විඳින දුක් කම්කටොලු ද සමග සසඳා බලා සත්‍යය බව වටහා ගත යුතුය. එය දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කර ගැනීම නම් වේ. දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කරගත් පුද්ගලයා මේ ජීවිතය ආත්මවත් හෝ සාරවත් දෙයක් ලෙස නොසලකයි. එහෙයින් සක්කාය දිට්ඨිය දුරු වෙයි.

සටහන : දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධයෙන් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බව ධර්මයෙහි ඉතා පැහැදිලිව සඳහන් වේ. එනමුත් චතුරාර්ය සත්‍යය හෙවත් ආර්ය සත්‍ය සතර ගැනම දැන සිටීම ප්‍රයෝජනවත්ය. එබැවින් ඉතිරි ආර්ය සත්‍ය තුන පිළිබඳව ලුහුඬු විස්තරයක් මතු දැක්වේ.

- ❖ සමුදය (හට ගැනීම) පිළිබඳ ආර්ය සත්‍යය
සමුදය යනු හට ගැනීමයි. දුකෙහි හට ගැනීම සිදුවන්නේ උපත ලැබීම හේතුවෙනි.

- ❖ නිරෝධය (නැති කිරීම) පිළිබඳ ආර්ය සත්‍යය
දුක නැති කිරීමේ ක්‍රමය ඉපදීම නැති කිරීමයි.

- ❖ මාර්ග සත්‍යය

දුක නැති කිරීමේ මාර්ගය යනු ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයයි. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය වඩන පුද්ගලයා එය අවසානයේ විමුක්තිය සහ විමුක්ති ඥාන දර්ශනය උපයා ගනියි. මෙතැන් සිට නැවත ඉපදීමක් නැත. එයින්ම දුක නැති වේ.

3. අනිත්‍ය සංඥාව

අනිත්‍ය සංඥාව වැඩිමෙන් අනුපිළිවෙළින් සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගාමී සහ අර්හත් යන මාර්ගඵල සතරට පැමිණිය හැකි බව අනිත්‍ය සංඥා සූත්‍රයෙහි දැක්වේ. අනිත්‍ය සංඥාව පහත දැක්වෙන පරිදි විස්තරාත්මකව දැක්විය හැකිය.

- ❖ ලොවෙහි ඇති සියල්ල හේතුවල සම්බන්ධතාවයන්ගේ ප්‍රතිඵලයන්ය.
- ❖ සියලු දෙයම පවතිනුයේ ඒ ඒ දෙය රඳා පැවතීමට ආධාරක වන යම් යම් තත්ත්වයන් හෙවත් හේතුවල සබඳතාවන් පවතින තෙක් පමණි.
- ❖ මේ නිසා කිසිම දෙයකට ස්වාධීන පැවැත්මක් නැත. පැවැත්මට ආධාර කරන හේතුවල සබඳතාවන් වෙනස් වූ කල්හි ඒ ඒ දෙය නැසීමට පත්වේ.
- ❖ මේ හේතුව නිසා ලොවෙහි ඇති සියල්ල අනිත්‍යය. මන්ද යත් ඒ ඒ දෙය තවත් දේ මත රඳා පවතින බැවිනි.

මෙලෙස සියල්ල අනිත්‍යය යන නිගමනයට පැමිණි කල්හි නිත්‍ය වූ ආත්මයක් ඇතැයි යන විශ්වාසය හෙවත් සක්කාය දිට්ඨිය දුරු වෙයි. තවද වෘත සමාදානයෙන් ආත්මය සුවපත් කළ හැකිය යන මිථ්‍යා විශ්වාසය හෙවත් සීලබ්බත පරාමාසය දුරු වෙයි. තවද සියල්ල අනිත්‍යය යන පදනමෙහි පිහිටා දේශනා කර ඇති සද්ධර්මය ගැන ද, ආර්ය මාර්ගය ගැන ද ඇති සැක දුරු වේ. මෙලෙස සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස යන සංයෝජන තුනම ගිලිහී යාම නිසා අනිත්‍ය සංඥාව වඩන පුද්ගලයා සෝවාන් ඵලයට එළඹෙයි.

අනිත්‍ය සංඥාව තව තවත් වඩන කල්හි, එනම් අනිත්‍ය සංඥාව තව තවත් මෙනෙහි කරන කල්හි ජීවිතයේ යථා ස්වභාවය වැටහී අවිද්‍යාව දුරු වෙයි; තෘෂ්ණාව දුරු වෙයි. මේ හේතුව නිසා අනිත්‍ය සංඥාව වඩන පුද්ගලයා අවසානයේ අර්හත් ඵලයේ පිහිටයි.

4. උදයව්‍යය ඥානය

'යම් දෙයක ඇති වීමක් ඇත්නම් ඒ දේ නැති වීමට යටත්ය' යන අවබෝධයට පැමිණීම උදයව්‍යය ඥානය ලැබීම නම් වේ. වෙනත් අයුරකින් දක්වතොත් ඇති වූ සියල්ල නැති වේ යන අවබෝධයට පැමිණීම උදයව්‍යය ඥානයයි.

මෙලොවෙහි ඇති තමාගේ යැයි කියන්නා වූ ද අනුන්ගේ යැයි කියන්නා වූ ද සියලු දෙය ද ගහකොළ, පර්වත ආදී සියලු වස්තූන් ද සියලු ලෝක ධාතූන් ද හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිසා ඇති වූ දේ ය. ඇති වූ දෙයක ස්වභාවය වනුයේ නැති වීමයි; නැසීමයි. එබැවින් සියලු දෙය නැතිවීම නම් තත්ත්වයට යටත්ය.

මනුෂ්‍ය ජීවිතය සලකා බලන විට උපත ලැබීම 'උදය' නම් වේ. මරණයට පත්වීම 'වය' නම් වේ. මෙකී 'උදය' සහ 'වය' යන ලක්ෂණ දෙක සෑම සත්ත්ව ජීවිතයක්ම වසා සිටියි. මනුෂ්‍යයෝ ද දෙවියෝ ද බ්‍රහ්මයෝ ද 'උපත' ලබති. එබැවින් ඔවුහු මරණයට පත්වෙති.

මෙලෙස 'ඇති වූ සියල්ල නැතිවන සුලුය' යන අවබෝධයට පැමිණි කල සෝවාන් ඵලය එළඹෙයි.

'සියල්ල නැති වීමට (නැසී යාමට) යටත්ය' යන අවබෝධය භංග ඥානය නම් වේ. පෙර කී උදයව්‍යය ඥානය හෝ භංග ඥානය ලැබීම තුළින් නිර්වාණාවබෝධය සඳහා වන ඉතිරි අවබෝධ ඥාන වෙත පුද්ගලයා යොමු කරවන බව සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි දැක්වේ.

(උදයව්‍යය ඥානය ඉපදීමෙන් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බව මූලික සූත්‍ර ධර්මයන්හි ඇතුළත්ය. එහෙත් විගුද්ධිමාර්ග කතුවරයා මීට වෙනස් මතයක් දක්වා ඇත. ඔහු දක්වන පරිදි උදයව්‍යය ඥානය යනු සෝවාන් වීමට පෙරාතුව උපදින එක් ඥානයක් පමණි. සෝවාන් වීම සඳහා තවත් අවබෝධතා ඥාන රාශියක් උපදවා ගත යුතු බව විගුද්ධි මාර්ගයේ දැක්වේ.)

21. පටිච්ච සමුප්පාදය

බුදු දහමෙහි ඉගැන්වෙන ධර්ම කරුණු අතරින් පටිච්ච සමුප්පාදයට ලැබෙනුයේ මුල්තැනයි. එය ඒ තරම්ම වැදගත් ඉගැන්වීමකි. එබැවින් බොහෝ විචාරකයෝ එය බුදු දහමෙහි 'මධ්‍ය දේශනය' ලෙස හඳුන්වති. එලෙස හඳුන්වා දෙනු ලැබීමට හේතුව අනෙකුත් සියලු ඉගැන්වීම් ඒ වටා ගොඩනැගී තිබීමයි. මේ හා සමකළ හැකි වෙනත් ගැඹුරු ඉගැන්වීමක් ඇත්නම් ඒ වතුරාර්ය සත්‍ය දේශනාවයි.

යමෙක් පටිච්ච සමුප්පාද ධර්මය ඉගෙන පූර්ණ ලෙස අවබෝධ කරගතහොත් ඔහුගේ සිතෙහි ඇති අවිද්‍යාව හෙවත් වැරදි වැටහීම් ලිහී ගොස් අර්භත් ඵලයට පැමිණේ. එසේම සියලු මාර්ගඵලලාභීහු පටිච්චසමුප්පාදයෙන් කියනුයේ 'මේ දෙයයි' යන අවබෝධය ලබා ගැනීමට සමත් වෙති. 'මේ දේ ඇතිවන විට මේ ප්‍රතිඵලය හට ගනී. මේ දේ නැති විට මේ ප්‍රතිඵලය හට නොගනී.' යන අවබෝධය සෑම මාර්ගඵලලාභියෙකුටම ඇත. මාර්ගඵල නොලද කිසිකෙනෙක් පටිච්චසමුප්පාදය ගැන වැටහීමක් ලබා නොගනී. යමෙක් උත්සාහ කර පටිච්චසමුප්පාදය වටහා ගතහොත් එයම මාර්ගඵල ලැබීමට ප්‍රමාණවත්ය.

පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය සරල බවත්, එය තමාට හොඳින් වැටහෙන බවත් සෝතාපන්න ඵලයෙහි සිටින ආනන්ද තෙරණුවෝ බුදුන්ට කියා සිටියහ.

“ආනන්දය, එසේ නොකියන්න. පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය දුරවබෝධය; ගැඹුරුය.” යනුවෙන් බුදුහු කරුණු දක්වා සිටියහ.

තවද පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය පිළිගැනෙනුයේ මූලික බුදු දහම තුළ හා ථෙරවාදය තුළ පමණි. (ථෙරවාදය නමින් හැඳින්වෙනුයේ අටුවා ග්‍රන්ථවලට මුල්තැනක් දෙන බෞද්ධ ගුරු කුලයකි.) ථෙරවාදීහු අටුවාවට මුල්තැන දී මූලික සූත්‍ර දෙවැනි කොට සලකති. මහායානිකයෝ සූත්‍ර ධර්මවල ඇති පටිච්චසමුප්පාදය පිළිනොගනිති. ඔවුහු ඒ වෙනුවට නාගර්ජුනගේ ශුන්‍යතාවාදී ඉගැන්වීම් ගරු කරති. බුදුන් සැබෑ පටිච්චසමුප්පාදය දේශනා නොකළ බවත්, එය දුරවබෝධ නිසා සම්මුති දේශනාවක් ලෙස දැනට පවතින පටිච්චසමුප්පාදය සිය සිසු පරපුරට ඉගැන්වූ බවත් සමහර මහායානිකයෝ අදහති.

කෙසේ නමුත් පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයෙහි දුරවබෝධ ස්වභාවය නිසාම අටුවාචාර්යවරු එය පටලවා ගත්හ. පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය අභියස තමා මහ සයුරේ අතරමං වූ විලාසයකට පත් වූ බව බුද්ධසෝම භිමියන් විසින් දක්වා ඇත.

අනායාගමික උගත්තු පටිච්චසමුප්පාදයේ දුරවබෝධ තැන්වලට පහර දුන්හ. 'සංඛාර ඇති විට විඤ්ඤාණ ඇති වේ' යන්න පටිච්චසමුප්පාද ධර්මයෙහි දක්වා ඇත. ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාදයෙහි කියවෙනුයේ සංඛාර නැති විට විඤ්ඤාණය නැති වන බවයි. විඤ්ඤාණය යන්නට මනස යන අර්ථය දුනහොත් මෙහිදී මහත් ගැටලුවක් ඇතිවේ. සංඛාර යනු සකස්වීම් හා වෙනස්වීම් ය. මේවා නැති කල මනස නැති වන්නේ කෙසේද? මෙවැනි ප්‍රශ්න අභියස බොහෝ බෞද්ධ ඇදුරෝ නිරුත්තර වූහ.

එසේ නිරුත්තර වීමට හේතුව මූලික ධර්ම කරුණු හා අටුවාචාරීන් වහන්සේලාගේ ඉගැන්වීම් පටලවා ගැනීමයි. 'විඤ්ඤාණ' යන පදය මූලික බෞද්ධ ඉගැන්වීමෙහි යොදා ඇත්තේ දැනීම (*Perception*) හැඳින්වීමටයි. ඒ අර්ථයෙන් ගත් කල සංඛාර නිරෝධයෙන් විඤ්ඤාණ නිරෝධය ඇතිවන ආකාරය ඉතා පහසුවෙන් අවබෝධ කළ හැකිය. අපට දැනීම ඇතිවනුයේ සකස්වීම්, වෙනස්වීම්, පිළියෙලවීම් නිසාය. ඒවා නැති කල දැනීම පහළ නොවේ. සංඛාර මගින් විඤ්ඤාණය ඇතිවීමත්, සංඛාර නැති තැන විඤ්ඤාණය පහළ නොවීමත් ඒ අනුව පැහැදිලිය.

මූලික බෞද්ධ සූත්‍ර රාශියක පටිච්චසමුප්පාදය විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. එකිනෙකට වෙනස් ආකාර කිහිපයකටම පටිච්චසමුප්පාදය විස්තර කර ඇති අයුරු එහිදී දැකගත හැකිය. එනමුත් ඒ ඉගැන්වීම් කිසිවක් පරස්පර විරෝධී ලක්ෂණ පෙන්නුම් නොකරයි.

පටිච්චසමුප්පාදය යනු කුමක්ද? සත්ත්වයා මරණින් මතු උපත ලැබීමේ ක්‍රියාවලිය පටිච්චසමුප්පාදයෙන් විස්තර කෙරෙයි. සත්ත්වයා මරණින් මතු උපත ලබන්නේ තෘෂ්ණාව හා කර්මය මුල්කරගත් හේතුඵල සබඳතාවක් නිසාය. එම හේතුඵල සබඳතාවන් දක්වන සවිස්තරාත්මක දේශනයකට පටිච්චසමුප්පාදය යැයි කියනු ලැබේ.

ඉපදෙමින්, මිය යමින්, යළි ඉපදෙමින් සසරෙහි සැරිසැරීම

මහත් වධයකි. මේ වධයෙන් මිදීමේ ක්‍රියාවලිය ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාදයෙන් විස්තර කෙරෙයි.

අනුලෝම පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳව විභංගය (විස්තරය) පහත පරිදි වේ.

1. අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර (සංඛාර) හටගනී

අවිද්‍යාව යන්නට පෙළෙහි දී ඇති තේරුම චතුරාර්ය සත්‍ය ධර්මය හරිහැටි නොදැනීමයි. ඒ බව මහා වේදල්ල සූත්‍රයේ පැහැදිලිව දක්වා ඇත. 'සංඛාර' යනු නිවන හැර අන් සියලු දෙය විස්තර කෙරෙන පදයකි. චතුරාර්ය සත්‍යය නොදක් පුද්ගලයා අවිද්‍යා දැලෙන් වැසී ගොස් නැති දෙය ඇති හැටියට සලකයි. ඔහු තමා ලබන සංවේදන මත අගය පවරමින් සත්ත්වයන්, පුද්ගලයන්, ආත්ම ආදිය ඇති බව ද මමය, මාගේය කියා දෙයක් ඇති බව ද සලකයි.

2. සංස්කාර නිසා විඤ්ඤාණය (දැනීම) හටගනී

මෙහි තේරුම වනුයේ 'සංස්කාර හෙවත් සකස්වීම්, වෙනස්වීම්, පිළියෙලවීම් නිසා විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම ඇතිවෙයි' යන්නයි. මේ කරුණ තවදුරටත් පැහැදිලි කර දීම සුදුසුය. විඤ්ඤාණය යනු සිත නොවේ; සිතට අයත් ක්‍රියාවකි. ඊට අපි දැනීම යැයි කියමු. විඤ්ඤාණය ඇතිවන ආකාර 6 කි.

- ❖ ඇසට රූපයක් හමුවීමේදී පෙනීම ඇතිවේ.
- ❖ කනට ශබ්දයක් හමුවීමේදී ඇසීම ඇතිවේ.
- ❖ නාසයට ගන්ධයක් හමුවීමේදී ගඳ සුවඳ දැනීම ඇතිවේ.
- ❖ දිවට රසයක් හමුවීමේදී රස දැනීම ඇතිවේ.
- ❖ කයට පහසක් ලැබීමේදී කායික පහස ඇතිවේ.
- ❖ මනසට අරමුණක් හමුවීමේදී මානසික සංවේදනයක් ඇතිවේ.

මේ ආකාරයෙන් ඇතිවන දැනීම් මාත්‍රයන්ට විඤ්ඤාණය යැයි කියමු. ඇසට රූපය හමුවීම ආදී ක්‍රියාවන් සංස්කාර ගණයට අයත් වේ. ඇසට රූපය හමුවීමෙන් පෙනීම ඇතිවන බව පැහැදිලිය. මේ අනුව සංස්කාර නිසා විඤ්ඤාණය හටගන්නා බව දත යුතුය; අවබෝධ කරගත යුතුය. පෙනීම පමණක් නොව ඇසීම, ගඳ සුවඳ ආදී දේ ද මේ ලෙස තේරුම් ගත යුතුය.

3. විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූප ඇතිවේ

ඇස, කන, නාසය, දිව, කය යන ඉන්ද්‍රියන්ට අරමුණු වන දේ රූප ධර්ම නම් වේ. සිතට අයත් සියලු ක්‍රියාකාරිත්වයන් නාම ධර්ම වේ. (අරමුණට අනුව නැමී යන අර්ථයෙන් 'නාම' යන්න යෙදී ඇත.) 'විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූප හටගනී' යන්නේ තේරුම මෙසේ වෙයි. රූප ධර්ම නම් වූ පසිඳුරන්ට ගෝචර වන අරමුණු ද නාම ධර්ම නම් වූ සිතෙහි ක්‍රියාකාරිත්වය ද පවතිනුයේ දැනීම හෙවත් විඤ්ඤාණය ආශ්‍රය කොටගෙනය. විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූපත්, නාමරූප නිසා විඤ්ඤාණයත් පවතින බව සූත්‍ර පිටකයේ දැක්වේ.

4. නාමරූප නිසා ෂඩ් ආයතන ඇතිවේ

මෙහි ෂඩ් ආයතන හෙවත් සලායතන යනුවෙන් හැඳින්වෙනුයේ ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන ඉන්ද්‍රියන් සයයි. මෙකී ෂඩ් ආයතනවල කාර්යය වනුයේ සංවේදනයන් ලබා ගැනීමයි. 'නාමරූප නිසා සලායතන ඇතිවේ' යන්නෙහි තේරුම වනුයේ නාමරූප ආශ්‍රය කරගෙන සලායතන පවතින බවයි. නාම ධර්ම හෙවත් සිතෙහි ක්‍රියාකාරිත්වය ද රූප ධර්ම හෙවත් ඉන්ද්‍රියන්ට අරමුණු වන දේ ද නිසාම ෂඩ් ආයතන ක්‍රියාකාරී වේ. නාමරූපවල අන්‍යෝන්‍ය ක්‍රියාකාරිත්වය නිසා සලායතන ඇති බව සත්ත්වයාට හැඟෙයි. ඇසක් පවතිනුයේ ඒ ආශ්‍රිතව හටගන්නා නාම ධර්ම හෙවත් සිතට අදාළ ක්‍රියාකාරිත්වය ද රූප ධර්ම හෙවත් කායික ක්‍රියාකාරිත්වය ද නිසාය. අනෙකුත් ඉන්ද්‍රියන්ගේ ක්‍රියාකාරිත්වය ද මෙලෙසම තේරුම්ගත යුතුය.

5. ෂඩ් ආයතන නිසා ස්පර්ශය ඇතිවේ

මෙයින් අදහස් වනුයේ ෂඩ් ආයතන හෙවත් සංවේදී ඉන්ද්‍රියන්හි අරමුණු ගැටීමයි. ඊට ස්පර්ශය යැයි කියමු. (ශඩ් ආයතනයන් නොමැති නම් අරමුණු ස්පර්ශයක් ද නැත. ෂඩ් ආයතන නිසා අරමුණු ස්පර්ශ වේ යැයි කියනුයේ එබැවිනි.)

- ❖ කනට ශබ්දය හමුවීම ද එක්තරා ආකාරයක ස්පර්ශයකි.
- ❖ නාසයට ගඳ, සුවඳ හමුවීම ද එක්තරා ආකාරයක ස්පර්ශයකි.
- ❖ දිවට රසය හමුවීම ද එක්තරා ආකාරයක ස්පර්ශයකි.

- ❖ කයට පහසු හමුවීම ද එක්තරා ආකාරයක ස්පර්ශයකි.
- ❖ මනසට අරමුණක් හමුවීම ද මෙවැනිම ස්පර්ශයකි.

මෙකී සයාකාර ස්පර්ශයන්ට හේතුව පෙර කී ආයතන සයේ ක්‍රියාකාරීත්වයයි. ඇසට රූපය හමුවීම ගැන සලකා බලමු. මෙහිදී ඇසට රූපය හමුවීම රූපය හා ඇස ස්පර්ශ වීම යනුවෙන් අදහස් කරනු ලැබේ. (ඉතිරි කරුණු ද මෙලෙස වටහා ගත යුතුය.)

6. ස්පර්ශය නිසා වින්දනය ඇතිවේ

වින්දනය හෙවත් වේදනාව තුන් ආකාරය. ප්‍රිය වූ අරමුණු හෙවත් සංවේදන ඉන්ද්‍රියන්හි ගැටීමෙන් සුබ වේදනාවන් ද අප්‍රිය වූ අරමුණු සංවේදන ඉන්ද්‍රියන්හි ගැටීමෙන් දුක් වේදනාවන් ද පහළ වේ. දුක් හා සැප නොවන වේදනා 'උපේක්ෂා වේදනා' නම් වේ. වේදනාව හෙවත් වින්දනය පහළ වනුයේ සංවේදන ඉන්ද්‍රියන්හි අරමුණු ගැටීමෙනි. ස්පර්ශය නිසා වින්දනය ඇතිවේ යැයි කියනුයේ එබැවිනි.

7. වින්දනය නිසා තෘෂ්ණාව පහළ වේ

පෙර කී තුන් ආකාර වින්දනයන් නිසා තෘෂ්ණාව තුන් ආකාරයකට පහළ වෙයි.

- ❖ සැප වේදනාවන් නැවත විඳීමේ කැමැත්ත ඇතිවේ.
- ❖ දුක් වේදනාවන් ලබන විට එයින් බැහැර වී සැප විඳීමේ කැමැත්ත ඇතිවේ.
- ❖ උපේක්ෂා වේදනාවන් විඳින විට එය ඉවසා සිටීමේ කැමැත්ත පහළ වේ. මෙකී විවිධාකාර වූ කැමැත්තට තෘෂ්ණාව යැයි කියනු ලැබේ. (තෘෂ්ණාව යනු කිසියම් සැපතක් විඳීමේ කැමැත්තයි.)

8. තෘෂ්ණාව නිසා උපාදාන පහළ වේ

උපාදාන යනු ඇලීමයි. තෘෂ්ණාවත්, උපාදානයත් අතර වෙනස මෙසේ පැහැදිලි කරගත යුතුය. තෘෂ්ණාව හටගනුයේ යම් වින්දනයක් නිසාය. උපාදානය හටගනුයේ ඒ වින්දනය ලබාදෙන අරමුණ මතය. යම් කෙනෙක් ස්ත්‍රී පුරුෂ ඇසුර නිසා සුබ වින්දනයක් ලබයි. මේ

සුඛ වින්දනය මත තෘෂ්ණාවක් ඇතිවේ. සුඛ වින්දනය ලබාදෙන අරමුණ ස්ත්‍රිය හෝ පුරුෂයා කෙරෙහි ඇතිවන ඇල්ම උපාදානය නම් වේ.

උපාදානය විවිධ ආකාර ගනියි.

- ❖ කාම උපාදාන - කාම වස්තු කෙරෙහි ඇල්ම
- ❖ සීලබ්බත උපාදාන - යම් යම් වෘත්තයන් කෙරෙහි බැඳී යාම
- ❖ දිට්ඨි උපාදාන - කිසියම් දෘෂ්ටියක් හෙවත් මතවාදයක් ගැනීම
- ❖ අත්ප්‍රවාද උපාදාන - ආත්මවාදී හැඟීම (ආත්මයක් ඇතැයි යන හැඟීම)

මෙලෙස උපාදානය විවිධ ආකාරවලට ඇතිවිය හැකිය.

9. උපාදානය නිසා භවය ඇතිවේ

භවය යනු සත්ත්වයන් උපදින ස්ථානයයි. භවය තුන් ආකාරයකි.

- ❖ කාම භව - සතර අපාය, මනුෂ්‍ය ලෝකය සහ සද්දෙව්ලොව
- ❖ රූප භව - රූපාවචර බ්‍රහ්මලෝක
- ❖ අරූප භව - අරූපාවචර බ්‍රහ්මලෝක

මෙකී භවයන්හි සත්ත්වයාට ඉපදීමට සුදුසු තත්ත්ව පහළ වනුයේ උපාදානය නිසාය. භවය යනු කර්මය හා තෘෂ්ණාව නිසා පහළ වන දෙයකි.

(අභිධර්ම ක්‍රමය අනුව කර්ම භව, උත්පත්ති භව වශයෙන් 'භවය' දෙයාකාරයකට විස්තර කරයි. කර්ම භවය යනු මතු උපතක් ලැබීමට සුදුසු කර්මයක් සිදු කිරීමයි. ඒ කර්මයට අදාළව උත්පත්ති ස්ථාන සකස් වීම උත්පත්ති භවයයි. උදාහරණ ලෙස දෙව්ලොව ඉපදීමට අදාළ කර්මයක් කිරීම කර්ම භවයයි. අදාළ සත්ත්වයා වෙනුවෙන් දිව්‍ය විමානය පහළ වීම උත්පත්ති භවයයි.)

10. භවය නිසා උපත සිදුවේ

සත්ත්වයන් මිය යාමෙන් අනතුරුව කර්මානුකූලව උත්පත්ති

ස්ථානයන්හි පහළ වීම 'ජාති' හෙවත් 'උපත' නම් වේ. සත්ත්වයා උපත ලබනුයේ උත්පත්ති ස්ථානය හෙවත් භවය එකී උපතට අදාළව සැකසී තිබුණහොත් පමණි. භවය නිසා උපත සිදුවේ යන්න එබැවින් පැහැදිලිය.

11. උපත නිසා ජරා, මරණ සිදුවේ

මෙය ඉතා පැහැදිලි කරුණකි. අපට ජරා, මරණවලට මුහුණ දීමට සිදුවනුයේ උපතක් ලද බැවිනි. උපතක් නොලද්දේ නම් ජරාවට පත්වීමට සහ මරණයට මුහුණ දීමට සිදු නොවේ. දෙවිලොව වෙසෙන දෙවියෝ ද, බ්‍රහ්මලොව වෙසෙන බ්‍රහ්මයෝ ද ජරාවට පත් නොවෙති. එහෙත් ඔවුහු මරණයට පත්වෙති. එබැවින් දෙවිලොව හෝ බ්‍රහ්මලොව හෝ කිසිදු සත්ත්වයෙකුට සදාකාලික නැවතුම්පොළක් බවට පත් කරගත නොහැකිය.

මෙහි දැක්වූයේ අනුලෝම පටිච්චසමුප්පාදයට අදාළ විස්තර කතාවයි. සත්ත්වයා මරණින් මතු ඊළඟ උපත කරා යන අන්දමත්, උපත ලබන සත්ත්වයා විපතට පත්වන අන්දමත් අනුලෝම පටිච්චසමුප්පාදයෙන් විස්තර කෙරෙයි.

මතු උපතක් නොලැබෙනුයේ කවර නම් වූ සාධකවල බලපෑමෙන් ද යන්නත්, මතු උපතක් නොලදහොත් ඇතිවන තත්ත්වය කවරේ ද යන්නත් ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාදයෙන් විස්තර කෙරෙයි. ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාදය පහත දැක්වෙන පරිදි සාරාංශ කළ හැකිය.

1. අවිද්‍යාව නැති කල සංස්කාර පහළ නොවේ

මෙය තරමක් ප්‍රවේසමෙන් බේරුම් කළ යුතු ධර්ම කරුණකි. අවිද්‍යාව යනු චතුරාර්ය සත්‍යය නොදැනීමයි. චතුරාර්ය සත්‍යය 'විද්‍යාව' නම් වේ. චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධයෙන් අවිද්‍යාව පහ වෙයි. සත්ත්ව, පුද්ගල, ආත්ම යන විශ්වාස ඇති නොවේ. අවිද්‍යාව පහ වූ කල සංස්කාර පහළ නොවේ යැයි කියනුයේ එබැවිනි. (ඒ හැර අවිද්‍යාව පහ වූ කල සංස්කාර අතුරුදන් වේ යැයි සැලකිය නොහැකිය.)

2. සංඛාර හැඟි විට විඤ්ඤාණය ඇති නොවේ

විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම (*Perceptions*) හටගැනීමට හේතුව සකස්වීම, වෙනස්වීම ආදී ක්‍රියාවන්ය. ඒවා නොමැති කල විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම ඇති නොවේ. කෙසේ නමුත් මේ කරුණ මුල කි විස්තරය හා පෑහීම සඳහා පහත සඳහන් පරිදි තේරුම් ගැනීම සුදුසුය.

එනම්, අවිද්‍යාව පහවීමෙන් සත්ත්ව, පුද්ගල, ආත්ම හැඟීම් දුරු වෙයි. එවිට ඇස, කන ආදී ඉන්ද්‍රියන්ට අරමුණු හමුවුව ද සත්ත්වයෙකු, පුද්ගලයෙකු ඇතැයි නොහැඟේ.

අවිද්‍යා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන තුන එකිනෙකට හේතු ප්‍රත්‍ය සපයන බව මූලික සූත්‍රවල දැක්වේ. එනම් විඤ්ඤාණය ඇතිවීමට අවිද්‍යා, සංඛාර යන කරුණු දෙකම හේතු වේ යන්න අවබෝධ කර ගැනීම වැදගත්ය.

3. විඤ්ඤාණය හැඟි විට භාමරූප ඇති නොවේ

නාම යනු සිතට අයත් ක්‍රියාකාරිත්වයයි. සිතට අරමුණු වන දේ රූප නම් වේ. මේ දෙකම පවතිනුයේ දැනීම හෙවත් විඤ්ඤාණය පවතින තුරු පමණි. විඤ්ඤාණය නැති කල, විඤ්ඤාණය පහළ නොවූ කල දැනීමක් නැත.

4. භාමරූප හැඟි තැන සළායතන නැත

සළායතන හෙවත් සංවේදී ඉන්ද්‍රියන්ගේ ක්‍රියාකාරිත්වය සිදුවන්නේ සිත හා ඊට අරමුණු වන දේ (රූප) අතර අන්තර් බලපෑමෙනි. එබැවින් භාමරූප නැති කල සළායතන ක්‍රියාකාරී නොවේ. එවිට ඇස ඇසක් නොවේ. කන කනක් නොවේ. එවැනි තත්ත්වයකදී කිසිදු ඉන්ද්‍රියක් ගැන සිතීමට පවා නොහැකිය.

5. සළායතන හැඟි විට ස්පර්ශය නොමැත

සළායතන හෙවත් සංවේදී ඉන්ද්‍රියන් නැති තැන අරමුණු ස්පර්ශ වීමක් නැත. මන්ද යත්, අරමුණු ස්පර්ශ වීම ගැන කතා කළ හැක්කේ සළායතන ඇති විට පමණි.

6. ස්පර්ශය හැකි තැන වින්දනයක් හැන

වින්දනය හටගනුයේ අරමුණු ස්පර්ශ වීමෙනි. එය සිදුනොවන කල වින්දනයක් හෙවත් වේදනාවක් ඇතිවීමට හේතු නැත.

7. වින්දනයක් හැකි කල තෘෂ්ණාවක් හැන

තෘෂ්ණාව හටගනුයේ වින්දනය ඇති තැනයි. වින්දනය නොමැති කල තෘෂ්ණාව හට ගැනීමට හේතු නැත.

8. තෘෂ්ණාව හැකි කල උපාදානය හැන

උපාදානය හෙවත් ඇලීම හටගනුයේ තෘෂ්ණාව හෙවත් කැමැත්ත නිසාය. එබැවින් තෘෂ්ණාව නැති කල උපාදාන හටගැනීමට හේතුවක් නොමැත.

9. උපාදානය නොමැති කල භවයක් හැන

භවය හෙවත් මතු උපත සඳහා සුදුසු පරිසරය සකස් වනුයේ උපාදාන හෙවත් ඇල්ම හා කර්ම බලපෑම නිසාය. උපාදානය නැති නම් කර්ම බලපෑම තිබුණ ද භවය හට නොගනී.

10. භවය හැකි කල උපතක් ඇති නොවේ

මතු උපතක් ඇතිවීමට එක් ප්‍රබල හේතුවක් වනුයේ භවය හෙවත් උත්පත්ති ස්ථානය ඊට සුදුසු පරිදි සකස් වීමයි. මෙකී භවය සකස් නොවුණහොත් මතු උපතක් ඇතිවීමට හැකියාවක් නැත.

11. උපතක් හැකි තැන ජරාව සහ මරණය හැන

ජරාව සහ මරණයට හේතුව උපතක් ලැබ සිටීමයි. උපතක් නොලැබුණ තැන ජරාවට පත්වීමට හෝ මරණයට පත්වීමට හේතු නැත.

ඉහත දක්වන ලද පටිච්චසමුප්පාද විස්තරය මේ උපත හා මතු උපත අතර සම්බන්ධය විස්තර කරයි. කලාතුරකින් සූත්‍රයක පෙර උපත, මේ උපත හා මතු උපත සම්බන්ධ කෙරෙන පරිදි පටිච්චසමුප්පාදය විස්තර කර ඇත. මහා නිධාන සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇති පටිච්චසමුප්පාද විස්තරය මීට කදිම නිදසුනකි. මෙලෙස

පෙර උපත - මේ උපත - මතු උපත යන සන්ධි තුනක් ගලපන පටිච්චසමුප්පාද විස්තරයේදී මුල කී පද පිළිවෙල වෙනස් නොවේ. එහෙත් විඤ්ඤාණය යන්න 'ප්‍රතිසන්ධි විඤ්ඤාණය' ලෙස විස්තර කෙරෙයි. (මෙහිදී සංඛාර යන්න කර්මය විස්තර කිරීමට යොදාගත හැකිය.)

මින් පෙර විස්තර කරන ලද පටිච්චසමුප්පාද ඉගැන්වීම අනුව ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාදය විස්තර කිරීම තරමක් දුෂ්කර බව පැහැදිලිය. එහෙත් මතු දැක්වෙන ක්‍රමය අනුව පටිච්චසමුප්පාදය විස්තර කළහොත් එවැනි දුෂ්කරතා මතු නොවේ.

මහා නිධාන සූත්‍රයෙහි එන පටිච්චසමුප්පාද විස්තරය 'පටිච්චසමුප්පාද සූත්‍රය' සමග මුසු කොට පහත දක්වා ඇත.

1. අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර හට ගනී

අවිද්‍යාව යනු විද්‍යාව නොදැනීමයි; විද්‍යාව අවබෝධ කර නොගැනීමයි. විද්‍යාව යනු කුමක්ද? විද්‍යාව යනු චතුරාර්ය සත්‍යයයි. (දුක්ඛ, සමුදය, නිරෝධ, මාර්ග යන ආර්ය සත්‍ය සතර චතුරාර්ය සත්‍ය නම් වේ.)

විද්‍යාව නොදැනීමෙන් සංස්කාර හටගනී. සංස්කාරයන් තුන් ආකාරයකි.

- ❖ පුණ්‍යාභි සංස්කාර - දෙවි, මිනිස් ලොව හා බඹලොව ඉපදීමට හේතු වන පුණ්‍ය කර්මයන්ය.
- ❖ අපුණ්‍යාභි සංස්කාර - සතර අපායෙහි උත්පත්තියට හේතු වන පාප කර්මයන්ය.
- ❖ ආනෙඤ්ඤාභි සංස්කාර - අන්‍ය වූ කර්මයන්ය.

සටහන : (ලෝකෝත්තර කුසල කර්මයන් ආනෙඤ්ඤාභි සංස්කාරවලට උදාහරණ වේ. ලෝකෝත්තර කුසල කර්ම සිදු කළ විට එම කර්මයේ විපාකවලට අදාළව අමුතුවෙන් භවයක් සකස් නොවේ. මන්ද යත් ලෝකෝත්තර කුසල කර්මයන් භවයෙන් මිදීම සඳහා සිදුකරන බැවිනි. ලෝකෝත්තර කුසල කර්ම සියල්ලම සත් තිස් බෝධිපාක්ෂික ධර්මයන්ට ඇතුළත්ය.)

අවිද්‍යාව නිසා සංස්කාර හටගනී යන්නේ තේරුම වනුයේ 'විද්‍යාව' නොදක්කම නිසා සත්ත්වයා චේතනාත්මකව කර්ම රැස් කරයි යන්නයි.

2. සංස්කාර නිසා විඤ්ඤාණය හට ගනී

මෙහි විඤ්ඤාණය යනු පෙර ආත්ම භවයෙහි කළ කිසියම් කර්මයක් නිසා මතු භවයෙහි ඇතිවන විපාක විඤ්ඤාණයයි. විපාක විඤ්ඤාණය ඇතිවීම යනු කුමක්ද? කර්මානුරූපව මතු භවය තුළ සත්ත්වයාගේ දැනීම් (Perceptions) පහළ වීම විපාක විඤ්ඤාණයේ පහළ වීමයි.

3. විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූප පහළ වේ

නාම යනු සිතට අදාළ ක්‍රියාකාරීත්වයයි. ඊට හැඟීම් සහ දැනීම් අයත් වේ. එබැවින් විඤ්ඤාණය ද නාම ධර්මයකි. රූප යනු පංචේන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වන කවර හෝ දෙයකි. පෙර කී නාමරූපවල ක්‍රියාකාරීත්වය පවතිනුයේ විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම ආශ්‍රය කරගෙනය. විඤ්ඤාණය නිසා නාමරූප පහළ වේ යන්න එලෙස තේරුම් ගත යුතුය.

4. නාමරූප නිසා සලායතන පහළ වේ

සලායතන යනු ඇස්, කන් යනාදී ෂඩ් ඉන්ද්‍රියන්ය. මේ ඉන්ද්‍රියන් පහළ වනුයේ, වැඩෙනුයේ පෙර කී නාමරූප ධර්මයන් ආශ්‍රය කරගෙනය. නාමරූප ධර්මයන් නොපවතී නම් ඉන්ද්‍රියන්ගේ පහළ වීමක් හෝ වැඩීමක් සිදු නොවේ.

දෙවියන්, බ්‍රහ්මයන් හා අනෙකුත් ඕපපාතිකව උපදින සත්ත්වයන්ගේ සංවේදන ඉන්ද්‍රියන් උපත ලැබීමත් සමගම පහළ වේ. මෙවැනි සත්ත්වයන් එක්වරම භවයෙහි පහළ වන හෙවත් ඒකඛිඡක සත්ත්වයන් ලෙස ධර්මයෙහි විස්තර කර ඇත.

අණ්ඩප, ජලාබ්‍රූප, සංසේදප යන වර්ග තුනට අයත් සත්ත්වයෝ ස්වකීය භවය තුළ පහළ වී ක්‍රමයෙන් මෝරා වැඩෙති. අණ්ඩප සත්ත්වයෝ බිජුවලින් උපදිති. ජලාබ්‍රූප සත්ත්වයෝ මව්කුස තුළ වැඩී ඉන් අනතුරුව උපදිති. සංසේදප සත්ත්වයෝ මව්පියන්ගේ සම්බන්ධ වීමක් නොමැතිව අපවිත්‍ර පරිසරයන්හි උපත ලබති.

බොහෝ ක්ෂුද්‍රප්‍රාණීන් අයත් වනුයේ සංසේදජ වර්ගයටයි. මිනිස්සු හා අනෙක් ක්ෂීරපායී සත්ත්වයෝ ජලාබුජ ක්‍රමයට උපත ලබති. අනෙකුත් සත්ත්වයෝ බිජු මෝරා ගොස් උපත ලබති. මෙවැනි සත්ත්වයන් භවයේ පහළ වීමත්, උපත ලැබීමත් අවස්ථා දෙකකදී සිදු වේ. එබැවින් එම සත්ත්ව කොට්ඨාස ද්විබිජක සත්ත්වයන් නම් වේ.

මිනිසා ඇතුළු උසස් ගණයේ සත්ත්වයෝ බිහිවීම - ගැන ධර්මයේ සඳහන් කර ඇත්තේ මෙසේය.

- ❖ මව සෘතුවත් වීමත්,
- ❖ මව හා පියා කායිකව එක්වීමත්,
- ❖ ගන්ධබ්බයා හෙවත් උපතක් සොයන සත්ත්වයා එහි පැමිණීමත්

යන කරුණු තුන සම්පූර්ණ වීමෙන් මව්කුස තුළ දරු ගැබ මෝරා වැටීම ඇරඹේ. (ගන්ධබ්බයාගේ එළඹීම සමගම විපාක විඤ්ඤාණය පහළ වෙයි.) විඤ්ඤාණය ආශ්‍රය කරගත් ඡඬ ඉන්ද්‍රියන් වැඩි යාම ඇරඹෙනුයේ එපරිද්දෙනි.

මව්කුසට එළඹෙන සත්ත්වයාට සුදුසු තත්ත්ව එහි නොතිබීම හෝ සත්ත්වයා මව්කුස ප්‍රතික්ෂේප කිරීම හෝ උත්පත්තියට බලපෑ කර්මය ගෙවී යාම නිසා හෝ බාධාකාරී (උපසාතක) කර්මයක බලපෑම නිසා හෝ මව්කුසට එළඹුණු සත්ත්වයා ඉන් බැහැර වී යාම ('ඔක්කමිත්වා වොක්කමිස්සථ....' යනුවෙන් මෙය පෙළෙහි සඳහන් කර ඇත.) සිදු වුවහොත් මව්කුසෙහි දරු ගැබ නොමෝරයි. එවිට ඡඬ ඉන්ද්‍රියන් වැඩි යාමක් සිදු නොවේ.

5. සළායතන හිසා එසසය (ස්පර්ශය) සිදුවේ

(මෙතැන් සිට ඇති විස්තරය මුල කී පටිච්චසමුප්පාද විස්තරයට නාත්පසින් සමානය.)

මහා හිධාන සුත්‍රය අනුව ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාදය විස්තර කෙරෙන අයුරු

මෙහි මුලින් දැක්වූ ප්‍රතිලෝම පටිච්චසමුප්පාද විස්තරය කියවන පාඨකයාට එහි මුල් සන්ධි අතර ඇති කිසියම් විස්තරයක්

අත්හැරී ඇති බවට පැහැදිලි වනු ඇත. මේ ප්‍රශ්නය සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් පසුව දිගින් දිගටම විවාදයට පාත්‍ර වූ එකකි. මහායානිකයන් පටිච්චසමුප්පාදය ප්‍රතික්ෂේප කර දැමීමට මුල් වූයේ ද එහි මුල් සන්ධි අතර ඇති නොපැහෙන ගතියයි.

එනමුත්, මහා නිධාන සූත්‍රය අනුව පටිච්චසමුප්පාදය අනුලෝම-ප්‍රතිලෝම වශයෙන් කිසිදු ගැටලුවක් නොමැතිව විවරණය කළ හැකිය. ඒ මෙසේය,

1. විද්‍යාව හෙවත් චතුරාර්ය සත්‍යය අවබෝධ කරගත් තැන පටන් වැරදි විශ්වාස ගිලිහී යයි. (ඒ හේතුවෙන් තෘෂ්ණාව බැහැර වේ.) මෙහි ප්‍රතිඵලය වනුයේ එතැන් සිට සංස්කාර (කර්ම) රැස් නොකිරීමයි.
2. සංස්කාර හෙවත් කර්ම රැස් නොකළ විට මතු භවයෙහි විපාක විඤ්ඤාණය පහළ නොවේ. (මන්ද යත් මතු භවයේ විඤ්ඤාණය පහළ වනුයේ කර්ම විපාක හා උපාදානයේ (ඇල්මෙහි) ප්‍රතිඵල හැටියටය.)
3. මතු භවයේ විපාක විඤ්ඤාණය පහළ නොවුවහොත් නාමරූප ධර්මයන්ගේ පහළ වීමක් ද නැත. එය පැහැදිලිය.
4. නාමරූප ධර්මයන්ගේ පහළ වීමක් නැති තැන සළායතනයන්ගේ පහළ වීමක් ද නැත. එය ද පැහැදිලි කරුණකි.
5. සළායතන පහළ වීමක් නැති කල සළායතනයන්හි අරමුණු ස්පර්ශ වීමක් ද නැත.
6. අරමුණු ස්පර්ශ වීමක් නැති කල වේදනාව හෙවත් චින්දනයක් ද පහළ නොවේ.
7. චින්දනයක් නැති කල තෘෂ්ණාව නූපදී.
8. තෘෂ්ණාව නැති කල ඇල්මක්, බැඳී යාමක් හෙවත් උපාදානයක් හට නොගනී.
9. උපාදානයක් නැති කල භවය පහළ නොවේ.
10. භවය පහළ නොවීම නිසා ජාතිය (උපත) ඇති නොවේ.

11. ජාතිය නොමැති කල ජරා, මරණාදී දුක් ඇතිවීමට ද හේතු නැත.

සටහන : පෙර කී විස්තරය අනුව නුවණින් සලකා බලන ඕනෑම බුද්ධිමතෙකුට පටිච්චසමුප්පාදය අනුලෝම-ප්‍රතිලෝම වශයෙන් අවබෝධ කර ගැනීමේ හැකියාව ඇත. යම් පුද්ගලයෙකු සෝවාන් ඵලයට ඔසවා තැබීමට තරම් මේ අවබෝධතා ඥානය ප්‍රබලය.

කෙසේ නමුත් මෙහි එක් කරුණක් තවදුරටත් පැහැදිලි කළ යුතුව ඇත. 'කර්ම රැස් කිරීම නවතා දැමීමෙන් මතු උපතක් ලැබීමේ ක්‍රියාදාමය සිද්ධියන්තේය' යන ඉගැන්වීම මෙහි කැපී පෙනෙයි. එනමුත් සත්ත්වයා විසින් ඊට පෙර රැස් කළ කර්මවල බලයෙන් මතු උපතක් ඇති නොවිය හැකිද? මේ ප්‍රශ්නය මෙතෙක් කිසිවෙකු විසින් මතු කර නැත. එහෙත් ඊට ප්‍රමාණවත් පිළිතුරු සපයා තිබීම සුදුසුය.

1. රහත් වූ කල පුරාණ කර්ම ක්ෂීණ වී යන බව රතන සූත්‍රයේ සඳහන්ය. (බිණං පුරාණං.....) පුරාණ කර්ම ක්ෂීණ වීම යනු කර්මයේ බලය තුනී වී යාමයි. එම හේතුව නිසා රහත්හු පුරාණ කර්ම 'ස්පර්ශ කර' අවසන් කරති. කර්ම ස්පර්ශ කිරීම යනු බරපතල කර්මයක් සුළු විපාකයක් ලබා දී ගෙවී යාමයි. පෙර කර්මවල විපාක හේතුවෙන් බුදුන් වහන්සේලා හා අනෙකුත් රහතන් වහන්සේලා විඳි දුක් පීඩා මීට උදාහරණ වේ.
2. තවද මතු උපත ලැබීමට බලපානුයේ මරණාසන්න අවස්ථාවේදී කිසියම් කර්මයක් 'මතක් වීම'යි. රහතන් වහන්සේලා උපාදාන රහිතව ජීවත්ව උපාදාන රහිතව මිය යති. එබැවින් පුරාණ කර්ම මතක් වුව ද උපාදාන ඇති නොවන බැවින් උත්පත්ති භවය සකස් නොවේ.
3. එසේම රහත් වීමෙන් විඤ්ඤාණයේ විශාල වෙනසක් සිදුවේ. මීට හේතුව අවිද්‍යාව පහවී විද්‍යාව පහළ වීමයි. මේ හේතුව නිසා රහතන් වහන්සේලාට මතු උපතක් ලැබීමට තරම් විඤ්ඤාණයක් ඉතිරි නොවේ. උන්වහන්සේලාගේ විඤ්ඤාණය මේ භවයේ ජීවිතය පවත්වා ගැනීමට පමණක් ප්‍රමාණවත් වේ.

4. රහතන් වහන්සේලා නොවන සෑම කෙනෙක්ම මිය යාමේදී ඔවුන්ගේ විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම කර්මය හා තෘෂ්ණාව උපාදාන කර ගනිමින් (එහි බැඳී) සිරුරෙන් බැහැර වේ. රහතන් වහන්සේලා පිරිනිවනට පත්වූ කල විඤ්ඤාණය බැහැර වීමක් සිදු නොවේ. (සුසීම සූත්‍රය)

පටිච්චසමුප්පාදය පිළිබඳ භාගර්ජුනගේ මතවාදය

බුදුවසින් වසර 500 කට පමණ මත්තෙහි ඉන්ද්‍රියාවෙහි ජීවත් වූ නාගර්ජුන පඬිවරයා මහායානයෙහි ආරම්භකයා ලෙස සැලකෙයි. ඔහු විසින් කළ කාර්යය වනුයේ මහා සාංඝික පරපුරට සම්බන්ධ බමුණු පඬිවරුන් විසින් සංස්කෘත බසින් රචනා කළ සූත්‍රයන් එක් රැස් කර ඊට අර්ථ කතා ලිවීමයි.

මූලික පටිච්චසමුප්පාදයේ කියවෙනුයේ මෙබඳු ඉගැන්වීමකි.

1. යම් යම් හේතු නිසා යම් යම් ඵලයන් ඇති වේ.
2. යම් යම් දේ ආධාර කරගෙන තවත් දේ පවතී.
3. හේතුව ඉවත් කළ කල්හි ඵලය ඇති නොවේ.

නාගර්ජුන ඉදිරිපත් කළේ මීට තරමක් වෙනස් මතවාදයකි. ලොවෙහි ඇතැයි කියන සියලු දෙය වෙනත් දේ නිසා ඇති බව පෙනෙයි. එබැවින් සත්‍ය වශයෙන් කිසිදු දෙයක් යථාර්ථ වශයෙන් නොපවතී. කිසිවක් යථාර්ථ ලෙස නොපවතී යන මේ මතවාදයට ශුන්‍යතාවාදය යැයි කියනු ලැබේ. සියල්ල එකිනෙක ආධාර කර ගනිමින් පවතින බව ඉගැන්වෙන නිසා ඊටම සාපේක්ෂකතාවාදය යන නම ද යෙදෙයි.

කෙසේනමුත් නාගර්ජුනගේ ශුන්‍යතාවාදය ද එක් අන්තවාදයකි. බුදු දහමෙහි ඉගැන්වෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව අනුව සියල්ල ඇත හා නැත යන අන්ත දෙක අතර පවතී යැයි සැලකීම සුදුසුය.

22. විඤ්ඤාණස්ථිති සහ සත්තාවාස ගැන අවබෝධය

සත්ත්වයෝ විවිධාකාර භූමිවල උපදිති. මෙයින් වර්ග 9 කට අයත් භූමින්හි සැප ඇත. නමුත් ඒ සැප ස්ථිර නැත. මෙකී භූමිවල හටගැනීම, නැති වීම, ආස්වාදය, ආදීනවය, නිස්සාරණය යන කරුණු පහ දැන අවබෝධ කර ආශ්‍රමයන් සමහරක් ප්‍රහීණ කිරීමෙන් මාර්ගඵල ලැබෙයි. එම විස්තර පහත දක්වා ඇත.

සත්ත්වයන් විඤ්ඤාණය (දැනීම) ප්‍රකටව ඉපිද සැප සහිත ජීවිත ගත කරන තැන් 7 කි.

1. මිනිස්සු, කාමාවචර දෙවියෝ සහ විමාන ජේතයෝ වෙනස් ශරීර ඇතිව වෙනස් හැඟීම් ඇතිව වෙසෙති. (නානත්තකායා නානත්ත සංඥා)
2. ප්‍රථමධ්‍යානයෙන් උපන් බ්‍රහ්මයන්ට වෙනස් ශරීර හා සමාන හැඟීම් ඇත.
3. සමාන ශරීර ඇති වෙනස් හැඟීම් ඇති දෙවියන් ආභස්සර බඹලොවෙහි දක්නට හැකිය.
4. සුභකිණ්හ නම් චතුර්ථධ්‍යාන භූමියෙහි වෙසෙන දෙවියන්ට සමාන ශරීර සහ සමාන හැඟීම් ඇත.
5. ආකාසනඤ්ඤායතන භූමියෙහි අරුපිව උපන් සත්ත්වයෝ වෙසෙති.
6. විඤ්ඤාණංවායතන භූමියෙහි අරුපිව උපන් සත්ත්වයෝ වෙසෙති.
7. ආකිංචඤ්ඤායතන භූමියෙහි අරුපිව උපන් සත්ත්වයෝ වෙසෙති.

තවද,

8. නේවසඤ්ඤානාසඤ්ඤායතන භූමියේ ද,
9. අසංඥ භූමියේ ද වෙසෙන සත්ත්වයන්ගේ විඤ්ඤාණය අප්‍රකටය.

මේ ස්ථාන 9 හිම,

- ❖ සත්ත්වයෝ උපදිති.
- ❖ ඉපිද ජීවත්ව නැසෙති.
- ❖ යම් ආස්වාදයක් ඇත.
- ❖ ආදීනවයන් හෙවත් දෝෂ ඇත.
- ❖ මේ ආයතන කිසිවක් සත්ත්වයාට නිත්‍ය වාසස්ථාන නොවේ.

මේ කරුණු දැන ඉගෙන සැක දුරලීමෙන් දිට්ඨිපත්ථ නම් සෝතාපන්න පුද්ගලයෙක් බවට පත්වේ. තවද මේ කරුණු දැන උගෙන මේ සෑම භූමියක් ගැනම ඇතිවිය හැකි සෑම ආකාරයේම තෘෂ්ණාව පහ කිරීමෙන් ප්‍රඥා විමුක්ත නම් වූ රහතන් වහන්සේ කෙනෙක් බවට පත්වේ.

ඒ මෙසේය.

1. මේ නව ආකාර ස්ථානයන්හි සත්ත්වයෝ උපදිති. (හට ගැනීම)
 2. මේ ස්ථානයන්හි උපන් සත්ත්වයෝ ස්වකීය ආයු කාලය අවසන මිය යති. (නැති වීම)
 3. මෙකී භූමිවල උපන් සත්ත්වයෝ කිසියම් සැපක් විඳිති. (ආස්වාදය)
 4. පෙර කී සැපත තාවකාලිකය. එය යම් දිනක දුකට පෙරළෙන සුලුය. (ආදීනවය)
 5. එබැවින් මේ කිසිදු තැනක් සත්ත්වයාගේ නිත්‍ය වාසස්ථානයට සුදුසු නොවේ. (නිස්සරණය)
- ❖ මේ කරුණු දැන සැක දුරු කළ කල්හි සෝවාන් ඵලය ලැබේ. (දිට්ඨිපත්ථ නම් වේ.)
 - ❖ මේ කරුණු දැන සියලු භූමීන් කෙරෙහි ඇති සියලු ආකාර තෘෂ්ණාව දුරු කළ කල්හි ප්‍රඥා විමුක්ත නම් රහතන් වහන්සේ කෙනෙක් බවට පත්වේ.

23. සෝතාපන්න අංගයන් තමා තුළ ඇති කරගන්නා අයුරු

සෝතාපන්න අංගයන් තමා තුළ ඇති කර ගැනීම තුළින්, හෙවත් සෝතාපන්න අංගයන් සමාදන් වීම තුළින් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බව සූත්‍ර පිටකයේ සඳහන්ය. සෝතාපන්න අංගයන් සමාදන් වීම ගැන දීර්ඝ විස්තර සංයුක්ත නිකායේ ඇතුළත්ය. සෝතාපන්න අංගයන් ඇති කර ගන්නා අයුරු එහි දැක්වෙනුයේ මේ අයුරිනි.

1. නව අරහාදී මුදු ගුණ දැන ඒවා පිළිගත යුතුය

- ❖ මුදුහු දුර්ලභ වූ අර්හත් ඵලයට පැමිණියහ. (අරහං)
- ❖ තමාගේම නුවණින් ධර්මය අවබෝධ කළහ. (සම්මා සම්බුද්ධ)
- ❖ විද්‍යා නම් වූ ඥාන අටකින් ද වරණ ධර්ම නම් වූ ශීලයන් 15 කින් ද යුක්තය. (විජ්ජාවරණ සම්පන්න)
- ❖ නිවැරදි මාර්ගය දත්හ. (සුගත)
- ❖ ලෝකයට මග පෙන්වූහ. (ලෝකවිදු)
- ❖ කිසිවෙකුට නොදෙවෙනි වූහ. (අනුත්තර)
- ❖ පුද්ගල වෙනස දැන ඔවුන් දමනය කිරීමේ සමත්කම් ඇතිව සිටියහ. (පුරිසධම්ම සාරථී)
- ❖ දෙවි මිනිසුන්ට ගුරු වූහ. (සත්ථා දේවමනුස්සානං)
- ❖ භාග්‍යවත් වූහ. (භගවා)

2. ධර්මයේ ගුණ දැන ඒවා පිළිගත යුතුය

- ❖ ධර්මය නිවැරදිව දේශනා කර ඇත. (ස්වාක්ධාත)
- ❖ මෙලොවම ජය අත්කර දෙයි. (සන්දිට්ඨිකො)
- ❖ ඕනෑම කාලයකට ගැළපෙයි. (අකාලික)
- ❖ ඕනෑම කෙනෙකුට ඇසීමට සුදුසුය. (ඒහිපස්සික)
- ❖ තමාම දැන අවබෝධ කළ යුත්තකි. (පංචත්තං චේදිතඛිබෝ)
- ❖ නියම සත්‍ය මාර්ගය වෙත වැටී ඇත. (ඕපනයික)

3. ආර්ය සංඝරත්නයේ ගුණ දැන ඒවා පිළිගත යුතුය

- ❖ සෘජු වූ අවංක ගතිගුණ ඇත. (උපුපට්ඨපත්තෝ)
- ❖ චතුරාර්ය සත්‍යය පටිච්චසමුප්පාදය හෙවත් ආර්ය න්‍යාය දනිති. (ඥාය පට්ඨපත්තෝ)
- ❖ කතාබහට සුදුසු අයයි. (සාමීච්චි පට්ඨපත්තෝ)
- ❖ සත්කාර ලැබීමට සුදුසු අයයි. (ආහුනෙය්‍ය)
- ❖ උපස්ථාන ලැබීමට සුදුසු අයයි. (පාහුනෙය්‍ය)
- ❖ බැහැ දැකීමට සුදුසු අයයි. (දක්ඛිණෙය්‍ය)
- ❖ වැළුම් ලැබීමට සුදුසු අයයි. (අංජලිකරණෙය්‍ය)
- ❖ නිවැරදි ප්‍රතිපදාවට පිවිසි අයයි. (සුපට්ඨපත්ත)
- ❖ අනුන්ට පිං රැස් කර දෙන අයයි. (පුඤ්ඤකංඛෙන්තං)

4. ආර්යකාන්ත ශීලයේ පිහිටිය යුතුය

- ❖ ප්‍රාණඝාතයේ ආදීනව දැන ඉන් වැළකිය යුතුය. අනුන් ද ඉන් වැළැක්වීමට උත්සාහ කළ යුතුය.
- ❖ සොරකමෙහි ආදීනව දැන ඉන් වැළකිය යුතුය. අනුන් ද ඉන් වැළැක්වීමට උත්සාහ කළ යුතුය.
- ❖ කාමයේ වරදවා හැසිරීමෙහි ආදීනව දැන ඉන් වැළකිය යුතුය. අනුන් ද ඉන් වැළැක්වීමට උත්සාහ කළ යුතුය.
- ❖ බොරු කීමෙහි ආදීනව දැන ඉන් වැළකිය යුතුය. අනුන් ද ඉන් වැළැක්වීමට උත්සාහ කළ යුතුය.
- ❖ මත්පැනෙහි ආදීනව දැන ඉන් වැළකිය යුතුය. අනුන් ද ඉන් වැළැක්වීමට උත්සාහ කළ යුතුය.

ඉහත දක්වන ලද විස්තර අනුව සෝතාපත්තියෙකු සතු ගුණාංග 29 කි. මෙකී අංග 29 ට අමතරව තවත් එක් අංගයක් සමහර සුත්‍රවල ඇතුළත් කර ඇත. එනම් අවිද්‍යාව නිසා සත්ත්වයා සසරෙහි සැරිසරන බවත්, අවිද්‍යාව පහ කිරීමෙන් සසරින් මිදිය හැකි බවත් දැක්වෙන පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය වටහා ගත යුතුය.

මේ අනුව ඉහත කී අංග 30 තමා තුළ ඇති කර ගතහොත් නොවැරදීම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටීමට හැකිය.

II කොටස

24. සෝවාන් ඵලය පිළිබඳ සූත්‍ර දේශනා

සෝවාන් ඵලය ගැන සූත්‍ර ධර්මයන්හි ඇති කරුණු ඒ ආකාරයෙන්ම දැන ගැනීමට බොහෝ දෙනෙක් දැඩි කැමැත්තක් දක්වති. එබැවින් සූත්‍ර පිටකයෙහි එන සෝවාන් ඵලය ගැන වැදගත් විස්තර දැක්වෙන සූත්‍ර ධර්මයන්හි සාරාංශයක් මෙතැන් සිට දැක්වේ.

සංයුක්ත නිකාය - සෝතාපත්ති සංයුක්තය

සෝවාන් ඵලය ගැන සහ එහි අනුසස් ගැන දැක්වෙන සූත්‍ර 74 ක් මෙහි අඩංගුය. එහි එන සමහර සූත්‍රවල එකඟා සමාන කරුණු විස්තර වේ. එබැවින් වඩා වැදගත් සේ සැලකිය හැකි කරුණු පමණක් මෙහි විස්තර කර ඇත.

රාජ සූත්‍රය (වේච්ඡාර වර්ගය)

සක්විති රජු මුළු ලොවටම රජකම් කළත් ඔහු කිසිදින සතර අපායෙන් නොමිඳෙයි. එහෙත්, සතර ආකාර වූ සෝතාපත්ත අංගයන් වන,

1. බුදුන් කෙරෙහි අවල පැහැදීම
2. ධර්මය කෙරෙහි අවල පැහැදීම
3. ආර්ය සංඝයා කෙරෙහි අවල පැහැදීම
4. ආර්යකාන්ත ශීලය

යන දේවලින් සමන්විත පුද්ගලයා කිසිදින අපායෙහි නොවැටෙයි.

මෙහි ආර්යකාන්ත ශීලය යනු කඩ නොවූ, සිදුරු නොවූ, කබර නොවූ, කැළැල් නොවූ, නිදහස්, නුවණැත්තන්ගේ පැසසීමට ලක් වන, තෘෂ්ණාවෙන් හෝ දෘෂ්ටිවලින් තොර, සමාධිය සඳහා වූ ආර්යයන් කැමති ශීලයයි.

දීඝාචු උපාසක සුත්‍රය (එම වර්ගය)

යමෙක් ගිලන් වූ කල ද, මරණාසන්න වූ කල ද තමාට සෝත්තපන්න අංග සතර ඇත්නම් නොබියව සිටිය යුතුය. මන්ද යත් සෝවාන් ඵලය ලද්දා මරණින් මතු සුගතිගාමී වන බැවිනි. සෝවාන් පුද්ගලයා සවැදැරුම් විජ්ජාභාගිය ධර්ම වැඩීමට උනන්දු විය යුතුය. එවිට අර්හත් ඵලය දක්වා පැමිණිය හැකිය. සවැදැරුම් විජ්ජාභාගිය ධර්ම යනු,

1. (සියලු දෙය අනිත්‍ය බව සැලකීම හෙවත්) අනිත්‍ය ලක්ෂණ වැඩීම.
2. අනිත්‍ය දෙය දුක් බව දැකීම.
3. දුක් සහිත දේ අනාත්ම බව දැකීම.
4. ප්‍රභාන සංඥාව වැඩීම. (කෙලෙස් දුරු කිරීමට උත්සාහ කිරීම.)
5. විරාග සංඥාව වැඩීම. (විරාග යනු ලෝකාස්වාදයේ නොඇලීමයි.)
6. නිරෝධ සංඥාව වැඩීම (නිරෝධ යනු නිවනයයි.)

රෝගීව සිටි දීඝාචු උපාසකයා මරණාසන්නව වැතිර සිටි බව ආරංචි වූ කල බුදුහු ඔහු වෙතට එළඹ මෙසේ උපදෙස් දුන්න. උපදෙස් අසා සිටි දීඝාචු උපාසක තෙමේ නොබෝ වේලාවකින් මිය ගියේය. ඔහු ඒ උපදෙස් පිළිපැද ඉතා කෙටි වේලාවක් තුළ අනාගාමී වූ බැවින් මරණින් මතු සුද්ධාවාස බලිලොචක උපන්නේය.

දුතිය සාර්පුත්ත සුත්‍රය (එම වර්ගය)

1. සත්පුරුෂ සේවනය
2. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය
3. තුවණින් මෙතෙහි කිරීම
4. ධර්මානුකූලව ජීවත් වීම

යන කරුණු නිසා සෝවාන් ඵලය ලැබේ.

තවද ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය 'සෝත' නම් වේ. යමෙක්

ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයෙන් යුක්ත නම් ඔහු සෝතාපන්න යැයි කියනු ලැබේ. (සෝතාපන්න = සෝත + ආපන්න = ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගයට එළඹේ.)

වේදවාර සූත්‍රය

'අත්තූපනායික ධර්ම පරියාය' නම් ධර්ම කරුණු මෙම සූත්‍රයෙන් හෙළිදරව් කෙරෙයි. (සෝවාන් වීමේ ප්‍රතිපදාව යන තේරුම මීට යෙදීම සුදුසුය.) සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටීමට ප්‍රතිපදාවක් ඇත.

1. නුවණැති ආර්ය ශ්‍රාවකයා මෙසේ සැලකිය යුතුය.
 - ❖ මම ජීවත් වීමට කැමැත්තෙමි.
 - ❖ මිය යාමට අකමැත්තෙමි.
 - ❖ සැප කැමැත්තෙමි.
 - ❖ දුකට පත්වීමට නොකැමැත්තෙමි.
 - ❖ යමෙක් මා මරයි නම් එය මට ප්‍රිය නොවෙයි. මනාප නොවෙයි.
 - ❖ මා අනුන් මරයි නම් අනුන් ඊට ප්‍රිය නොවෙනු ඇත. මනාප නොවෙනු ඇත.
 - ❖ යම් දෙයක් මට අප්‍රිය නම්, අමනාප නම් අනුන්ට ද එය අප්‍රිය වනු ඇත; අමනාප වනු ඇත.
 - ❖ එසේ නම් අනුන් අප්‍රිය, අමනාප දෙය අනුන්ට මා කරනුයේ ඇයි?
 - ❖ මෙසේ සිතා තමන් ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකෙයි.
 - ❖ අනුන් ද ඉන් වළක්වයි.
 - ❖ ප්‍රාණඝාතයෙන් වැළකීමේ ගුණ කියයි.
 - ❖ මෙලෙස ඔහු කායික පාරිශුද්ධිය ලබයි.
2. (මෙලෙසම) සොරකම් කිරීමේ ආදීනව දැක සොරකමින් තමාද වැළකී අනුන් ද වළක්වා කායික පාරිශුද්ධිය ලබයි.
3. (මෙලෙසම) කාමයේ වරදවා හැසිරීමෙන් වෙන් වී අනුන් ද වළක්වා කායික පාරිශුද්ධිය ලබයි.

4. (මෙලෙසම) බොරු කීමෙන් වැළකී වාචසික පාරිශුද්ධිය ලබයි.
5. (මෙලෙසම) සුරාවෙන් වැළකී අනුන් ද වළක්වා කායික පාරිශුද්ධිය ලබයි.
6. නව අරහාදී බුදු ගුණ දැන එය පිළිගෙන බුදුන් විෂයෙහි අවලව පැහැදෙයි.
7. දහම් ගුණ සය දැන එය පිළිගෙන ධර්මය විෂයෙහි අවලව පැහැදෙයි.
8. සඟ ගුණ දැන පිළිගෙන ආර්ය සංඝ රත්නය කෙරෙහි අවලව පැහැදෙයි.

මෙකී ගුණාංග තමා කෙරෙහි ඇතිකරගත් කෙනෙකුට තමා සතර අපායෙහි නොවැටෙන බවත්, සෝවාන් වී ඇති බවත් තමාටම සහතික විය හැකිය.

ගිඤ්ජකාවඝටි සූත්‍රය

1. සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස යන ත්‍රිවිධ සංයෝජන ක්‍ෂය කර රාග, ද්වේෂ, මෝහ තුනී කළහොත් සකෘද්ගාමී වෙයි.
2. තවද යමෙක් කුළ සෝකාපන්න අංග පිහිටියේ නම් ඔහු තමා සෝවාන් වීද යැයි ඇසීමට තව කෙනෙකු වෙත යා යුතු නැත.
3. එබැවින් දහම් කැඩපතෙන් තමාම පරීක්ෂා කර තීරණයට එළඹිය හැකිය.

ආහන්ද සූත්‍රය (රාජකාරාම වර්ගය)

මිනිසෙකු අපායෙහි වැටීමට හේතු සතරකි.

1. බුදුන් කෙරේ අප්‍රසාදය
2. ධර්මය කෙරේ අප්‍රසාදය
3. ආර්ය සංඝයා කෙරේ අප්‍රසාදය
4. දුශ්ශීල භාවය

සෝනාපන්නයා කෙරේ මේ එක හෝ නුගුණයක් නොමැත. ඉතින් ඔහු අපායට බිය වනුයේ කවර හේතුවකටද?

මහානාම සූත්‍රය (ශරකානි වර්ගය)

මහානාම ශාක්‍යයා බුදුන් කෙරේ පැහැදී සෝවාන් වූ අයෙකි. දිනක් හෙතෙම භාග්‍යවතුන් වහන්සේ වෙත එළඹ, තමා විටින් විට මුහුණපාන ප්‍රශ්න නිසා බුදුන්, දහම්, සඟුන් වෙත හරවා තිබූ සිත මුලාවට හැරී යන බව කීය. එවැනි විටක තමා මිය ගියහොත් කුමක් වේද යන්න මහානාමගේ ප්‍රශ්නය විය.

යමෙක්,

1. ශ්‍රද්ධාව
2. ඕලය
3. ධර්මය ඉගෙනීම (ශ්‍රැතිය)
4. ත්‍යාගය (දන් දීම)
5. ප්‍රඥාව

යන කරුණු දියුණු කරයි නම් නියත වශයෙන්ම මරණ මොහොතේදී ඔහු කය බහා තබා ඉහළට යයි. (දිව්‍ය ලෝකයේ උපදියි.)

ශරකානි සූත්‍රය (එම වර්ගය)

ශරකානි ශාක්‍යයා සෝවාන්ව සිටිය ද ඔහු මත්පැන් පානය කළේය. හේ ජීවිතයේ අවසාන කාලය සිල්වත්ව ගත කළේය. ශරකානි ශාක්‍යයා මරණින් මතු දෙවිලොව ඉපදුණේය.

දුතිය ශරකානි සූත්‍රය

මත්පැන් පානය කළ ශරකානි ශාක්‍යයා සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටා සිට මරණින් මතු දෙවිලොව උපත ලද බවට වූ ප්‍රචාරය නිසා බොහෝ දෙනෙක් නොසන්සුන් වූහ. මත්පැන් පානය කර සිල් බිඳගත් ඔහු වැන්නෙකු දෙවිලොව යන්නේ කෙසේ දැයි ඔවුහු බුදුන්ගෙන් විමසා සිටියහ.

'යමෙක් දිගු කලක් සිට ත්‍රිවිධ රත්නය සරණ ගොස් ඇත්නම්

ඔහු අපායට යාමට ඉඩක් නැත.' යන ප්‍රකාශය බුදුහු මේ අවස්ථාවේදී කළහ.

අනාථපිණ්ඩික සූත්‍රය

අනාථපිණ්ඩික සිටුකුමා සෝවාන් වූ අයෙකි. හේ දැඩි ලෙස ගිලන්ව මරණ මංචකයෙහි වැතිර හුන්නේය. ඒ වන විට දැඩි සේ කායික වේදනාවෙන් පෙළුණු ඔහු වෙත පැමිණි බුදුහු අවවාද අනුශාසනා කළහ.

1. සෝතාපන්න අංග 4 ද,
2. ආර්ය අෂ්ටාංගික මාර්ගය ද

තමා වෙත පවතින බව කල්පනා කර තමා සෝවාන් වී ඇති බව සහතිකව දැනගෙන මරණ බිය වළකා ගත යුතුය.

තවද,

1. බුදුන් කෙරෙහි අවල ශ්‍රද්ධාව
2. ආර්යකාන්ත ශීලය
3. ආර්ය සංඝ රත්නය කෙරෙහි ප්‍රසාදය
4. සෘජු ඥාන දර්ශනය

යන කරුණු සතර යමෙකු කෙරේ ඇත්නම් ඔහු දිළින්දෙකු කොට නොසැලකිය යුතුය; ඔහුගේ ජීවිතය නිසි එකක් කොට නොසැලකිය යුතුය. (අනාථපිණ්ඩික සිටුකුමා ජීවිතයේ අවසාන කාලයේදී ධනයෙන් පිරිනී සිටි බැවින් බුදුහු මේ ප්‍රකාශය කළහ.)

දුතිය අනාථපිණ්ඩික සූත්‍රය

අනාථපිණ්ඩික සිටුකුමා තමා කෙරෙහි සෝතාපන්න අංග ඇති බව සහතිකව දැන අවබෝධ කර,

1. මරණ බිය වළකා ගත්තේය.
2. තමා සෝතාපන්නයෙක් බව සැක හැර දැනගත් බව බුදුන්ට ප්‍රකාශ කළේය.

(තමා මාර්ගඵල ලද්දේ ද යන සැකය මාර්ගඵලලාභීන්ට ද ඇතිවිය හැකි බව මේ සූත්‍ර දෙකෙහි කරුණු එක්ව ගත්විට පෙනී යයි.)

තෘතීය අනාවරණික සූත්‍රය

තමා සෝතාපන්න අංගවලින් යුක්ත බව සැක හැර දැනගත් අයෙකුට ඒ බව (අන්‍යයන් වෙත) පවසා සිටීමට අයිතිය ඇත.

තවද සෝවාන් වීමෙන් භය පහක් ද, වෛර පහක් ද (පංච භයවේර) අතුරුදන් වේ. මේ භය වෛර පහ යනු 'පංචභීලය කැඩීමෙන් වෙන භය හා වෛර පහයි.

(උදා: ප්‍රාණඝාතයෙහි යෙදෙන්නා අනුන් තමාගෙන් පළිගනියි කියා භය වෙයි. එමෙන්ම ඔහු අනුන්ගේ වෛරයට ද ලක් වෙයි. ඉතිරි භය වෛර 4 ද මේ අකාරයෙන් තේරුම් ගත යුතුය.)

තවද සෝවාන් පුද්ගලයා පටිච්චසමුප්පාදය අනුලෝම-ප්‍රතිලෝම ලෙස දැන අවබෝධ කරගෙන සිටින අයෙකි. එබැවින් ඔහු අවිද්‍යාවේ නිරෝධයෙන් සංස්කාර නිරෝධය වන බවත්, මේ ආකාරයෙන් මතු උපතක් ලැබීම වළකාගත හැකි බවත් දනියි. (මේ න්‍යායට ආර්ය න්‍යාය යැයි කියනු ලැබේ.)

මේ අනුව,

1. සෝතාපන්න අංග 4 න් යුක්ත වූ
2. භය සහ වෛර 5 න් මිදුණු
3. ආර්ය න්‍යාය ප්‍රඥාවෙන් අවබෝධ කළ

අයෙකුට නොබියව තමා සෝවාන් බව කියා සිටිය හැකිය.

හත්දක සූත්‍රය

සෝවාන් පුද්ගලයාගේ,

1. ආයුෂ
2. චරිණය
3. සැපය

4. කීර්තිය

5. ආධිපත්‍යය

යන කරුණු පහ මෙලොවදී ද වැඩෙයි; පරලොවදී ද වැඩෙයි. මා මෙය කාගෙන් හෝ අසා දැනගත් කරුණක් නොවේ. මා විසින් ප්‍රත්‍යක්ෂව අවබෝධ කළ දෙයකි. (බුදුන් වහන්සේ)

හනියාහිසන්ද සූත්‍රය (පුඤ්ඤාභිසන්ද වර්ගය)

සෝවාන් පුද්ගලයා,

1. සෝතාපන්න අංග සතරෙන් යුක්ත අයෙකි.
2. සියල්ල ඇතිව නැතිවෙයි යන ඥානය ඔහු සතුය. (උදයව්‍යය ඥානය නම් වේ.)
3. දුක නැසීමට අනුගමනය කළ යුතු ත්‍රිවිද්‍යාව ඔහු දනියි.

සභාගත සූත්‍රය

සෝවාන් පුද්ගලයා මරණින් මතු දෙව්ලොව උපදියි. තමා සෝවාන් වූ බැවින් දෙව්ලොව ඉපදුණු බව එහිදී ඔහුට අවබෝධ වෙයි.

මනානාම සූත්‍රය (එම වර්ගය)

1. යම් ගිහියෙක් පංචශීලයෙහි හැසිරෙයි නම් ඔහු සිල්වතෙකි.
2. බුදුන් කෙරෙහි අවල පැහැදීම ඇති නම් ඔහු ශ්‍රද්ධාවන්තයෙකි.
3. දන් දීමෙහි ඇලුනෙකු නම් ත්‍යාගවන්තයෙකි.
4. උදයව්‍යය ඥානය සහිත නම් ද සසර දුකින් මිදීමට කළ යුතු දෙය දන්නේ නම් ද ඔහු ප්‍රඥාවන්තයෙකි.

හන්දිය සූත්‍රය

සෝවාන් වූ අයෙකු වුව ද අලසව කටයුතු කරන්නේ නම් ඔහු ආර්ය මාර්ගයේ ඉහළට නොනගියි. එබැවින්,

1. අප්‍රමාදව සමථ-විදර්ශනා වැඩීම.

2. දහවල විවේක සුවය ලැබීම.

3. රාත්‍රිය භාවනාවට යෙදවීම

යන ක්‍රමය මගින් ඉක්මනින් ඉතිරි මාර්ගඵල ලබාගත හැකිය.

වස්සංචිත්ථ සූත්‍රය (සප්පඤ්ඤ වර්ගය)

1. සෝවාන් වීම ඉතා පහසු දෙයකි.

2. මෙලොව වෙසෙන කාලයේදී සකෘදාගාමී වීම ඊට වඩා අපහසුය.

3. මෙලොව වෙසෙන කාලයේදී අනාගාමී වීම ඊටත් අපහසුය.

4. මෙලොව වෙසෙන කාලයේදී රහත් වීම ඊට වඩා අපහසුය.

ධම්මදිත්ත සූත්‍රය (එම වර්ගය)

බුදුන් වහන්සේ ගැඹුරු ධර්ම කරුණු ඇතුළත් 'ශුන්‍යතාව' සම්බන්ධ ඉගැන්වීම් දැන අවබෝධ කිරීමට ඔබට අපහසු විය හැකිය. එහෙත් සෝතාපන්න අංග ඇති කරගෙන සෝවාන් වීම ඉතා පහසු දෙයකි. (බුදුන් වහන්සේ)

ගිලන සූත්‍රය

ගිලන් වූ පුද්ගලයෙක් මරණාසන්නව සිටින විට ඔහුව සනසා සත්‍යාවබෝධයට යොමු කළ හැකිය.

1. සිව් වැදෑරුම් සෝතාපන්න අංග ඔහුට විස්තර කර ඔහු එහි සමාදන් කරවිය යුතුය.

2. ඔහුගේ මා-පිය, දූ දරුවන් ගැන ආලයක් ඇත්නම් එය අත්හරින ලෙස උපදෙස් දිය යුතුය. මන්ද යත්, ඔහු ඒ සියල්ල අත්හැර යාමට සූදානම් විය යුතු බැවිනි. ඒ බව ඔහුට තේරුම් කර දිය යුතුය.

3. මිනිස් ලොව කෙරෙහි ඇලීමක් ඇත්නම් එය අත්හරින ලෙසත්, වාතුර්මභාරාජිත දෙවිලොවට සිත යොමු කර එහි ඉපදීමට කැමැත්ත ඇති කරගන්නා ලෙසත් උපදෙස් දිය යුතුය.

4. වාතුර්මභාරාජිත දෙවියන්ගේ යසසට වඩා තාවකිංස දෙවියන්ගේ යසස මහත් වැඩිය. ඒ බව දක්වා වාතුර්මභාරාජිතයෙන් සිත මුදවා තාවකිංසයේ ඉපදීමට කැමැත්ත ඇති කරගන්නා ලෙස උපදෙස් දිය යුතුය.
5. මෙලෙස අනුපිළිවෙළින් යාම, තුසිත, නිර්මාණරති හා පරිනිර්මිත වශවර්ති යන දිව්‍ය ලෝක ගැන සිත පැහැදවිය යුතුය.
6. 'දෙවිලොවෙහි සැපයට වඩා බලලොවෙහි සැප වැඩිය' යන්න කියා බලලොවෙහි සිත ඇලවීමට උපදෙස් දිය යුතුය.
7. බලලොව ද අනිත්‍යය. එහිද රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යන අනිත්‍ය වූ දුකට මුල් වූ පංච උපාදානස්කන්ධය පවතී. එබැවින් උපාදානවලින් සිත මුදවා නිවනට සිත යොමු කරවිය යුතුය.

මෙලෙස උපදෙස් දුන් කල මරණින් මතු සිත නිවට එළඹෙයි. එලෙස ලබාගන්නා නිවන් සුවයත්, රහත් වී දිගු කලක් ජීවත්ව ඉන් අනතුරුව ලබාගන්නා නිවන් සුවයත් අතර වෙනසක් නැත.

එල සූත්‍රය

1. සත්පුරුෂ සේවනය
2. සද්ධර්ම ශ්‍රවණය
3. ධර්මය නුවණින් මෙනෙහි කිරීම
4. ධාර්මික ජීවිතය

යන කරුණු 4 න් යුක්ත තැනැත්තා (නොබෝ කලකින්) සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙයි.

(තවද, ඉතිරි මාර්ගඵල තුනම ලබාදීමට මෙම ප්‍රතිපදාව සමත් වෙයි. මේ කරුණු ඉදිරි සූත්‍ර තුනෙහි දක්වා ඇත.)

(තවද, මේ ධර්ම සතර ප්‍රගුණ කරන පුද්ගලයාගේ ප්‍රඥාව වැඩෙන බව එම වර්ගයට අයත් වේපුල්ල සූත්‍රයේ දක්වා ඇත.)

සංයුක්ත නිකායේ දිවිඳි සංයුක්තයට අදාළ සූත්‍ර

සංයුක්ත නිකායේ දිවිඳි සංයුක්තයට අයත් මුල් සූත්‍ර කිහිපයේ සෝවාන් ඵලය ගැන වැදගත් ඉගැන්වීම් කිහිපයක්ම දක්වා ඇත. මෙම සූත්‍ර 'සෝතාපත්ති වර්ගයට' අයත් සූත්‍ර ලෙස වෙන් කර දක්වා ඇත.

වාත සූත්‍රය

රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ යනාදිය පංච උපාදානස්කන්ධය නම් වේ. ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන ඡඩ ඉන්ද්‍රියන් විසින් අරමුණු කරන දේට ඇතිවන ඇල්ම පංච උපාදානස්කන්ධය නම් වේ. (එසේ සලකන විට උපාදාන වර්ග 5x6=30 කි.) සෝතාපන්නයා මේ සියලු ආකාර දේ අනිත්‍ය බව දනියි.

එබැවින් එය සාරය කොට, ආත්මය කොට නොසැලකිය යුතු බව දනියි. (ඒ බව ඔහු කිසි සැකයක් නොමැතිව දන්නා බව නන්ට්ඨින්න සූත්‍රයේ සඳහන් වේ.)

බුද්ධක නිකාය

මාර්ගඵල සම්බන්ධ වැදගත් සූත්‍ර රාශියක් මෙහි ඇතුළත්ය. පහත සඳහන් සූත්‍රයෙහි සෝවාන් ඵලයෙහි වැදගත්කම ගැන කරුණු දක්වා ඇති අයුරු සලකා බලන්න.

වේපුල්ල සූත්‍රය

(රජගහ නුවර ගිජ්ඣකුට පර්වතයට උතුරු දෙසින් වේපුල්ල නම් මහා පර්වතයක් වෙයි.) "යමෙක් වේපුල්ල පර්වත පාමුලට ගොස් මුං ඇට සතක් එහි තබයි. වේපුල්ල පර්වතය වඩා විශාල ද නැතහොත් ඒ අසල තැබූ මුං ඇට සත වඩා විශාල ද?" බුදුහු හිඤ්ඤාණෙන් විමසති. "මුං ඇට සත නොසැලකිය යුතු තරමේ කුඩාය. වේපුල්ල පර්වතයම විශාලය." යනුවෙන් හිඤ්ඤාණ පිළිතුරු දෙති.

"සෝතාපන්නයාට විඳීමට ඇති දුක ඒ මුං ඇට සත වැනිය. පෘථග්ජනයා සසරෙහි ලබන දුක වේපුල්ල පර්වතය වැනිය." කියා බුදුහු තම උපමාවෙහි අර්ථය පහදති.

මුද්ධක නිකාය - රතන සූත්‍රය

මුද්ධක නිකායට අයත් රතන සූත්‍රයෙහි සෝවාන් ඵලය වර්ණනාවට ලක් කර ඇත. සෝවාන් පුද්ගලයා (ප්‍රමාදී පුද්ගලයෙකු ලෙස කල්ගත කරත්) තවත් වාර 7 කට වඩා නූපදින බව එහි දක්වා ඇත.)

සටහන : අනෙක් සූත්‍රවල දක්වා ඇත්තේ උපරිම වාර 7 ක් මෙලොවට එන බවයි. මේ ඉගැන්වීම් දෙක එකිනෙකට පටහැනි නොවේ.

III කොටස

25. බෞද්ධ භාවනාව සහ අවබෝධතා මාර්ගය ගැන තුලනාත්මක විග්‍රහයක්

මිනිසාට ජීවත් වීමට ආගමක් අවශ්‍යද? මෙය මුල් බැල්මටම සරල ප්‍රශ්නයකි. ඊට ඔබ ලබා දෙන පිළිතුර 'ඔව්' යන්න නම් එය තව ප්‍රශ්නයකට මග පාදනු ඇත. 'ඔබ ආගමක් ඇදහිය යුත්තේ ඇයිද?' යන්න එයින් මතුවන අතුරු ප්‍රශ්නයයි. මේ අතුරු පැනයට විසඳුමක් ලබා දීමෙන් අපගේ සංවාදය තුළට නිවැරදි තැනින් පිවිසිය හැකිය.

මෙලොව උපන් සෑම සත්ත්වයෙකුටම නොවැරදීම මුහුණපාන්නට සිදුවන එක් අප්‍රසන්න අත්දැකීමක් ඇත. එය අන් කිසිවක් නොව මරණයයි. සැබැවින්ම මරණින් මතු අපට අත්වන්නේ කවරාකාර ඉරණමක්ද? සියල්ල මරණින් කෙළවර වන බව සමහරු කල්පනා කරති. මේ මතවාදය නාස්තිකවාදී දෘෂ්ටිය නම් වේ. සමහරු මරණින් මතු සදාකාලික ජීවනයක් අපේක්ෂා කරති. බොහෝ අපරදිග ආගමික මතවාද මේ මතයට පක්ෂව ගොඩනැගී ඇත. පෙරදිග රටවලින් පැන නැගුණු ආගමික මතවාදයන් තුළ පුනරුත්පත්තියක් හෙවත් නැවත නැවතත් ඉපදීමක් ගැන කියැවේ. කෙසේ නමුත්, මෑත කාලීනව සිදු කෙරුණු අධ්‍යයනයන් හේතු කොටගෙන බහුතර සමාජය පුනරුත්පත්තිය හෙවත් නැවත නැවතත් ඉපදීම යන සංකල්පය පිළිගන්නා තැනට පත්වී ඇත යන නිගමනය වෙත එළඹීම සාධාරණය.

සියල්ල මරණින් අවසන් වේ නම් ආගමක් ඇදහීමේ පැහැදිලි අරුතක් නැත. එමෙන්ම කිසිදු විමුක්ති මාර්ගයක් අනුගමනය කිරීමේ අවශ්‍යතාවයක් ද එවිට පැන නොනගී. මන්ද යත් ලොව පුකට සියලු ආගම් මරණින් මතු ජීවිතය සැපවත් කිරීම ප්‍රධාන මාතෘකාව කරගන්නා බැවිනි. කෙනෙකුට අවශ්‍ය වන්නේ හුදෙක් මෙලොව ජීවිතය සැපවත් කරගැනීම නම් ඔහුට ආගම වෙත යොමුවීම වෙනුවට සාර්ථක ධනෝපායන මාර්ග සහ විනෝදාස්වාදය ලැබීමේ මාධ්‍ය වෙත යොමු විය හැකිය. අතින් අතට, සියල්ලන්ටම මරණින් මතු සමාන ඉරණමක් අත්වන්නේ නම් විමුක්ති මාර්ගයක් හෝ ආගමික ප්‍රතිපදාවක් අනුගමනය කිරීමෙහි අරුතක් නැත.

බුදු දහම මේ සියලු ගැටලුවලට සාර්ථක පිළිතුරු ලබා දෙයි. සත්ත්වයාට මරණින් මතු පැවැත්මක් ඇත යන පදනමෙහි සිට බෞද්ධ අවබෝධතා මාර්ගය විවර වෙයි. සත්ත්වයා නිමක් නැති අනේක විධ දුක් ගැහැටවලට භාජනය වෙමින් භවයෙහි සැරිසරයි. හේ භවයෙහි උපදීයි. විවිධාකාර අභියෝගවලට මුහුණ දෙමින් ජීවත් වෙයි. අසරණව මියාදෙයි. මේ ක්‍රියාවලිය නැවත නැවතත් වක්‍රාකාරව සිදුවෙයි. ඉපිද නැසෙන, යළි ඉපදෙන මේ අගක් මුලක් නොපෙනෙන ක්‍රියාදාමය සංසාර චක්‍රය නම් වෙයි. කවදා කෙලෙස මේ ක්‍රියාවලිය ආරම්භ වී ද යන්න මිනිසාගේ චින්තන සීමාවෙන් ඔබ්බට දිවෙන ප්‍රශ්නයකි.

අප ලෙඩ වීම, ජරාවට පත්වීම, වධ හිංසාවලට පාත්‍ර වීම වැනි දුක් විඳිනුයේ ඇයි? මරණයට පත්වීමට සිදුවන්නේ ඇයි? බුදු දහම ඊට සරල හා සෘජු පිළිතුරක් ලබා දෙයි. ඔබට අනේක විධ දුක් වේදනාවන්ට ලක්වීමට සිදු වනුයේ ද, මිය යාම යන අන්තරායට මුහුණ දීමට සිදු වනුයේ ද ඉපදුණු බැවිනි. ඉපදීමක් නැති නම් දුක් විඳින්නෙක් නැත. දුක් විඳින්නෙක් නැති තැන දුකක් නැත. උපන් සත්ත්වයෙක් නැති තැන මරණයට පත්වන්නෙක් නැත. උපතක්, දුක් විඳීමක් හෝ මරණයක් නැති ඒ තත්ත්වය නිවන නම් වෙයි.

උපතක් නොලැබීමෙන් දුක සහ මරණය ජයගත හැකිය යන අපූර්ව සංකල්පය බුදු දහමටම ආවේණික එකකි. අනෙක් කිසිදු ආගමක හෝ දර්ශනවාදයක් තුළ එවැනි ඉගැන්වීමක ඡායාවක් හෝ සොයාගත නොහැකිය. ඒ අනුව බුදු දහමෙහි එන විමුක්ති මාර්ගය අන්‍ය ආගම් කර්තෘවරුන් විසින් ඉදිරිපත් කර ඇති මතවාදවලට වඩා සම්පූර්ණයෙන්ම වෙනස් එකකි.

බුද්ධ දේශනයට අදාළ සැබෑ විමුක්ති මාර්ගය තුළ රැඳී සිටීම හෝ මග වරද්දා ගැනීමිවලට ඉඩක් නොමැත. විමුක්ති මාර්ගයට හා විමුක්තියට අදාළ සෑම කරුණක්ම සුත්‍ර ධර්මයන් තුළ විස්තරාත්මකව දක්වා ඇත. අන් ආගම්වල ඉගැන්වෙන විමුක්ති ප්‍රතිපදාවන්හි දක්නට නොලැබෙන සුවිශේෂී ලක්ෂණ කිහිපයක්ම බෞද්ධ අවබෝධතා මාර්ගයෙහි දක්නට ඇත. අවබෝධතා මාර්ගය හෙවත් ආර්ය මාර්ගය ප්‍රගුණ කළ යුත්තේ ඔබ විසින්මය. ධර්මය ගුරු තන්හි තබා, තමාම ස්වෝත්සාහයෙන් විමුක්තිය කරා පියනැගිය යුතුය. ඔබව ආර්ය මාර්ගයෙහි ඉදිරියට ගෙන යාමට හෝ ඔබගේ විමුක්තිය සලසා

දීමට අන් කිසිවෙකුට හැකියාවක් නොමැත. ආර්ය මාර්ගයෙහි හෝ ශාසන ප්‍රතිපදාවෙහි රහස් කිසිවක් නැත. මාර්ගයත්, ප්‍රතිපදාවත් ඒ මග යනු කැමති, ප්‍රතිපදාව පුරනු කැමති සෑම අයෙකු වෙනුවෙන්ම විවෘතය. ඒ උතුම් වූ විමුක්ති මාර්ගයෙහි නිශ්චිත මග සලකුණු ඇත. මාර්ගය ප්‍රගුණ කර යම් නිශ්චිත ඵලලයකට පත්වූ කවර කෙනෙකුට හෝ තමා සිටින තැන පැහැදිලිව විනිශ්චය කරගත හැකිය. තමා සත්‍යාවබෝධය ලද්දේ ද නැද්ද යන්න තමාටම තීරණය කළ හැකිය.

මූලික බුදු දහමෙහි සඳහන් විමුක්තිය හෙවත් සත්‍යාවබෝධය වෙත පියවර සතරකින් ළඟා විය හැකිය. මේ පියවර සතර මාර්ගඵල නම් වෙයි. මාර්ගඵල සතරකි. ඒවා පිළිවෙලින් සෝවාන්, සකෘදාගාමී, අනාගාමී සහ මහරහත් ඵල නම් වේ. රහත් වීමෙන් ශාසන ප්‍රතිපදාව අවසන් වේ. සෝවාන් සහ සකෘදාගාමී යන මුල් මාර්ගඵල දෙක පහසුවෙන් ලැබිය හැකි බවත්, අනාගාමී සහ මහරහත් ඵල ලබා ගැනීමට ඊට වඩා වෙනෙසිය යුතු බවත් සූත්‍ර පිටකයේ සඳහන් වේ. කෙසේ නමුත්, මෑත කාලීනව පළ වූ සමහර පොත්පත්වල මීට වෙනස් මතවාදයන් දක්වා ඇත. එකී නව මතවාදයන්හි කියවෙනුයේ සෝවාන් වීම ඇතුළු සියලු මාර්ගඵල ලැබීම සඳහා සමථ-විදර්ශනා වඩමින් දුෂ්කර ප්‍රතිපදාවක් අනුගමනය කළ යුතු බවයි. එනමුත්, සෝවාන් වීම යන්න මූලික සූත්‍ර ධර්මයන්හි ඉතා පහසු කාර්යයක් ලෙස විස්තර කර ඇති බව තදින්ම අවධාරණය කළ යුතුය.

බුදුන් කල විසූ වැඩි දෙනෙක් සෝවාන් වූයේ බණ ඇසීමෙනි. සමහරු බණ අසද්දීම සෝවාන් වූහ. තවත් අය නිතර නිතර බණ අසා සෝවාන් ඵලයට පත් වූහ. කෙසේ නමුත්, භාවනා කිරීමෙන් සෝවාන් වූ අය ද එකල විසූ බව සූත්‍ර ධර්මයන්හි සඳහන් වෙයි. සුඡ්චන්ද්‍රිත නම් පුද්ගලයා සෝවාන් වූයේ බණ අසමින් සිටිද්දීමය. වේධනස්ස පරිබ්‍රාජකයා බණ අසා පැහැදීමට ලක්ව පැවදිව එක් ධර්ම දේශනාවක් අවසානයෙහි සෝවාන් වූයේය.

සෝවාන් වන්නේ කෙසේද? සිතෙහි බලපවත්නා විවිධාකාර සැක දුරු වීමෙන් සෝවාන් වෙයි. මෙය සූත්‍ර පිටකයෙහි මනහර ලෙස විස්තර කෙරෙයි. යම් සත්පුරුෂයෙක් ඔබ වෙත පැමිණ දහම් පණ්ඩිය දෙයි. බුදු දහම නම් වූ ශ්‍රේෂ්ඨ ඉගැන්වීම් සමුදාය ගැන දැනුවත් වන ඔබ ධර්මය සොයා යයි. බුදුන් වෙත හෝ වෙනත් සුදුසු

ධර්ම කටිකයෙකු වෙත එළඹෙන ඔබ බණ අසයි. (සමහරුන්ට සැක පහළ වනුයේ මෙතැනදීය. මේ දේ මෙලෙස වීමට ඉඩ ප්‍රස්ථා ඇත්ද? මෙය මෙලෙසම සිදුවන්නේ ද අන් ලෙසකින් සිදු නොවන්නේ මන්ද? යනාදී ප්‍රශ්න තුළ ඔබ සිර වෙයි.) සද්ධර්මයෙහි ආකර්ෂණීය භාවය නිසාම ඔබ තව තවත් ධර්මය ඉගෙනීමට පෙළඹෙයි; ධර්මයෙහි සත්‍ය අසත්‍යතාවය ගැන සිතෙන් විමසා බලයි. සැක මතුවන තැන් ගැන නැවත නැවතත් ප්‍රශ්න කර සැක දුරු කර ගනියි. එකල්හි තව දුරටත් සැක ඉතිරි වේද? නැත. නැවත නූපදින පරිදි සැක දුරු වෙයි. එයම සෝවාන් වීමට හේතු වෙයි; ඊට ප්‍රමාණවත් වෙයි. හුදෙක් සැක දුරු කළ නිසාම ඔබ සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටයි.

සැක උපදින ආකාරයත්, සැක පහවන ආකාරයත් සූත්‍ර පිටකයට අයත් සංයුක්ත නිකායෙහි විචිත්‍ර ලෙස විස්තර කර ඇත. චිත්ත සන්තානයෙහි තැන්පත්ව පැවති විවිධාකාර වූ සැකයන් පහවීම තුළින් සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙන බව සූත්‍ර කිහිපයකම අවධාරණය කර දක්වා ඇත. නමුත් පුදුමයකට මෙන් මේ අතිශය වැදගත් ඉගැන්වීම් කිසිවෙකුගේ අවධානයට ලක් වී නොමැත. ඒ වෙනුවට බොහෝ දෙනෙක් ඊට පටහැනි ආචාර්ය මතවාද කරපින්තාගෙන යන බව පහසුවෙන්ම නිරීක්ෂණය කළ හැකිය.

සැක පහළ වීමත්, සැක දුරු වී සෝවාන් ඵලයට එළඹීමත් යන කරුණු ගැන සංයුක්ත නිකායෙහි දිට්ඨි සංයුක්තයට අයත් සූත්‍ර ධර්මයන්හි දක්වා ඇත.

සැක උපදින ආකාර තුනකි.

ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන ඉන්ද්‍රියන් හරහා අපට සංවේදනයන් ලැබෙයි. එකී සංවේදන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ හා ධම්ම යනුවෙන් හැඳින්වේ. (සිතට ලැබෙන සංවේදන ධම්ම නම් වේ.) මෙකී සය ආකාර සංවේදනයන් නිසා සත්ත්ව, පුද්ගල, ආත්ම යන හැඟීම් පහළ වෙයි. මේ සංවේදනයන් නිසා සැක පහළ විය හැකිය. මම අතීතයේ වූයෙමිද? මම අනාගතයේ වෙමිද? අතීතයේ භවයක් තිබුණේද? මරණත් මතු යළි උපතක් ඇතිවේ ද යනාදී නානාප්‍රකාර සැකයන් පහළ වීමට එක් මූලික හේතුවක් වනුයේ අප ලබන සංවේදනයන්ය. (සංයුක්ත නිකායේ දිට්ඨි සංයුක්තයේ, සෝතාපත්ති වර්ගයට අයත් සූත්‍ර ධර්මයන්හි මේ බව සඳහන් වේ.)

තවද, අප උගත් ආගමික මතවාදයන් නිසා ද සැක උපදී. සමහරු ආත්මයක් ඇතැයි කියති. තවත් අය ආත්මය රූපයක් ගන්නේ යැයි කියති. මරණින් මතු ආත්මය සැපතට එළඹෙන්නේ යැයි සිහන පිරිස් ද වෙති. සියල්ල මරණින් අවසන් වේ යන්න ද මෙවැනිම මතවාදයකි. (එහිම, ගමන වර්ගයට අයත් සූත්‍ර ධර්මයන්හි මේ බව සඳහන් වේ.)

ධර්මය අසා දැනගත් අයට තමා උගත් ධර්ම කරුණු නිසා ද සැක පහළ විය හැකිය. ඊට බුද්ධාදී අටතැන පිළිබඳ සැකය යැයි ව්‍යවහාර කෙරෙයි. බුද්ධාදී අටතැන පිළිබඳ සැකය මෙලෙස විස්තර කළ හැකිය. කෙනෙක් බුදුන් වහන්සේගේ සම්මා සම්බුද්ධ භාවය ගැන සැක කරයි. බුදුන් ලෝක තත්ත්වය පිළිබඳව දැන එය ලොවට හෙළි කෙළේ ද යන සැකය ඔවුන් වෙත ඇත. කෙනෙක් ධර්මය කෙරෙහි සැක පහළ කරයි. ධර්ම මාර්ගය අනුගමනය කිරීමෙන් විමුක්තිය අත්වේ ද යන සැකය ඔවුන් වෙත ඇත. බොහෝ අය ආර්ය සංඝ රත්නය කෙරෙහි සැක පහළ කරති. බුදුන් දෙසු ආර්ය මාර්ගය දැන අනුගමනය කර විශේෂ ඵලයකට එළඹී අය වෙත්ද? යන සැකය ඔවුන් තුළ ඇත. මම අතීතයේ සිටියෙමිද? මම අනාගතයේ සිටින්නෙමිද? සංසාරයේ ආරම්භයක් ඇත්ද? එහි අවසානයක් ඇත්ද? යනාදී කරුණු ගැන වැඩි දෙනෙක් සැක පහළ කරති. තවද පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය උගත් සමහරු එහි සත්‍යතාවය ගැන සැක පහළ කරති. (සත්ත්වයා භවයෙහි ඉපිද ජීවත්ව මිය යාමේ ක්‍රියාව නැවත නැවතත් සිදුවන්නේය යන ධර්මතාවය පටිච්චසමුප්පාදයෙන් ඉගැන්වේ. නැවත ඉපදීමට හේතුව තෘෂ්ණාවයි. තෘෂ්ණාව පහ කළ කල්හි නැවත ඉපදීමට සුදුසු තැන හෙවත් භවය සකස් නොවේ. එබැවින් යමෙක් තෘෂ්ණාව පහ කළහොත් ඔහු නැවත ඉපදීමට නුසුදුස්සෙක් වන්නේය යන්න පටිච්චසමුප්පාද ධර්මය තුළින් පැහැදිලි කෙරෙන කරුණකි.)

ඉහත විස්තර කළ කරුණු අට බුද්ධාදී අටතැන පිළිබඳ සැකය නම් වේ.

සැක පහවනුයේ කෙසේද? සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කරන සත්පුරුෂයා එහි සත්‍ය අසත්‍යතාවය සොයා බැලීමට තීරණය කරයි. එතැන් සිට ඔහු ආර්ය ශ්‍රාවකයෙකි. ඔහු සද්ධර්මයෙහි සත්‍ය අසත්‍යතාවය දැන ගැනීම සඳහා නුවණ මෙහෙයවයි. තුළු තවත්

ධර්ම ශ්‍රවණය කරයි. ධර්මය තුළට කිමිදෙයි. සැක ඇති තැන් ගැන විමසා බලා ක්‍රම ක්‍රමයෙන් සැක දුරු කරයි.

ශ්‍රී සද්ධර්මය දැන උගත් ආර්ය ශ්‍රාවකයා මෙසේ කල්පනා කරයි. ලෝකය කියා දෙයක් ඇතැයි මා සිතනුයේ ද සත්ත්ව, පුද්ගල හා ආත්ම හැඟීම් පහළ වනුයේ ද ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන සයාකාර ඉන්ද්‍රියන් හරහා මා ලබන රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ හා ධර්ම යන සංවේදනයන් ඇසුරු කොටගෙනය. එනමුත් සියලු සංවේදන ඇස, කන, නාසය, දිව, කය, මනස යන ඉන්ද්‍රියන් හේතු ප්‍රත්‍යයන් ඇසුරු කොට පහළ වෙයි; හේතු ප්‍රත්‍යයන් ඇසුරු කොට පවතියි. එකී හේතු ප්‍රත්‍යයන් නිත්‍ය නොවේ; සදාකාලික නොවේ. එබැවින් සියලු හේතු ප්‍රත්‍යයන් අනිත්‍යය. එසේම, හේතු ප්‍රත්‍යයන් ඇසුරු කොට පවත්නා වූ සයාකාර ඉන්ද්‍රියන් ද අනිත්‍යය. එකී සයාකාර ඉන්ද්‍රියන්ට ගෝචර වන්නා වූ සකලවිධ අරමුණු ද අනිත්‍යය. ලෝකය යැයි අප හඟින සියලු දෙය පෙර කී සංවේදනයන් ඇසුරු කොට පවතී. එබැවින් සියල්ල අනිත්‍යය. යමක් අනිත්‍ය නම් එය දුකට පෙරළෙයි. එබැවින් අනිත්‍ය දෙය දුක් සහගතය. යමක් අනිත්‍ය හා දුක් සහගත වේ නම් එය මමය, මාගේය කියා කිව හැකිද? නොහැකිය. යමක් අනිත්‍ය හා දුක් සහගත වේ නම් එතුළ ස්ථිර වූ සාරවත් වූ ආත්මවත් වූ දෙයක් පැවතිය හැකිද? නොහැකිය. එබැවින් සියල්ල අනිත්‍යය, දුක්ඛය, අනාත්මය යන අවබෝධය එළඹෙයි. මේ උතුම් වූ අවබෝධයත් සමග ආත්ම දෘෂ්ටිය ඇතුළු කොට පවත්නා වූ සියලු ආකාර මිථ්‍යාදෘෂ්ටීන් පහ වෙයි. තවද බුද්ධාදී අටතැන පිළිබඳ සැකය හෙවත් විචිකිච්ඡාව නැවත ඇති නොවන්නටම පහ වෙයි. දැන් ඔහු සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටයි. නියත සම්බෝධිපරායන වෙයි. (නියත වශයෙන්ම සත්‍යාවබෝධය ලැබීමට සුදුස්සෙකු බවට පත්වෙයි.) සතර අපාය වියළවයි. (නිරය, ප්‍රේතලෝක, අසුරලෝක හා තිරිසන් අපාය යන සතර ආකාර වූ ස්ථානවල ඉපිද දුක් අනුභව කිරීමට නුසුදුස්සෙකු බවට පත්වෙයි.)

මෙතෙක් විස්තර කරන ලද්දේ ධර්ම ශ්‍රවණය කර ධර්මය ශ්‍රවණින් විමසා බලා සැක දුරු කර ගැනීමෙන් සෝවාන් වන ප්‍රතිපදාවයි. කෙනෙකුට භාවනා කිරීමෙන් සෝවාන් විය හැකිද? සූත්‍ර පිටකයේ අංගුත්තර නිකායෙන් මීට අවශ්‍ය පිළිතුර පහසුවෙන් ලබාගත හැකිය. විවිධාකාර භාවනා ක්‍රම ගැන වැඩිපුර විස්තර අඩංගු වන්නේ අංගුත්තර නිකායට අයත් සූත්‍ර ධර්මයන්හිය. සංයුක්ත

නිකායෙහි එන සෝවාන් වීමේ ප්‍රතිපදාව අපි මීට මොහොතකට පෙර හඳුනා ගතිමු. මේ ප්‍රතිපදාවම භාවනා ලෙස ප්‍රගුණ කරන ආකාරය අංගුත්තර නිකායේ එන සූත්‍ර ධර්මයන්හි විස්තර කෙරෙයි. එබැවින් සැක පහ වී යනතුරු ඒ භාවනා ක්‍රම ප්‍රගුණ කිරීමෙන් සෝවාන් ඵලය ලැබෙන බවට සහතික විය හැකිය. පෙර විස්තර කළ සෝවාන් වීමේ ප්‍රතිපදාව භාවනාවක් ලෙස ප්‍රගුණ කරනුයේ මෙසේය.

ඇස, කන, නාසය, දිව, කය හා මනස යන සය ආකාර ඉන්ද්‍රියන් ගැන සලකා බලන්න. මේ සයාකාර ඉන්ද්‍රියන් නිත්‍ය ද? අනිත්‍ය ද? ඒවා අනිත්‍ය බව වටහා ගැනීමට ඔබට අපහසු නොවනු ඇත. මෙකී සංවේදී ඉන්ද්‍රියන් හරහා අපට සංවේදනයන් ලැබෙයි. රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ හා ධම්ම යනුවෙන් හැඳින්වෙන එකී සංවේදන නිත්‍ය ද? අනිත්‍ය ද? ඒ සංවේදන අනිත්‍ය බව වටහා ගැනීමට ඔබට අපහසු නොවනු ඇත.

මෙලෙස මෙනෙහි කිරීම අනිත්‍ය සංඥාව වැඩීම නම් වෙයි. කැමති කෙනෙකුට ඇස, කන, නාසය, දිව, කය හා මනස යන සය ආකාර ඉන්ද්‍රියන් ද රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ හා ධම්ම යන සංවේදනයන් ද වෙන වෙනම සලකා බලමින් එහි අනිත්‍යතාව වටහා ගත හැකිය. එසේ නොමැති නම්, තම සිතට අරමුණු වන දේ සිතෙන් විමසා බලමින් එහි අනිත්‍යතාව මෙනෙහි කළ හැකිය. රූපයක් දකින විට ඇස අනිත්‍යය, රූපය අනිත්‍යය ආදී ලෙස මෙනෙහි කළ හැකිය. මේ ආදී ලෙස සෑම අරමුණකම අනිත්‍යතාව ප්‍රකට වන තුරු අනිත්‍ය සංඥාව වැඩිය යුතුය. අනිත්‍ය සංඥාව මැනවින් වඩන ලද යෝගියා මෙසේ කල්පනා කළ යුතුය. යමක් අනිත්‍ය නම්, පරිවර්තනය වන සුලු නම් එය දුකට මුල් වේ. එබැවින් අනිත්‍ය වූ දෙය දුකට පෙරළෙයි. අනිත්‍ය වූ ද දුකට පෙරළෙන සුලු වූ ද යම් දෙයක් නම් ආත්මය හෝ සාරය කියා සැලකිය හැකි කොටසක් එහි නැත. එබැවින් ලොවෙහි සියලු දෙය අනිත්‍යය, දුක්ඛය, අනාත්මය. (අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන සංඥා තුන ත්‍රිලක්ෂණය නම් වේ.)

කැමති කෙනෙකුට අනිත්‍ය සංඥාව පමණක් වැඩිය හැකිය. නැතහොත් ත්‍රිලක්ෂණය වැඩිය හැකිය. අනිත්‍ය සංඥා සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇති පරිදි අනිත්‍ය සංඥාව වඩන යෝගියා පළමුව සෝවාන් වෙයි. ඉන් අනතුරුව සකාදාගාමී හා අනාගාමී යන මාර්ගඵල

අනුපිළිවෙළින් ලබන ඔහු අවසන සියලු කෙලෙසුන් නසා රහත් වෙයි.

භාවනා කිරීමෙන් සෝවාන් විය හැකි බවත්, ඒ කෙලෙස ද යන්නත් දැන් සක් සුදක් සේ පැහැදිලිය. එබැවින් සෝවාන් වීමට බණ ඇසීම හැර වෙනත් ක්‍රමයක් නැත යන්නත්, විදසුන් වඩා සෝවාන් විය නොහැකිය යන්නත් පදනමක් නැති ආචාර්ය මතවාද දෙකක් යන සහේතුක නිගමනයන්ට දැන් අපට එළඹිය හැකිය.

තමා සෝවාන් වූ බවට තමාට සහතික විය හැකිද? නැතිනම් කවුරුත් හෝ ලවා ඒ බව ප්‍රකාශ කරවාගත යුතුද? මෙය අද කාලයේ යෝග්‍යවචරයන්ගෙන් වැඩි දෙනෙකුට ප්‍රශ්නයක් වී ඇති බව පෙනෙයි. අංගුත්තර නිකායේ පංචක නිපාතයට අයත් ගිහී සූත්‍රය මේ ප්‍රශ්නයට සෘජු පිළිතුරක් ලබා දෙයි. ගිහී සූත්‍රය අනාථපිණ්ඩික නම් ලද සුදත්ත සිටුතුමා අරභයා දේශනා කරන ලද්දකි. යමෙකුට අවශ්‍ය නම් සෝවාන් වූ බවට තමා තමාටම සහතික විය හැකිය. ඒ සඳහා අවශ්‍ය වනුයේ නිශ්චිත ගුණ සතරක් තමා වෙත පවතී දැයි තමාම විමසා බැලීමයි. ඒ ගුණ සතර සෝතාපත්ති අංග නම් වෙයි. යමෙක් (නව අරහාදී) බුදු ගුණ ගැන සැක හැර බුදුන් කෙරෙහි අවල ශ්‍රද්ධාවකින් සිටියි ද එලෙසම ධර්මය හා ආර්ය සංඝයා කෙරෙහි අවල ශ්‍රද්ධාවකින් සිටියි ද, ආර්යයන් විසින් පසස්නා ලද (ආර්යකාන්ත වූ) ශීලයෙන් යුක්ත වෙයි ද ඔහු සෝතාපත්තියෙකි. (සෝවාන්ඵලලාභියෙකි.) තමා සෝවාන්ව සිටින බවට ද සතර අපාය වියළ වූ බවට ද, සම්බෝධිය ලැබීමට නියත බවට ද ඔහුටම තමා ගැන සහතික විය හැකිය.

සෝවාන් වූ අයෙකුට තමා එවැනි ඵලයක් ලබා සිටින බව අන්‍යයන්ට හෙළි කළ හැකිද? නොඑසේ නම් එවැන්නක් අනුන්ට හෙළි කිරීම මහා සාවද්‍ය පාපයක් වේද? බොහෝ යෝගීන් සිතා සිටිනුයේ තමා ලද යම් මාර්ග ඵලයක් වේ නම් එය අනුන්ට හෙළි කිරීම මහා සාවද්‍ය පාපයක් වන බවයි. මෙය පාරාජිකා පාලියෙහි එන කරුණක් වරදවා තේරුම් ගැනීමෙන් ඇති වූ පටලැවිල්ලකි. බුදුන් කල විසූ මාර්ගඵල නොලද භික්ෂු පිරිසක් ඔවුන් මාර්ගඵලලාභීන් බව ගිහියන්ට හඟවමින් ලාභ සත්කාර ලදහ. මෙය මහත් වංචනික ක්‍රියාවක් බව තීරණය කළ බුදුහු ඒ අගිෂ්ට භික්ෂුන් සසුනෙන් තෙරපා හැරියහ. අනිත් අතට, තමන් මාර්ගඵලලාභීන් බව ගිහියන්ට හඟවමින්

වැඩි සත්කාර ඉල්ලීම කිසිදු හිඤ්චකට සුදුසු ක්‍රියාවක් නොවන බව ද හිඤ්ච ව්‍යාධියට පැහැදිලිව දක්වා ඇත. එනමුත් තමා මාර්ගඵල ලද බව අනුන්ට හෙළි කර ඒ මග යනු කැමති අයට උපකාරී වීම උත්තම පුරුෂ ලක්ෂණයකි. දුනිය අනාථපිණ්ඩික සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇති පරිදි මාර්ගඵල ලද කෙනෙකුට කැමති නම් ඒ බව අන්‍යයන්ට හෙළි කළ හැකිය. අනිත් අතට එය ඔහුගේ යුතුකමකි. දීඝ නිකායෙහි දොළොස්වන සූත්‍රය වන ලෝහිව්ව සූත්‍රයේ ඒ වග දක්වා ඇත්තේ මෙපරිද්දෙනි.

තමා යහමින් ලද යම් හොඳ ආහාරයක්, පානාදියක් වේ නම් එය බෙදා හදාගෙන අනුභව කිරීම සුදනන් සතු ලක්ෂණයකි. තමා යහමින් ලද දේ තනිව අනුභව කරන දුර්ජනයෝ මරණින් මතු අපායෙහි වැටෙති. එලෙසම තමා ලද යම් විශේෂ ඥානයක්, විශේෂ ඵලයක් වේ නම් අන්‍යයන් ද ඊට අදාළ ප්‍රතිපදාවෙහි සමාදන් කරවිය යුතුය. අන්‍යන්ට ද ඒ මග කියා දිය යුතුය. එය සැබෑ ආර්ය ගුණයයි.

කෙනෙකුට ගිහිව සිටීම අනුන්ට ධර්ම මාර්ගය කියා දීමට බාධාවක් නොවේ. ගිහියන් ද, පැවිද්දන් ද උනුන් ඇසුරු කරමින් මාර්ගඵල සාධනයෙහි වෙහෙස විය යුතු බව බුදුන් වහන්සේ විසින් දේශනාවන්හි දක්වා ඇත. ආර්ය ධර්මය නුවණින් දැන අවබෝධ කර ලෝක සත්ත්වයා යහමගෙහි යොමු කරන මුණිවරුන් සත් වර්ගයක් ගැන බුදු බණෙහි කියැවේ. ගිහිව සිටම අනුන් යහමගෙහි යෙදවීම අනුමත කරන බුදුහු එවැනි අය ආගාරමුණි වර්ගයෙහි ලා සලකති. එබැවින් ගිහි පැවිදි දෙපක්ෂයටම පොදු වූ ශාසන ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කිරීමෙන් ලැබෙන ශාසන ඵලය තනිව භුක්ති නොවිඳ, අන්‍යයන්ට ද එහි රස විඳීමට සැලැස්වීම යමෙකුගෙන් බුද්ධ ශාසනය වෙත ඉටුවිය හැකි උතුම්ම පිංකමයි.

26. විශ්වාසය, ඇදහිල්ල සහ යථාවබෝධය

බුදු දහම ආගමක්ද? නැතහොත් එය දර්ශනවාදයක්ද? මේ කරුණ ගැන වාද විවාද කිරීම විලාසිතාවක් බවට පත්වන තරමට ජනප්‍රිය මාතෘකාවක් වී ඇත. සමහර උගතුන් කියන පරිදි බුදු දහම ආගමක් නොවේ. ඔවුන්ට අනුව බුදු දහම ජීවන දර්ශනයකි. මේ තීරණයට බැසගත් පසු ආගමත්, සහ ජීවන දර්ශනයත් අතර වෙනස සෙවීමට වෙහෙසෙන්නට සිදු වේ. සැකෙවින් කියතොත් බුදු දහම ආගමක් නොවේය යන්න ඔප්පු කිරීමට වෙහෙසෙන පුද්ගලයා පශ්චාත්ක පැටලීම වළකනු නොහැකිය.

ආගම හුදු දර්ශනවාදයක් නොවනුයේ මන්ද? ආගම සහ දර්ශනය අතර ඇති වෙනස්කම් කවරේද? මහා දාර්ශනික බර්ට්න්ඩ් රසල්ට අනුව ආගම යනු විද්‍යාව සහ දර්ශනය අතර ඇති විෂයකි. ආගම විටෙක විද්‍යාවට සමීප වෙයි; තවත් විටෙක දර්ශනයට සමීප වෙයි. දැනට සියවස් දහයකට පමණ පෙර බටහිර රටවල පිළිගැනුණු ආගමත්, විද්‍යාවත් දෙකක් නොව එකක්ම විය. එකල්හි දර්ශනය වෙනම විෂයක් ලෙස ස්වාධීනව පැවතුණි. ආගමත්, විද්‍යාවත් එකිනෙකින් වෙන් වීම හෙමිහිට සිදු වූ ක්‍රියාවලියකි.

ආගම හුදු දර්ශනවාදයක් නොවේ. ආගම කිසියම් ප්‍රතිපත්ති මාලාවක් සහ විමුක්ති මාර්ගයක් අප වෙත ඉදිරිපත් කරයි. ඒ ප්‍රතිපත්ති මාලාව පිළිගන්නා ලෙසත්, විමුක්ති මාර්ගය අනුගමනය කරන ලෙසත් ආගම අපට බල කරයි. ආගමික ප්‍රතිපත්ති මාලාව පිළිගන්නා අයට වාසි ද එසේ නොකරන අයට පිරිමැසිය නොහැකි අවාසි ද අත්වන බව ආගම අපට තරයේම කියා සිටියි. ආගම පිළිගන්නා අය සමාග්දෘෂ්ටිකයන් ලෙස සැලකෙන අතර අන්‍යාගමිකයෝ මිථ්‍යාදෘෂ්ටික ගණයට අයත් වෙති. මේ කරුණ කවර ආගමක වුව ද දක්නට හැකිය.

ආගමෙහි පරලොව පිළිබඳ ඉගැන්වීම් අඩංගු වෙයි. මේ අංශයෙන් බලන විට ආගම දර්ශනයට වඩා මුහුකුරා ගිය ආකාරය ගැන පැහැදිලිව නිරීක්ෂණය කළ හැකිය. ක්‍රිස්තු ලබ්ධිකයන් හා මනම්මදිකයන් විශ්වාස කරනුයේ මරණින් මතු සදාකාලික සැපතක් හෝ විපතක් අත්වන බවයි. මෙලොව යහපත් ජීවිතයක් ගත කළ අය මරණින් මතු මුහුණ දෙන අවසාන විනිශ්චයේදී ස්වර්ගයට

යාමට සුදුසුකම් ලබති. දුෂ්ට ක්‍රියාවල නිරත වෙමින් පාපකාරී ජීවිත ගෙවූ අය සදහාම නිරයට තොරපා හරිනු ලැබෙති. බුදු දහම, හින්දු ආගම හා ජෛන ආගම යන පෙරදිග ආගම් තුනෙහිම සංසාරය හෙවත් නැවත නැවත ඉපදීමක් ගැන ඉගැන්වේ. මාක්ස්වාදීන්ට අනුව ජීවිතය මෙලොවින් අවසන් වෙයි. පරලොවක් ඇත කීම ද පරලොවක් නැත කීම ද පරලොව පිළිබඳ ඉගැන්වීම්ය. එබැවින් මාක්ස්වාදය තුළ ආගමික ලක්ෂණ ඇත.

සමහර බටහිර වින්තකයන් විසින් පුන පුනා විස්තර කර ඇති පරිදි ආගමෙහි කැපී පෙනෙන අංග කිහිපයක්ම ඇත. ලෝක නිර්මාපක බලවේගයක් ගැන ද සර්ව බලධාරී ගැලවුම්කරුවෙකු ගැන ද ආගම තුළ ඉගැන්වෙයි. ආගම මෙලොවෙහි වෙසෙන අය වෙත හඳුන්වා දෙනු ලබන්නේ වක්තෘවරයා හෙවත් ආගමිකර්තෘවරයා විසිනි. ඔහු සර්වබලධාරී දෙවියාගේ නියෝජිතයෙකි. නැතහොත් සර්වබලධාරී දෙවියාම මෙලොව පහළ වී වක්තෘවරයා ලෙස පෙනී සිටිමින් ආගම ප්‍රචාරය කරයි. ආගමට අදාළ ඉගැන්වීම් ශුද්ධ වූ ග්‍රන්ථයන්හි අඩංගු වෙයි. මේ අනුව සර්වබලධාරී දේවත්වය, වක්තෘවරයා සහ ගැලවීමේ මාර්ගය ආගමෙහි අනිවාර්ය අංග ලෙස සැලකෙයි. කිතු දහම හා ඉස්ලාමය වැනි ඒකදේවවාදී ආගම්වලට මේ අර්ථකථනය හරියටම ගැලපෙයි. ඒවායෙහි ඉහත කී අංග තුන ප්‍රකටව ඉස්මතු වී පවතී. හින්දු ආගම ඒක දේවවාදී ආගමක් බව සමහරුන්ගේ මතයයි. එනමුත් බ්‍රහ්ම, විෂ්ණු හා ශිව යන දෙවිවරු තිදෙනෙක් ගැන හින්දු ලබ්ධිකයෝ විශ්වාසය තබති.

බුදු දහම දේව නිර්මාණවාදය තරයේම ප්‍රතික්ෂේප කරයි. එහෙත් ආගමට අයත් ඉතිරි අංග දෙක වන වක්තෘවරයා සහ ශුද්ධ වූ ලියවිලි බුදු දහම තුළ පැහැදිලිව හඳුනාගත හැකිය. මේ අනුව බුදු දහම ආගමක්ය යන මතයට පක්ෂව ප්‍රබල සාක්ෂි දෙකක්ම ලැබෙයි. කෙසේ නමුත්, තරමක උත්සාහයකින් පසු බුදු දහම හුදෙක් දර්ශනවාදයක් නොව ආගමකි යන මතය තහවුරු කළ හැකිය. ආගම යන වදනෙහි අරුත කුමක්ද? එය ආගමනය හෙවත් පැමිණීම යන අර්ථය ගෙන දෙයි. කවරාකාර පැමිණීමක් මෙයින් අදහස් වේද? නව පිළිගැනීම් සහ ප්‍රතිපත්ති මාලාවක් වෙත එළඹීම මෙයින් අදහස් වෙයි. ලෝක ව්‍යවහාරය අනුව ආගම වැලඳ ගැනීම යනුවෙන් හැඳින්වෙනුයේ ද එකී පරිවර්තනයයි. දැනට සියවස් කිහිපයකට පෙර කිතු දහම මෙරටට ආගමනය කළ කල්හි

සමහර පිරිස් එදහම වැලඳ ගත්හ. එවැන්නන් 'ආගම්කාරයන්' ලෙස හඳුන්වන ලද්දේ මේ ව්‍යවහාරයට අනුවය. ලාංකීය බෞද්ධයන් ද ආගම්කාරයන් පිරිසකි. ඔවුන් ආගම්කාරයන් බවට පත්වූයේ දැනට සියවස් විසිදෙකකට පමණ පෙර සිදු වූ මහින්දාගමනයත් සමගය.

අතින් අතට ආගම අපට පැහැදිලි ඉලක්කයක් පෙන්වා දෙයි. බොහෝ විට එය කිසියම් විමුක්ති මාර්ගයකි. එසේ නැතහොත් පරලොව ජීවිතයට මුහුණදීමේ පෙර සූදානමක් ආගම තුළ ඉදිරිපත් කෙරෙයි.

පරලොව ජීවිතය සහ විමුක්ති මාර්ගය පිළිබඳව බුදු දහමෙහි දක්වා ඇති විස්තර ඉතා ආකර්ෂණීය ස්වරූපයක් ගනියි. මෙලොව ජීවිතය දුක් සහිතය. විශේෂ උත්සාහයක් නොකළහොත් පරලොව ජීවිතය මීට වඩා නරක අතට හැරෙයි. බහුලව පිං කරන අය පවා සුළු අත්වැරදීමකින් පරලොව දුක් විඳින, දුකම අනුභව කරන තත්ත්වයට ඇද වැටෙති. වේළුකණ්ඩකී නන්ද මාතාව බුදුන් කල සිටි සැදැහැවත් කුල කාන්තාවකි. ඇයගේ ස්වාමි පුරුෂයා ඇයටම ගැළපෙන ආකාරයේ සත්ගුණවත් පුරුෂයෙකි. හේ සතර පෝයටම සිල් ගත්තේය. පවක් කියා දෙයක් ඔහු අතින් සිදු වූයේම නැත. සංසාරයේ බියකරු බව බලනු මැනවි! මේ සත්ගුණවත් පුරුෂයා මරණින් මතු අපායෙහි වැටුණේය. හේ අප්‍රසන්න පෙනුමක් හා කුරිරු ගති පැවතුම් ඇති යක්ෂයන් අතර උපන්නේය. තම බිරිය කෙරෙහි තිබූ ඇල්ම නිසා යක්ෂ වෙසින්ම පැමිණ සිය යහනට වී රාත්‍රිය ගත කර උදෑසන ගෙයින් පිටවීම මොහු පුරුද්දක් කොට ගත්තේය. මේ කතාවෙන් අපට ඉගෙන ගන්නට ලොකු පාඩමක් ඇත. බහුලව පිංකම් කළ පමණින් අපායෙහි නොවැටෙන බවට සහතිකයක් නොලැබෙන බව ඒ අප්‍රසන්න පාඩමයි. මහාකම්මවිභංග සූත්‍රයේ කියවෙන පරිදි බහුලව පිං කළ අය සුගතියෙහි උපදින බවට හෝ පවිකම්හි ඇලී සිටින අය අපායටම යන බවට හෝ කිසිදු නියමයක් නැත. එසේ නම් අපායෙහි දොරගුළු ලත්තේ කෙසේද? අපාය වියළ වන්නේ කෙසේද? ඒ සඳහා ක්‍රමයක් ඇත. සෝවාන් ඵලයට පැමිණි පුද්ගලයා මතු කිසිදින අපායෙහි නූපදියි. හේ උපරිම වශයෙන් සත් වරක් සුගතියෙහි ඉපිද සසර දුක කෙළවර කරයි. සකෘදාගාමී වන පුද්ගලයා උපරිම වශයෙන් නැවත එක් වරක් මෙලොවට පැමිණෙයි. ඔහු සෝවාන් පුද්ගලයාටත් වඩා ඉක්මනින් සසරෙන් සමුගනියි. අනාගාමීහු නැවත කිසිදින මෙලොවට නොඑති. ඔවුහු සැප පහසුකම් බහුලව ඇති සුද්ධාවාස බ්‍රහ්මලෝකවල ඉපිද එහිදී

පිරිනිවනට පත්වෙති. රහතන් වහන්සේ නැවත උපතක් නොලබාම පිරිනිවනට පැමිණෙති.

ඔබට මරණින් මතු අපායෙහි නොවැටී සිටීමට අවශ්‍යද? ඒ සඳහා පහසු මගක් ඇත. ඒ පහසු මග වනුයේ සෝවාන් ඵලය වෙත පැමිණීමයි. සෝවාන් වීම යනු ඉතා පහසු දෙයකි. බුදුන් කල විසූ කුඩා දරුවන් පවා බණ අසා සෝවාන් වූ බව ඔබ අසා ඇත. විශාකා උපාසිකාව සෝවාන් වූයේ සත් හැවිරිදි දැරියකව සිටියදීය. සෝවාන් වීමට ඉතා කෙටි මාර්ග ඇත. කෙටි මාර්ග අනුගමනය කරන අය සුළු උත්සාහයකින් හෝ ප්‍රතිඵල ලබති.

ලෝකයෙහි වැඩිපුරම ඇත්තේ දුක ද සැප ද? දුක වැඩිය. සැප අඩුය. සැප ලබා දෙන බව සිතා ළං කර ගන්නා දේ ද අවසානයේ දුකටම පෙරළෙයි. මෙය දුක්ඛ සත්‍යය නම් වේ. යමෙක් දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කර ගතහොත් එයින්ම ඔහු සෝවාන් වෙයි. එබැවින් පහසුවෙන්ම සෝවාන් වීම සඳහා දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කිරීමට ඔබ උත්සාහ කළ යුතුය. මෙහි මතු දැක්වෙන දුක්ඛ සත්‍යය විස්තරය ප්‍රවේසමෙන් කියවන්න. එහි එන කරුණු එකිනෙක සිතට ගන්න. ඒවා ඔබේ අත්දැකීම් සමග සසඳා බලන්න. අනේකවිධ දුක් විඳිමින් ලෝකයෙහි ජීවත් වෙන අසරණ පුද්ගලයන් ගැන සිතා බලන්න. දුක වැඩිය, සැප අඩුය, සැපත පවා දුකටම පෙරළෙයි යන අවබෝධයට පැමිණෙන්න. ඒ අවබෝධය ලබන ඔබ නිසැකවම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටනු ඇත.

දුක්ඛ සත්‍යය පිළිබඳව පැහැදිලි අවබෝධයක් ලබාදීම සඳහා දේශනා කර ඇති මහා සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි එන දුක්ඛ සත්‍යය විස්තරය මෙහි සරල බසින් දක්වනු ලැබේ. එම කරුණු ඔබ වෙත දහම් ඇස පාදා දීමට මහෝපකාරී වනු නියතය.

දුක පවතිය යන්න ආර්ය සත්‍යයකි. මෙහි අර්ථය කුමක්ද? ඉපදීම දුකකි. ශෝක වීම, හැඬීම, දොම්නස, තෙහෙට්ටුව යන මානසික තත්ත්වයන් දුකෙහිම විවිධ ස්වරූපයන්ය. ප්‍රිය නොපන දෙය හා එක්වීම ද ප්‍රිය වූ දෙයින් වෙන්වීම ද දුකක්ම අත්කර දෙයි. අප ලබන්නට කැමැත්තෙන් සිටින දෙයක් නොලැබීම ද දුකක්ම අත්කර දෙයි.

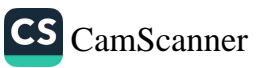
ඉපදීම යනු කුමක්ද? විවිධාකාර සත්ත්වයන්ගේ උත්පත්තිය

මෙයින් අදහස් කෙරෙයි. ඉපදීම යන්නෙන් අදහස් වනුයේ උත්පත්තිය ලැබීම පමණක් නොවේ. (මව්කුසක) පිළිසිඳ ගැනීම, මෙලොවට බිහිවීම, කයක් හෙවත් පංචස්කන්ධයක් අත්කර ගැනීම, ඇස්, කන්, නාසාදී ඉන්ද්‍රියන් ක්‍රියාත්මක වීමට පටන් ගැනීම යන කරුණු ඉපදීම යන තේරුම ගෙන දෙයි. (උපන් සත්ත්වයා ඉන් අනතුරුව ක්‍රම ක්‍රමයෙන් ජරාවට පත්වෙයි.) ජරාවට පත්වීම හෙවත් දිරීම යනු කුමක්ද? ඒ ඒ අවයවයන් දිරා යාම, ඉන්ද්‍රියන් දුර්වල වීම, ශරීරාවයව බිඳී යාම, හිස් රැවුලු පැසීම, සම රළු වැටීම, මහලු වීම, විකල ස්වභාවයට පත්වීම යන දේ ජරාව හෙවත් දිරීම යන අර්ථය ගෙන දෙයි. (උපන් සත්ත්වයා ජරාවට පත්වී මිය යයි.) මරණයට පත්වීම යනු කුමක්ද? සත්ත්වයෝ උපන් භවයෙන් විවිධාකාර ලෙස චුත වෙති. සමහර සත්ත්වයෝ කය බිඳී යාමෙන් වැනසෙති; නැතහොත් අතුරුදහන් වෙති; මිය යති. (ජීවිතය පවත්වාගෙන යාමට මුල් වන) ජීවිතෝත්ප්‍රිය බිඳී යාමෙන් මරණය සිදු වෙයි.

ශෝකවීම යන්නෙන් අදහස් කරන්නේ කුමක්ද? යම් යම් කරදරවලට මුහුණ පෑ කල ශෝකය උපදී. විවිධාකාර ලෙස සිත් තැවුලට පත්වීම ශෝකවීම යන්නෙන් අදහස් කරනු ලැබේ. හැඬීම යන්නෙහි අර්ථය කුමක්ද? දුක් සහගත අවස්ථාවන්ට මුහුණ දීම නිසා හැඬීම සහ වැලපීම යන අවස්ථා මේ අර්ථය තුළට ඇතුළත් වෙයි. කයෙහි හටගන්නා හෝ කායික ස්පර්ශය නිසා හටගන්නා විවිධාකාර වූ කායික වේදනාවන් ද දුකෙහිම විවිධ ස්වභාවයන්ය. සිතෙහි හටගන්නා දුක් වේදනාවන්ට දොම්නස යැයි කියනු ලැබේ. යම් දෙයක් වෙනුවෙන් වෙහෙසීමට සිදුවීම ද දුකකි. දුක් කරදරවලට මුහුණ දීමෙන් ද කායික වෙහෙස නිසා ද ඇතිවන තෙහෙට්ටුව ද දුකෙහිම එක්තරා ස්වභාවයකි.

අප්‍රිය වූ දේ හා එක්වීමෙන් දුකක්ම ඇතිවේ. තමාගේ සිත් නොගන්නා වූ හෝ තමාට අයහපත පිණිස පවත්නා වූ හෝ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස හා ස්පර්ශයන් හා එක්වන්නට සිදුවන අවස්ථාවන් මෙයින් අදහස් වෙයි. මෙලෙසම ප්‍රිය වූ දෙයින් වෙන් වීමෙන් ද දුකක්ම ඇතිවේ. තමාගේ සිත්ගන්නා වූ හෝ තම යහපත පිණිස පවත්නා වූ හෝ රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස හා ස්පර්ශයන්ගෙන් වෙන් වෙන්නට සිදුවන අවස්ථාවන් මෙයින් අදහස් වෙයි.

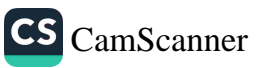
කැමති දෙය නොලැබීම ද දුකක්ම අත්කර දෙයි. සත්ත්වයෝ

ඉපදීම ස්වභාව කොට ඇත්තාහ. එවන් වූ සත්ත්වයෝ මට උපදීම නම් වූ අන්තරායෙන් වැළකී සිටීමට ඇත්නම් කදිමයි යනු හැඟීම ඇති කර ගනිති. නමුත් ඔවුහු උපදින ස්වභාවය ඉන් නොඉක්මවති. ලෙඩ වීම කයෙහි ස්වාභාවික ලක්ෂණයකි. මම ලෙඩ නොවී සිටීම යැයි සිතුව ද ලෙඩ වීමේ ස්වභාව ඉන් ඉක්මවිය නොහැකිය. අනේ මා නොමැරී සිටින්නේ නම් කදිමයි යනුවෙන් සමහරවිට සිතෙයි. එනමුත් මරණය ඒ සිතුවිල්ල පරයා අප කරා එළඹෙයි. නොහඬා සිටින්නට ඇත්නම් කදිමයි කියා සිතුව ද හැඬීමට සිදුවන අවස්ථා අත්හැරී නොයයි. මම කිසිදින දුක් නොවී සිටීමේ යැයි අදිටන් කරගත්ත ද දුක්වීමේ අවස්ථා බැහැර නොවෙයි. මම දොම්නසට පත් නොවී සිටීමේ යැයි සිතා ගත්ත ද දොම්නසට හේතුවන දේ එලෙසම පවතියි. වෙහෙසට පත් නොවෙමි, තෙහෙට්ටුවට පත් නොවෙමි කියා අදිටන් කරගත්ත ද වෙහෙසට හෝ තෙහෙට්ටුවට ඉන් බාධාවක් ඇති නොවෙයි.

සැකෙවින් දක්වතොත් උපදානස්කන්ධ පහ හෙවත් පංච උපදානස්කන්ධයම දුකකි. මෙහි පංච උපදානස්කන්ධය යන්න ඉතා ප්‍රවේසමෙන් අවබෝධ කරගත යුතුය. රූප (ඇස, කන, නාසාදී ඉන්ද්‍රියන් මගින් ලබන සංවේදන), වේදනා (වින්දනයන් හෙවත් වේදනාවන්), සංඥා (හඳුන්වාදීම්), සංඛාර (සකස්වීම්) සහ විඤ්ඤාණ (දැනුවත්වීම්) යන කරුණු පහ පංචස්කන්ධය නම් වෙයි. සරලව දක්වතොත් සිත හා කය එක්ව ගත් කල ඊට පෞච්ඡස්කන්ධය යනුවෙන් කිව හැකිය. මිනිසාය, සත්ත්වයාය, මමය, ඔහුය ආදී ලෙස නම් ලබනුයේ මේ පංචස්කන්ධයයි. රහත් නොවූ සෑම කෙනෙක්ම පංචස්කන්ධයට මමය, මාගේය කියා රැවටෙති. ඔවුහු ඊට ඇලුම් කරති. මේ හේතුව නිසා නොරහතුන්ට පංච උපදානස්කන්ධයක් හෙවත් මමත්වයකින් බැඳුණු සිතක් හා කයක් ඇත. රහතන් වහන්සේලා කිසිදින දුක් නොවන බවත්, උන්වහන්සේලාට දුකක් නොදැනෙන බවත් සූත්‍ර පිටකයේ දැක්වේ. එලෙස දුකක් නොදැනෙනුයේ උන්වහන්සේලා පංචස්කන්ධයට ඇලුම් නොකොට ජීවත් වන බැවිනි.

සතිපට්ඨාන සූත්‍රයෙහි දැක්වෙනුයේ මෙලොවදී කෙනෙකුට අත්විඳීමට සිදුවන දුක් ගැහැට ගැන විස්තරයකි. පරලොවදී විඳින්නට සිදුවන දුක් ගැහැට ගැන සූත්‍ර රාශියකම කරුණු දැක්වේ. බුද්දක නිකායට අයත් සූත්‍ර කිහිපයකම දැක්වෙන පරිදි මෙලොවින් වූක වන

වැඩි පිරිසක් දුගතියෙහි උපත ලබති. දුගතියෙහි උපන්නොත් විඳීමට සිදුවන දුක් ගැහැට අතිමහත්ය.

දුක්ඛ සත්‍යය මනාව අවබෝධ කර ගැනීමෙන් සෝවාන් ඵලයට පැමිණෙන බව සැබෑය. මේ කරුණ ධර්මානුකූලව පැහැදිලි කරනුයේ කෙසේද? සත්ත්වයා සසරට බැඳ තබනුයේ සංයෝජන නම් වූ සංසාර බැමිවලිනි. මෙයින් දුර්වලම සංසාර බැමි තුන වන සක්කාය දිට්ඨි, විචිකිච්ඡා සහ සීලබ්බත පරාමාස යන කරුණු මගින් සත්ත්වයා අපායට යොමු කරනු ලැබේ. මේ සංයෝජන ධර්ම තුන බිඳ හෙළූ කල්හි අපාය වියලෙයි. ඉන් අදහස් වනුයේ තවදුරටත් සතර අපායෙහි ඉපිද දුක් විඳීමට තරම් බරපතළ වැරදි මෙකී සංයෝජන සිඳි ලූ පුද්ගලයා අතින් සිදු නොවන බවයි. සතර අපායෙහි ඉපදීමෙන් මිදීමේ වාසියට අමතරව ඉදිරි ආත්ම භාව සතක් තුළදී සත්‍යාවබෝධය ලැබීමේ වාසනා ගුණය එවැනි පුද්ගලයෙකුට ලැබෙයි. ඊට ලෝකෝත්තර කුසල බලය යැයි කියනු ලැබේ.

සක්කාය දිට්ඨි යන්නෙහි තේරුම කුමක්ද? මජ්ඣිම නිකායට අයත් චූළවේදල්ල සූත්‍රයෙහි සක්කාය දිට්ඨිය මැනවින් විස්තර කර දී ඇත. සිත හා කය හෙවත් පංච උපාදානස්කන්ධය සක්කාය නම් වෙයි. පංචස්කන්ධයට ඇලුම් කරන කල එය පංච උපාදානස්කන්ධය යන නම ලැබීමට සුදුසු වෙයි. අවියත් පෘථග්ජනයෝ රූපය ආත්මය කොට සලකති; සාරය කොට සලකති. වින්දනය ආත්මය කොට සලකති; සාරය කොට සලකති. සංඥාව හෙවත් හඳුන්වා දීම් ආත්මය කොට සලකති; සාරය කොට සලකති. සංඛාර හෙවත් සකස් වීම් සහ වෙනස් වීම් ආත්මය කොට සලකති; සාරය කොට සලකති. විඤ්ඤාණ හෙවත් දැනුවත් වීම් ආත්මය කොට සලකති; සාරය කොට සලකති. මෙලෙස පංචස්කන්ධය ආත්මය කොට, සාරය කොට සැලකීම සක්කාය දිට්ඨියයි. (සැකෙවින් දක්වතොත් සිත හෝ කය වටිනා දෙයක් ලෙස, සුරැකිය යුතු සම්පතක් ලෙස සැලකීම සක්කාය දිට්ඨියයි.)

දුක්ඛ සත්‍යය අවබෝධ කරන නැණවතා ඉන්මතු කිසිදින එවැනි අනුවණ සිතුවිලි පහළ නොකරයි. ඔහුට ජීවිතයම දුකකි. එබැවින් දුක් සහගත වූ ජීවිතය සාරවත් එකක් ලෙස සැලකීම අවියත් පෘථග්ජනයන්ටම අයත් සිතුවිල්ලක් බව ඔහු තේරුම් ගනියි. වෙනත් විධියකට දක්වතොත් ඔහු සක්කාය දිට්ඨි නම් වූ සංයෝජන නැවත

නූපදින ලෙස පලවාහරියි. තවද මේ උතුම් අවබෝධයට පැමිණි වහාම දුක්ඛ සත්‍යයෙන් ආරම්භ වන උසස් ධර්ම කරුණු ගැන සැක පහළ වීම ද නවතී. ස්වෝත්සාහයෙන් ධර්මය අවබෝධ කර ලොවට බෙදා දුන් සම්මාසම්බුදුවරුන් සිටී ද යන්න ගැන තවදුරටත් සැක පහළ නොවෙයි. ශාසන ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කර උතුම් වූ මාර්ගඵලවලට පැමිණි තමා වැනිම වූ ආර්යයන් ගැන සැක පහළ නොවෙයි. මේ ආකාරයට සැක දුරුවීම සිදු වෙයි. විවිකිවිඡාව පහ වනුයේ එලෙසිනි. තවද ආත්මය සුවපත් කිරීම සඳහා කරන්නේ යැයි කියන මිථ්‍යා වෘත සමාදානයෙනි හරයක් නැති බව ඔහු අවබෝධ කරයි. මේ අවබෝධයට පැමිණි කල සීලබ්බත පරාමාස නම් සංයෝජන ධර්මය ප්‍රභීණ වූයේ යැයි කියනු ලැබේ. දුක්ඛ සත්‍යය පිරිසිදුව අවබෝධ කරගන්නා නැණවතා සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටනුයේ මෙලෙසිනි.

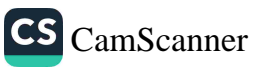
සියල්ල දුකට මුල් වෙයි නම් මෙලොවෙහි හෝ අන් තැනක සැපක් කියා දෙයක් නැත්දැයි යමෙකුට සිතෙන්නට බැරි නැත. එසේ සිතීම සාධාරණය. සැප, දුක් හා උපේක්ෂා සහගත වින්දනයන් යනු සැබෑවටම පවතින දේ බව සතිපට්ඨාන සූත්‍රයේ දක්වා ඇත. එබැවින් සැප හෝ දුක යනු අප අත්විඳින මායාවක් නොවේ. සසර දුක යනු මායාකාරී අත්දැකීමක් නොවේ. සසර දුක සැබැවින්ම පවතී. දුක නැති කිරීමේ ප්‍රතිපදාවක් අවශ්‍ය වනුයේ එබැවිනි.

බුදු දහම යනු දුක ගැනම කතා කරන, සැපත පිළිකුල් කරන සෘණාත්මක ආකල්පවලට තැනක් දෙන ආගමක් බව සමහරු සිතති. මේ මතය සම්පූර්ණයෙන්ම සාවද්‍යය. බොහෝ දෙනෙක් එවැනි නිගමනවලට බැස ගනුයේ පිරිසිදු බුදු බණ නොඇසූ නිසාවෙනි. “ඔබ වහන්සේ දුක ගැනම කතා කරන, ලෞකික සැපත පිළිකුල් කරන අයෙකු ලෙස මා අසා ඇත. සැබැවින්ම මෙලොවෙහි සැපක් කියා දෙයක් ඇත්තේම නැද්දැ”යි එක්තරා බමුණෙක් බුදුන් වෙත පැමිණ විමසා සිටියේය. “බමුණ, ලෝකාස්වාදයෙහි සැපක් නැතැයි මම නොකියමි. ලෞකික සැපත ද සැබැවින්ම පවතින දෙයකි. කාම වස්තූන්හි සැපතක් කියා දෙයක් නොපවතී නම් කාම සම්පත් නතු කර ගැනීමට රජවරුන් කිසිදින යුද නොවදිනු ඇත. එනමුත් මේ කරුණ නිතර සිහිපත් කළ යුතුය. දුක බහුලය. සැපත විරලය. සැප සොයා කරන සෑම ක්‍රියාවකින්ම සැපතට වඩා දුකක්ම අත් වෙයි.” යන්න බුදුහු මෙහිදී අවධාරණයෙන් ප්‍රකාශ කර සිටියහ.

දුක් විඳීමෙන් පවී ගෙවා දැමිය හැකි බව සමහර ආගම්වල ඉගැන්වේ. බුදුන් කල ජීවත් වූ සමහර යෝගීහු පවී ගෙවීම සඳහා අති දුෂ්කර ප්‍රතිපදාවන් අනුගමනය කළහ. සමහරු සුනඛයන්, එළුවන්, ගවයන්, උෆරන් මෙන් නිරුවත්ව කටුක ආහාර අනුභව කරමින් නිසරු ලෙස ජීවිත කාල ගෙවා දැමූහ. ඔවුන්ගේ අරමුණ වූයේ දුක් විඳීමෙන් සසර දුක නිම කිරීමයි. කෝරඛත්ටිය එවැනි පුද්ගලයෙකි. ඔහු කෙතරම් දුක් සහිත ජීවිතයක් ගත කළේ ද යත් ඔහුගේ ස්වභාවය දුටු සුනක්ඛත්ත නම් භික්ෂුව සිතුවේ මේ නම් සැබෑ රහතන් වහන්සේ කෙනෙකු විය යුතුය යනුවෙනි. සතෙකු මෙන් හැසිරෙමින් දුකම අනුභව කළ කෝරඛත්තිය මරණින් මතු අපායෙහි උපන් බව සූත්‍ර පිටකයෙහි දැක්වේ. දුක් විඳීමෙන් සත්‍යාවබෝධය ලැබිය යන මිථ්‍යා විශ්වාසය එකල සමාජයෙහි කෙතෙක් තදින් මුල් බැස තිබුණේ ද යත් කැමැත්තෙන් දුක් විඳින පිරිස් සමාජයෙහි බහුමානයට පාත්‍ර වූහ. මේ හේතුව නිසාම සමහරු අවයව සිදු ගැනීම වැනි භයානක ක්‍රියාවල පවා නිරත වූහ.

බුදුහු විවේක සහිත දිනයක අන්‍ය තීර්ථකයන්ගේ අසපු නැරඹීම සඳහා සඟ පිරිවරින් ගියහ. එහි සිටියේ දුක් විඳීමේ මිථ්‍යා විමුක්ති මාර්ගය අනුගමනය කළ පිරිසකි. සමහරු තනි පයින් සිටගෙන දිවී ගෙවති. තවත් අය සතුන් ලෙස ඉරියව් පවත්වති. ඒ සියලු දෙනා සිරුරට දැඩි දුක්, වේදනා දෙති. “තොප මේ නියැලෙනුයේ කවර නම් කාර්යයක” දැයි බුදුහු ඔවුන්ගෙන් විමසූහ. “අපි දුක් විඳීම තුළින් පවී ගෙවා දැමීමේ ප්‍රතිපදාව පුරන අය වෙමු.” යැයි ඔවුහු සියලු දෙන එකාවන්ව පිළිතුරු දුන්හ. “තොප මෙලහකටත් සෑහෙන පවී ප්‍රමාණයක් මේ ප්‍රතිපදාව තුළින් ගෙවා ඇති බව තොපගේ දුෂ්කර ව්‍යායාම දකින අපට මනාව වැටහෙයි. තොපගේ පෙර පවී කෙතෙක් ගෙවී ඇත්ද? තව කොපමණ පවී ගෙවීමට ඉතිරිව ඇත්දැයි” බුදුහු ඔවුන්ගෙන් විමසූහ. මේ ප්‍රශ්න දෙක සඳහා පිළිතුරු දීමට කිසිවෙකුට නොහැකි විය. ඒ අඥාන තීර්ථකයන් අගතියෙහි සහ මූලාවෙහි අන්තයට පැමිණි අයයි. ඔවුහු තම ගුරුවරුන්ගේ සුවච, කීකරු ගෝලයෝ වූහ. අවිචාරවත් ලෙස ගුරුවරයා අනුගමනය කළ ඔවුහු දුක් අනුභව කරමින් පවී ගෙවා දැමීමේ නිසරු ප්‍රතිපදාව අකුරටම අනුගමනය කළහ. “තොප පෙර ආත්මභාවවල අනුන් තළන්තට, පෙළන්තට, වධයට පමුණුවන්තට ඇත. සිය කැමැත්තෙන්ම දුක් විඳීමට සිදු වූයේ ඒ පාප කර්මවල බලපෑම නිසාය.” යනුවෙන් දුක්

විදීමේ ප්‍රතිපදාව භාසායව ලක් කළ බුදුහු තවත් එතැන රැඳී නොසිටි
සහ පිරිවර කැට්ටි ඉවත්ව ගියහ.

'බුදු දහම දුක් විඳින්නට පොලඹවන ආගමක් නොවේ. දුකෙහි
යථා ස්වභාවය තේරුම් ගැනීම තුළින් සැපත කරා එළඹීමේ මාර්ග
වැටී ඇත' යන්න බුදු දහමෙහි සාරයයි.

27. ලෝකය, පංචස්කන්ධය සහ පස්කම් සැපත

'ලෝකය' යන යෙදුමෙහි තේරුම කුමක්ද? සාමාන්‍ය කතා ව්‍යවහාරය අනුව ලෝකය යන්නෙන් අදහස් වන්නේ අප ජීවත් වන පොළොව තලයයි. බොහෝ ආගම් කර්තෘවරු ලෝකය ගැන අර්ථ විවරණ ලබා දීම සිය ඉගැන්වීම්වල ප්‍රධාන මාතෘකා අතරට එක් කර ගත්හ. කිතුණු හා ඉස්ලාම් විශ්වාසයන්ට අනුව ලෝකය සර්වබලධාරී දෙවියෙකුගේ නිර්මාණයකි. සර්වබලධාරී දෙවියා සිය සිතැඟි පරිදි ලෝකය ද මනුෂ්‍යයන් ද බිහි කර ඇත. විවිධාකාර ගහකොළ සහ සත්ත්ව ප්‍රජාව බිහි කර ඇත්තේ මනුෂ්‍ය වර්ගයාගේ ඵල ප්‍රයෝජන උදෙසාය. ලෝක නිර්මාණය පිළිබඳ හින්දු ඉගැන්වීම් මීට තරමක් වෙනස් වන නමුත් විශ්වය දෙවියන්ගේ නිර්මාණයකි යන්න හින්දු ලබ්ධිකයෝ පිළිගනිති.

විශ්වය කිසිවෙකුගේ නිර්මාණයක් නොවන බව බුදු දහම තදින් අවධාරණය කරයි. ලෝක ධාතු නම් වූ උප ඒකක රාශියකින් විශ්වය නිර්මාණය වී ඇත. ලෝක ධාතු යනු කවරාකාර පද්ධති විශේෂයක්ද? හිරු, සඳු දෙදෙනාගෙන් ආලෝකය ලබන මනුෂ්‍ය ලෝක එකක් ද, සතර අපාය ද, සදෙව් ලොව ද, බ්‍රහ්ම ලෝක ද සහිත සම්පූර්ණ ලෝක පද්ධතියකින් ලෝක ධාතුවක් නිර්මාණය වේ. විශ්වය තුළ මෙවැනි 'ලෝක ධාතු' අසීමිත ප්‍රමාණයක් ඇත. විශ්වය ඒ තරමට විශාලය. කෙනෙකුට සිතෙන් මවාගත නොහැකි තරම් විශාල ඉඩකඩක විශ්වය පැතිරී තිබේ.

විශ්වයේ වෙසෙන තිරිසන් සත්තු ද, මනුෂ්‍යයෝ ද, සදෙව්ලොව වෙසෙන දෙවියෝ ද ආහාර අනුභව කොට ජීවත් වෙති. ආහාර නොලැබීමෙන් දෙවියන්ගේ ද, මනුෂ්‍යයන්ගේ ද, තිරිසනුන්ගේ ද මරණය සිදු වේ. බ්‍රහ්මකායික දෙවියෝ ආහාර නොගනිති. දෙවියන් ද, බ්‍රහ්මයන් ද, තිරිසනුන් ද හැර අනෙක් අපාගත සත්ත්වයන් ද අපට නොපෙනෙනුයේ හේතු දෙකක් නිසාය. මේ සත්ත්වයෝ අපට නොපෙනෙන සුක්ෂම ශරීර දරති. තවද සමහර අපායන් සහ දිව්‍යලෝක පිහිටා ඇත්තේ මනුෂ්‍ය ලෝකයෙන් ඉතා ඈත්වය.

ලෝකය යනු සැබෑ ලෙසම, යථාර්ථ වශයෙන්ම පවතින දෙයක් ද? නැතහොත් ලෝකය යනු අප අත්විඳින මායාකාරී අත්දැකීමක්ද? දුරාතීතයේ පටන්ම මේ ප්‍රශ්නය බුද්ධිමතුන්ගේ සිතට වද දුන්නේය.

ලෝකය මායාවක් වන බව සිතීමට කරුණු තිබේ. ඔබ පැණි රසට කැමතිය. තවත් කෙනෙක් ඊට අකමැති වෙයි. කුසගින්නේ සිටින කෙනෙකුට ආහාරය මිහිරි සුවඳක් දනවයි. ආහාර ගත් විගස ඒ සුවඳට ඇති කැමැත්ත යටපත් වේ. රසය හෝ සුවඳ කියා දෙයක් යථාර්ථ වශයෙන් පවතී නම් මෙවැනි වෙනසක් පැවතිය හැකිද? කෙනෙකුට ලස්සන දෙය තවත් කෙනෙකුට අවලස්සන වනුයේ මන්ද? 'ලෝකය මායාවකි' යන්න නිගමනයට පැමිණීමට බොහෝ විට හේතු කාරක වනුයේ මෙවැනි එකිනෙකට පරස්පර විරෝධී අත්දැකීම්ය.

සමහරු ලෝකය යථාර්ථ ලෙස නොපවතින බවට ප්‍රබල තර්ක ඉදිරිපත් කරති. දැනට වසර 2000 කට පමණ පෙර ඉන්දියාවේ විසූ නාගර්ජුන පඬවරයා ලෝකය සිහිනයක් බව කීවේය. 'ලෝකය යනු අප දකින සිහිනයකි. එය සැබෑවක් නොවේ.' යන ඉගැන්වීම මත පිහිටා නාගර්ජුන 'ශුන්‍යතාවාදී දර්ශනය' නම් වූ නව වින්තන ක්‍රමයක් ඉදිරිපත් කළේය. නාගර්ජුනගේ ශුන්‍යතාවාදයේ කියැවෙන පරිදි අප ලබන සංවේදන සියල්ල මායාවන්ය. එබැවින් ලෝකය ද මායාවකි. පසුකාලීනව මාධ්‍යමික දර්ශනය ලෙස ප්‍රසිද්ධ වූයේ මෙකී ශුන්‍යතාවාදය තුළින් හටගත් ඉගැන්වීම් සහිත හර පද්ධතියකි.

නාගර්ජුනගේ ඉගැන්වීම් අනුව ලෝකය යථාර්ථ ලෙස නොපවතී. ලෝකය යනු හුදෙක් අප ලබන සංවේදනයන්මය. ඊට වඩා වැඩි අරුතක් එහි නැත. ඔබ යම් දෙයක් දකියි. දැකීම යන ක්‍රියාව හැර ඊට වැඩි අරුතක් එහි නැත. ලොවෙහි ඇති සියල්ල එකක් අනෙකට සාපේක්ෂව පමණක් පවතින බව ශුන්‍යතාවාදීහු කියා සිටියහ. ඒ අනුව ලෝකය පවතිනුයේ සංවේදනයන්ට සාපේක්ෂවය. සංවේදනයන් පවතිනුයේ සිතට සාපේක්ෂවය. එබැවින් සිතක් නැති නම් සංවේදනයන් නොලැබේ. සංවේදනයන් නොලැබෙන විට ලෝකයක් ද නැත.

කෙසේ නමුත් පෙර කල ඉන්දියාවේ විසූ සාර්වස්තිවාදී බෞද්ධ ගුරු කුලයට අයත් පඬවරු ලෝකය යථාර්ථ ලෙසම පවතින බවට විශ්වාස කළහ. සාර්වස්තිවාදීන්ට අනුව අතීත, වර්තමාන සහ අනාගත යන කාලත්‍රයටම අදාළව ලෝකය පවතී. ඊයේ ලෝකය පැවතුණි. අද ද එය පවතී. හෙට ද එවැන්නක් තිබෙනු ඇත.

සොත්‍රාන්ත්‍රිකවාදීන් යනු සූත්‍ර ධර්ම පමණක් ගරු කළ බෞද්ධ

ගුරු කුලයකි. ඔවුන්ට අනුව ලෝකය අප ග්‍රහණය කරගනු ලබන්නේ අපගේ මනසෙනි. වඩා නිවැරදිව කියතොත් අපගේ මනසින් ලබන සංවේදන 'ලෝකය' ලෙස අපි ග්‍රහණය කර ගනිමු. මේ සංවේදනයන් 'ලෝකයේ' සැබෑ තත්ත්වය හෙළි කරන බව ඔප්පු කළ හැකි වනුයේ කාටද? සමහරවිට ලෝකයේ සියලු දෙනාම මායාකාරී සංවේදනවලට රැවටී සිටිනවා වන්නට බැරි නැත. එබැවින් ලෝකය යථාර්ථ ලෙස පැවතීමට හෝ නොපැවතීමට ඉඩ ඇත.

ලෝකය යථාර්ථ ලෙස පවතීද? නැතහොත් අපි සියලු දෙනාම මායාකාරී වින්දනයන්ට වසඟ වී සිටිමු ද? මූලික බුදු සමය මේ ප්‍රශ්නයට තුලනාත්මක විසඳුමක් සපයා දෙයි. බුදු දහමෙහි ඉගැන්වෙන මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව තුළින් මේ ප්‍රශ්නයට විසඳුම සොයාගත හැකිය. බුදුන් කල විසූ භික්ෂූන් වහන්සේලා ලෝකයෙහි යථා ස්වභාවය ගැන කරුණු සාකච්ඡා කළ ආකාරය සූත්‍ර පිටකයේ මජ්ඣිම සූත්‍රයෙහි දක්වා ඇත. එහි දැක්වෙන පරිදි මෙවැනි ප්‍රශ්නවලට මැදුම් පිළිවෙත හෙවත් මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව ඇසුරෙන් පිළිතුරු සපයා ගත යුතුය.

උදාහරණයක් ලෙස ලෝකය පිළිබඳ ප්‍රශ්නය ගනිමු. ලෝකය යථාර්ථ වශයෙන්ම පවතී යන නිගමනයට එළඹුණහොත් එයින් එක්තරා අගතියක් සිදුවේ. මන්ද යත් අප දකින බොහෝ දේ මායාවක් බව ඔප්පු කළ හැකි බැවිනි. වැසිබර දිනක අහසේ දැකිය හැකි 'දේදුන්න' එවැනි මායාවකට හොඳ නිදසුනකි. දේදුන්න පායා ඇතැයි පෙනෙන තැනට ගියහොත් එවැන්නක් එතැන නැති බව ඔබට පැහැදිලි වනු ඇත. කැඩපතකින් ඔබ දකින ඔබේ රුව එහි සටහන්ව ඇත්ද? නැත. එය ද මායාකාරී දර්ශනයකි. අප දකින, අසන, අත්විඳින සියලු දේ මෙවැනි මායාවන් නොවිය හැකිද? එසේ වීමට බොහෝ ඉඩකඩ ඇත.

අතින් අතට ලෝකය හුදු මායාවකි යන තීරණයට එළඹී කල එවැනිම අගතියක් සිදුවේ. මන්ද යත් සියල්ල මායාවක් නම්, අප කරන සියලු ක්‍රියා අර්ථ විරහිත වන බැවිනි. ලෝකය මායාවක් නම් දන් දීම, පිං කිරීම වැනි දේ ද හුදු මායාවක්ම වනු ඇත. නමුත් එය එසේ නොවේ. කළකම්වල විපාක ඇත යන්න බුදු දහමෙහි එන මූලික පිළිගැනීමකි. ප්‍රායෝගික තත්ත්වය අනුව බලන විට ද එය එසේමය. මිනිසුන්ගේ උත්සාහයේ ප්‍රතිඵල ඇත. අපගේ ක්‍රියාවන්හි ප්‍රතිඵල ඇත. එබැවින් ලෝකය හුදු මායාවකි යන්න දෝෂ සහගත නිගමනයකි.

එසේ නම් සත්‍යය පිහිටියේ කොතැනද? ලෝකය මායාව සහ යථාර්ථය අතර ඇති දෙයකි යන නිගමනය වෙත එළඹීම සුදුසුය. එම පිළිතුර මධ්‍යම ප්‍රතිපදාව සමග සැසඳෙයි.

එක් බ්‍රාහ්මණ පණ්ඩිතයෙක් බුදුන් වෙත එළඹ ලෝකය යනු කුමක්ද යන ප්‍රශ්නය ඇසීය. ඔහුට ලැබුණේ පුදුමාකාර පිළිතුරකි. "මේ බලියක් පමණ වූ ශරීරය තුළම ලෝකය පිහිටයි." යන පිළිතුර ඊට ලැබුණි. මෙහි අර්ථය කුමක්ද? ලෝකය ශරීරය තුළ පවතින දෙයක් නම් බාහිර ලෝකය ගැන කුමක් කිව යුතුද? බුදුන් වහන්සේ විසින් මනුෂ්‍ය ශරීරය තුළම ලෝකය පැනවීමේ අර්ථය මෙසේ පැහැදිලි කළ හැකිය.

ලෝකයක් ඇත යන හැඟීම පහළ වනුයේ ඇස, කන, නාසය, දිව, කය යනාදී ඉන්ද්‍රියන් මගින් ලබන සංවේදනයන් නිසාය. මෙකී සංවේදී ඉන්ද්‍රියන් පිහිටියේ අපේ ශරීරයෙහිමය. එබැවින් ශරීරය තුළම ලෝකය පැනවීම අර්ථාන්විතය.

අප මෙතෙක් අවධානයට ලක් කළ ලෝකයෙහි කේන්ද්‍රස්ථානය අපගේ ශරීරයයි. මූලික බුදු දහමෙහි ඊට පංචස්කන්ධය යන නම ව්‍යවහාර කෙරෙයි. රූප, වේදනා, සංඥා, සංඛාර, විඤ්ඤාණ වශයෙන් පංචස්කන්ධය කොටස්වලට බෙදා දැක්විය හැකිය.

රූප යනුවෙන් අදහස් කරනුයේ අප පංචේන්ද්‍රියන්ගෙන් ග්‍රහණය කරන දේය. ඇසට පෙනෙන රූපයන් මෙන්ම කනට ඇසෙන ශබ්දයන් ද රූප ගණයට අයත් වේ. මෙලෙස ඇස, කන, නාසය, දිව හා කය යන පංචේන්ද්‍රියන් විසින් රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ යන පස් ආකාර රූපයන් ග්‍රහණය කරගනු ලැබේ.

වේදනා යනු වින්දනයයි. දුක් සහගත වේදනා, සැප සහගත වේදනා සහ උපේක්ෂා සහගත වේදනා වශයෙන් අප ලබන වින්දනයන් තුන් ආකාර වේ.

සංඥා යනු හඳුනා ගැනීම් සහ හඳුන්වා දීම් ය. කවුරුත් හෝ අපට 'මිනිසෙකු සිටියි' යන සංඥාව ලබා දුන් කල අපට මිනිසෙකු සිතෙන් මවාගත හැකිය. එලෙස සිතෙන් මවාගත හැකි වනුයේ මිනිසා යන සංඥාව සිතෙහි තැන්පත්ව ඇති බැවිනි.

සංඛාර යනු කුමක්ද? සංඛාර යනු විවිධ අර්ථයන්හි යෙදී ඇති

පදයකි. එය සකස් වීම, පිළියෙල වීම යන අර්ථයෙහි යෙදිය හැකිය. මේ අර්ථයෙන් බලන කල 'නිවන' හැර අන් සියලු දේ සංඛාර ගණයට වැටෙයි. සමහර සූත්‍රයන්හි පිං, පච්චි හා පිං - පච්චි නොවන ක්‍රියා විස්තර කිරීමට සංඛාර යන පදය යොදා ඇත.

විඤ්ඤාණය යන්නෙන් අදහස් කෙරෙනුයේ අප ලබන දැනුවත් වීමයි.

- ❖ ඇසෙන් ලබන දැනුවත් වීම් හෙවත් දැකීම වඤ්ඤාණය නම් වේ.
- ❖ කනෙන් ලබන දැනුවත් වීම් හෙවත් ඇසීම සෝභ විඤ්ඤාණය නම් වේ.
- ❖ නාසයෙන් ලබන දැනුවත් වීම් හෙවත් ආඝ්‍රාණය ඝාණ විඤ්ඤාණය නම් වේ.
- ❖ දිවෙන් ලබන දැනුවත් වීම් හෙවත් රසය ජීවිහා විඤ්ඤාණය නම් වේ.
- ❖ කයෙන් ලබන දැනුවත් වීම් හෙවත් කායික පහස කාය විඤ්ඤාණය නම් වේ.
- ❖ මනසෙන් ලබන දැනුවත් වීම් හෙවත් සිතට දැනෙන දේ මනෝ විඤ්ඤාණය නම් වේ.

වඩා පැහැදිලිව දක්වතොත් විඤ්ඤාණය යනු පෙනීම, ඇසීම, ගඳ සුවඳ දැනීම, රස දැනීම, පහස දැනීම හා සිතට දැනීම යන සය ආකාර වූ ක්‍රියාවන්ය.

පංචස්කන්ධයත්, පංච උපාදානස්කන්ධයත් අතර වෙනස බොහෝ දෙනෙකුට නොතේරේ. පංචස්කන්ධය කෙරෙහි ඇලීමක් හෙවත් උපාදානයක් ඇතිකර ගත් විට පංච උපාදානස්කන්ධය නම් වේ. වෙනස්ව කිවහොත් පෙනෙන, දකින, දැනෙන දේට ඇල්මක් ඇතිකර ගැනීම මෙයින් අදහස් වේ. 'මම සිටිමි', 'මේ මමය', 'මේ අපිය', 'මේවා අපේය' ආදී හැඟීම් ඇතිවනුයේ පංචස්කන්ධය කෙරෙහි ඇල්ම ඇතිකර ගැනීම නිසාය.

සත්ත්වයා පංචස්කන්ධය කෙරෙහි දක්වන ඇල්ම අනාදිමත් කාලයක සිට පැවත එන්නකි. එහි ආරම්භයක් කිව නොහැකිය.

දීර්ඝ කාලයක් සසරෙහි සිටීම නිසා හටගත් වැරදි නිගමනයන් නිසා සත්ත්වයා මමය, මාගේය යන හැඟීම් ඇතිව වෙසෙයි.

යමෙකුට පංච උපාදානස්කන්ධයෙහි යථා ස්වරූපය දැන අවබෝධ කර ගැනීමට හැකි නම් එයම සෝවාන් ඵලය ලැබීමට හේතුවන බව, ප්‍රමාණවත් බව සංයුක්ත නිකායෙහි දැක්වේ. පංච උපාදානස්කන්ධයෙහි යථා ස්වභාවය තේරුම් ගැනීමට කරුණු 5 ක් දැන අවබෝධ කරගත යුතුය. පංච උපාදානස්කන්ධයෙහි,

- ❖ ඇති වීම
- ❖ නැති වීම
- ❖ ආස්වාදය
- ❖ ආදීනවය
- ❖ නිස්සරණය

යන පස් ආකාර ස්වභාවයන් මැනවින් දැන අවබෝධ කරගත් පුද්ගලයා ඒ අවබෝධය නිසාම සෝවාන් ඵලයෙහි පිහිටයි.

පංච උපාදානස්කන්ධය යනු ශරීරය හා මනසයි. මේ දෙකම ඇතිවන, නැතිවන ස්වභාවය දරයි. හේතුඵලයන්හි ක්‍රියාකාරීත්වය නිසා ශරීරය හට ගනියි; සත්ත්වයා උපදියි. හේතු ප්‍රත්‍යයන් ඇසුරු කරගෙන එය පවතියි. හේතු ප්‍රත්‍යයන් ඉවත් වීම නිසා කය බිඳී ගොස් මරණය සිදු වේ. ඊට පංච උපාදානස්කන්ධයේ ඇතිවීම සහ නැති වීම යනුවෙන් කියනු ලැබේ.

පංච උපාදානස්කන්ධයේ ආස්වාදය හා ආදීනවය මෙසේ තේරුම් ගත යුතුය. මේ ලෝකයේ ආස්වාදයක් ඇත. පංච ඉන්ද්‍රියන් නිසා ලබන සැපත පස්කම් සැපත නම් වේ. පස්කම් සැපතෙහි ආස්වාදයක් ඇත. එය පිළිගත යුතුය. එමෙන්ම එකී ආස්වාදයට වඩා බරපතළ ආදීනව එහි ඇත. සුව වින්දනයක් ලැබීමට කරන ක්‍රියාවන්ගෙන් ඊට වඩා බරපතළ දුක් ඇතිවේ. මිනිස්සු කම් සැපත සොයා විවාහ වෙති. එනමුත් විවාහ බන්ධනය නිසා හටගන්නා දුක එහි ඇති සැපතට වඩා හැම අතින්ම වැඩිය. මිනිසුන් සැප සොයා කරන සෑම දෙයකින්ම ඊට වඩා දුකක් අත්වේ. මෙම කරුණට පංච උපාදානස්කන්ධයෙහි ආදීනවය යැයි කියනු ලැබේ.

පංච උපාදානස්කන්ධය හෙවත් සිත සහ කය අපට පිහිට කොට නොපවතී. අපහට සුදුසු වාසස්ථාන කොට නොපවතී. මේ බව දැන අවබෝධ කර ගැනීම පංච උපාදානස්කන්ධයේ නිස්සරණය නම් වේ. පංච උපාදානස්කන්ධයෙන් අප වෙන් විය යුත්තේ එය සරණ කොට විසිය නොහැකි බැවිනි.

මේ කරුණු පහ දැන අවබෝධ කරගත් පුද්ගලයා සෝවාන් ඵලයේ පිහිටයි. එබැවින් ඉහත කී කරුණු පහ වෙන වෙනම සිතෙන් විමසා බලන්න. එවිට පංච උපාදානස්කන්ධයේ යථා ස්වභාවය ඔබට වැටහෙනු ඇත. ඒ වැටහීම නිසා සැකය හෙවත් විවිකිච්ඡාව දුරු වෙයි. සක්කාය දිට්ඨිය හෙවත් පංච කාම සම්පත් මමය, මාගේය යන පිළිගැනීම බැහැර වෙයි. විවිධාකාර වෘත සමාදානය මගින් ආත්මය සුවපත් කළ හැකිය යන මිථ්‍යාදෘෂ්ටිය හෙවත් සීලබ්බත පරාමාසය දුරු වෙයි. මෙලෙස සක්කාය දිට්ඨි, විවිකිච්ඡා සහ සීලබ්බත පරාමාස යන සසර බැමි තුන ලිහී ගොස් සෝවාන් ඵලය නිසැකවම ලැබෙයි.

28. සිත පිහිටියේ කොතැනද?

මුලින්ම බිහිවූයේ සිත ද? නැතහොත් කය ද? සිත පළමුව බිහි වී එය ඉන්පසු කයක් සොයා පැමිණියේද? නැතහොත් ශරීරයේ ක්‍රියාකාරීත්වය තුළින්ම සිත නම් වූ දෙය පහළ වෙයි ද? මෙය 'කිකිලිය හා බිත්තරය පිළිබඳ ප්‍රශ්නයට' සමාන කළ හැකිය. මන්ද යත් පළමුව බිහි වූයේ කිකිලිය ද නැතහොත් බිත්තරය ද යන ප්‍රශ්නයට සාධාරණ පිළිතුරක් සපයාගත නොහැකි බැවිනි.

සිත පිළිබඳ මේ උභතෝකෝටික ප්‍රශ්නය අනාදිමත් කාලයක සිට නුවණැත්තන්ගේ සිතට වධ දෙයි. සිත පළමුව බිහි වී යැයි කියන අය ආත්මවාදී පිළට අයත් වෙති. සිත හෙවත් අවනාශී ආත්මය පළමුව බිහි වී එය ශරීරයක් සොයා ගියේ ද? ආත්මය හෙවත් සිත යම් දිනක මේ කය හැර දමා වෙනත් කයක් සොයා යයි ද? බෙහෝ පෙරදිග ආගම්වල පුනරුත්පත්තිය හෙවත් නැවත නැවතත් ඉපදීම විස්තර කෙරෙනුයේ ආත්මය විසින් කය හැරදා ගොස් අලුත් කයකට පැමිණීමක් ලෙසය. ඉස්ලාමය සහ කිතු දහම පුනරුත්පත්තිය ප්‍රතික්ෂේප කරන ආගම් දෙකකි. ආත්මය කය හැරදා ගොස් සදාකාලික සැපතට හෝ සදාකාලික විපතට පත්වන බව ඒ ආගම් දෙකෙහිම පිළිගැනීමයි.

ආත්මවාදයට විපක්ෂ මතවාදයන් භෞතිකවාදීන්ගේ ඉගැන්වීම් තුළ දක්නට හැකිය. භෞතිකවාදීන්ට අනුව සිත යනු මොළය නම් වූ ඉන්ද්‍රියේ ක්‍රියාකාරීත්වයයි. මරණයේදී මොළය අක්‍රිය වන බැවින් සිතෙහි ක්‍රියාකාරීත්වය එතෙකින්ම අවසන් වෙයි. භෞතිකවාදීන් පුනරුත්පත්තිය නොපිළිගැනීමට හේතුව මේ සිද්ධියයි. මරණයේදී අක්‍රිය වන සිත වෙනත් තැනක උපත ලබන කෙනෙකු කරා යන්නේ කෙසේද? මෙය කිසිදු විසඳුමක් නොලැබෙන ප්‍රශ්නයකි. එබැවින් භෞතිකවාදීන්ට අනුව පුනරුත්පත්තිය යනු පදනම් විරහිත දෙයකි.

බුදු දහම අයත් වනුයේ භෞතිකවාදී පිලට ද? නැතහොත් විඤ්ඤාණවාදී පිලට ද? ජීවිතය මේ උපතින් අවසන් නොවේය යන්න බුදු සමය තුළ අවිවාදයෙන් පිළිගැනෙයි. ඒ අනුව බුදු දහම විඤ්ඤාණවාදයක් ද යන ප්‍රශ්නය මතු වීම සාධාරණය. මේ ගැටලුව බුද්ධ කාලයේදී පවා නිතර වාද විවාදවලට තුඩු දුන්නේය. බුදුන්

කල විසූ සාති නම් භික්ෂුව විඤ්ඤාණවාදී අදහස් අගයමින් බණ කීමට පුරුදුව සිටියේය. ඔහු කියන පරිදි මිනිසා මිය යාමෙන් පසු විඤ්ඤාණය ඔහුගේ සිරුරෙන් බැහැර වී නව උපතක් සොයා යයි. බුදුහු මේ ඉගැන්වීම තරයේ ප්‍රතික්ෂේප කළහ. බුදු දහමේ ඉගැන්වෙන පුනරුත්පත්තිය 'විඤ්ඤාණය' මූලික කරගත් දෙයක් නොවන බවත්, හේතුවල සබඳතාවන්ගේ බලපෑම නිසා සත්ත්වයා මරණයෙන් මතු නැවත උත්පත්තියක් කරා යන බවත් බුදුන් වහන්සේ මෙහිදී විස්තර කළහ. (මහා තණ්හාසංඛය සූත්‍රය)

සිත හා කය පිළිබඳව භික්ෂූන් වහන්සේලා අතර සිදු වූ සාකච්ඡාවක් ගැන මජ්ඣ සූත්‍රයේ දැක්වේ. එම සාකච්ඡාවේ හරය වනුයේ බුදු දහම භෞතිකවාදයත්, විඤ්ඤාණවාදයත් අතර පිහිටන බවයි. එබැවින් සිත පළමුව බිහි වී එය කයක් සොයා ගියේ යැයි කීම බුදු දහමට එකඟ නැත. එමෙන්ම සිත යනු හුදෙක් කායික ක්‍රියාකාරීත්වයේම ප්‍රතිඵලයක් ලෙස සැලකීමට ද බුදු දහම එකඟ නැත. නිවැරදි පිළිතුර මේ අන්ත දෙක අතර පිහිටයි. සිතට හෝ කයට ආරම්භයක් නැත. එය අනාදිමත් කාලයක සිට එකිනෙක ආශ්‍රය කරගෙන පැවත එයි.

සිත හා කය එකිනෙක ආශ්‍රය කරගෙන පවතිය යන්න තවදුරටත් විස්තර කිරීම සුදුසුය. අපගේ සිත් තුළ සිතුවිලි පැන නගිනුයේ කුමක් නිසාද? සිතුවිලි පැන නැඟීමට හේතුව ඇස, කන, නාසය, දිව, කය යන සංවේදන ඉන්ද්‍රියන්ගේ ක්‍රියාකාරීත්වයයි. සංවේදන ඉන්ද්‍රියන් කයෙහිම කොටසක් වන බව පැහැදිලිය. එබැවින් සිත යනු කය ආධාර කොටගෙන ක්‍රියාත්මක වන දෙයකි. කෙටියෙන් කියතොත් සිත යනු ක්‍රියාකාරීත්වයකි.

මෙය පහත දැක්වෙන උදාහරණය ඇසුරෙන් තේරුම් කළ හැකිය. අපට යම් කටුක ස්පර්ශයක් දැනුණු විට අප්‍රසන්න හැඟීමක් ඇතිවේ. ඒ කටුක ස්පර්ශය පළමුව දැනෙනුයේ කයට ද? නැතහොත් සිතට ද? ස්පර්ශය කායිකව සිදුවන බව පැහැදිලිය. එබැවින් පළමුව ස්පර්ශය දැනෙනුයේ කයටය. ස්පර්ශය නම් වූ කායික ක්‍රියාව නිසා ඒ සම්බන්ධව මනසෙහි හැඟීමක් පහළ වෙයි. අනිත් අතට, කය යනු සිත හා සාප්‍රවම සම්බන්ධව ඇති දෙයකි. අප අතක් ඔසවනුයේ ඊට පෙර ඇතිවන සිතුවිල්ලට අනුරූපවය. මේ ආකාරයෙන් සිත කයට බලපායි. සිත බලපානුයේ කායික ක්‍රියාකාරීත්වයට පමණක් නොවේ.

අපට ශරීරයක් ඇති බව දැනෙන්නේ ඇයි? සිතක් ඇති නිසාය. සිතක් නැති නම් ශරීරයක් ඇති බව නොදැනේ. මේ සම්බන්ධව සූත්‍ර පිටකයේ අපූරු උපමාවක් දක්වා ඇත. සිත හා කය එකිනෙක ආනතව සිටුවා සමබර කර තබන ලද දර මිටි දෙකක් වැනිය. එක් දර මිටියක ආධාරයෙන් අනෙක නැගී සිටියි. සිත හා කය අතර ද පවත්නේ එබඳු සබඳතාවයකි. අප ජීවිතය යැයි කියනුයේ සිත හා කයෙහි අන්‍යෝන්‍ය ක්‍රියාකාරීත්වයටය.

බොහෝ දෙනෙක් සිත හා විඤ්ඤාණය එකම අර්ථයෙහිලා සලකති. එනමුත් විඤ්ඤාණය යනු සිතම නොවේ. සිතෙහි ක්‍රියාකාරීත්වයේ එක් අංශයක් විඤ්ඤාණය යන්නෙන් අදහස් වෙයි. ඇස, කන, නාසාදී ඉන්ද්‍රියන්ට ලැබෙන සංවේදන හේතුකොට ගෙන විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම උපදී. පෙනීම, ඇසීම ආදී කොටගත් සංවේදනයන් 'විඤ්ඤාණය' නම් වේ. සිත යනු දැනීම් පමණක් නොවේ. හැඟීම් සහ දැනීම් යන දෙඅංශයන්ම සිත සකස් වී ඇත.

විඤ්ඤාණය පිහිටනුයේ කොතැනද? මේ ප්‍රශ්නයට විස්තරාත්මකව පිළිතුරු සැපයීම සුදුසුය. පෙනීම ඇතිවනුයේ ඇස හා සිත ආශ්‍රය කරගෙනය. මෙලෙස ඇස්, කන්, නාසය, දිව, කය, මනස යන සය ආකාර ඉන්ද්‍රියන් ඇසුරු කොටගෙන විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම ඇතිවේ. මේ ඉන්ද්‍රියන්ගෙන් කය නම් ඉන්ද්‍රිය මුළු සිරුර පුරාම පවතියි. කායික පහසු ලැබෙනුයේ කය නම් වූ ඉන්ද්‍රියටය. මේ අනුව විඤ්ඤාණය මුළු කයම ඇසුරු කරගෙන ඇතිවන බව පැහැදිලිය.

විඤ්ඤාණය හටගත හැකි භූමිත් විඤ්ඤාණස්ථිතී නම් වේ. මෙවැනි විඤ්ඤාණස්ථිතීන් වර්ග කිහිපයකට බෙදා දැක්විය හැකි බව සූත්‍ර පිටකයේ දැක්වේ. විඤ්ඤාණස්ථිතීන් පිළිබඳ ප්‍රමාණවත් විස්තරයක් සූත්‍ර පිටකයේ එන මහා නිධාන සූත්‍රයේ දක්වා ඇත. සදෙව් ලොව වෙසෙන දෙවියෝ ද, මෙලොව වෙසෙන මනුෂ්‍යයෝ ද, විමාන ජේතයෝ ද විවිධාකාර රූප ස්වභාවය සහිතව විවිධාකාර නම් ඇතිව සිටිති. එබැවින් ඔවුන් කායික ස්වභාවය අනුව ද හැඳිනීම අනුව ද එකිනෙකාගෙන් වෙනස් වෙති. සමහර උසස් බ්‍රහ්ම තලයන්හි වෙසෙන සෑම දෙවියෙක්ම එකම රූපකාරයක් ගනියි. ඔවුන් එකිනෙකාගෙන් වෙන්කර හඳුනාගත නොහැකිය. තවත් සමහර බ්‍රහ්ම තලයන්හි වෙසෙන දෙවියන් එකම නමකින්

හඳුන්වනු ලැබේ. තවද ආකාසනංවායතනය, විඤ්ඤාණංවායතනය හා ආකිංචංඤ්ඤායතනය නම් ලෝකවල වෙසෙන දෙවියෝ අරුපීච වෙසෙති. ඔවුන්ට ප්‍රකටව පෙනෙන රූපයක් නැත. ඒ හේතුව නිසාම ඔවුන්ට ඇස්, කන්, නාසාදී ඉන්ද්‍රියන් ද නැත. ඒවායේ අවශ්‍යතාවයක් ද නැත. මෙවැනි අරුපී දෙවියන්ගේ සිත පමණක් ප්‍රකටව ඇත. ඉහත විස්තර කළ ලෝක තලයන්හි පොදු ලක්ෂණ කිහිපයක්ම ඇත. ඒවායේ ජීවත් වන සත්ත්වයෝ කිසියම් ආකාරයකින් සැප විඳිති. මිනිස්සු සහ කාමාවචර දෙවියෝ පස්කම් සැප හෙවත් පංචේන්ද්‍රියන්ගෙන් ග්‍රහණය කරගන්නා සැප විඳිති. ඔවුහු ස්ත්‍රී සහ පුරුෂ රූපකාය දරති. අටුවාචාර්යවරුන් විසින් විස්තර කර ඇති පරිදි මිනිස්සු සහ පහළ දිව්‍යලෝකවල සිටින දෙවියෝ කායික සම්භෝගයෙන් ප්‍රීති වෙති. ඊටත් ඉහළ දිව්‍යතලවල වෙසෙන දෙවියෝ උනුන් ස්පර්ශ කොට කාම දාහය සංසිදවා ගනිති. ඊටත් ඉහළ දිව්‍යතලවල වෙසෙන දෙවියන්ගේ ශරීර වඩාත්ම සුක්ෂමය. එබැවින් ඔවුන්ට එකිනෙකා ස්පර්ශ කළ නොහැකිය. ඔවුහු එකිනෙකාගේ රූප ස්වභාවය දැක බලාගෙන කාම දාහය සංසිදවා ගනිති. එසේ නැතහොත් උනුන් දෙස බලා සිතා සි තෘප්තියක් ලබා ගනිති.

තවද මිනිසුන්ට ස්වකීය පුණ්‍ය මහිමය අනුව ද, උත්සාහය අනුව ද කම් සැපත පහළ වෙයි. රජ පවුල් හා උසස් පවුල්වල උපන් මිනිසුන්ට ස්වකීය පෙර පිත නිසා කම් සැපත පහළ වන අතර ඔවුන්ට ස්වෝත්සාහයෙන් ඒ සැප විඳීමට හැකිය. සාමාන්‍ය දුගී මිනිසුන්ට උත්සාහවත් වී සැප ලබාගත හැකිය. දෙවියන්ට ස්වකීය පුණ්‍ය මහිමය අනුව සැප ලැබේ. මහ පිං ඇති දෙවියන් මහේශාකාස දෙවියන් නම් වේ. ඔවුන්ට විසිතුරු මාලිගා සහ විවිත්‍ර වූ දිව්‍ය විමාන ද පරිවාර සෙනඟ ද පෙර පිත නිසාම පහළ වේ. අල්පේශාකාස දෙවියෝ සහපිරිවර නොමැතිව දිව්‍ය සැප විඳිති. නිර්මාණරතිය නම් දිව්‍ය ලෝකයෙහි ඇති සැපය අන්‍ය ලෝකයන්හි ඇති සැපයට වඩා වෙනස් බව දක්වා ඇත. නිර්මාණරති දෙවියන්ට තමා කැමති පරිදි කම් සැප නිර්මාණය කළ හැකිය. 'මනාපකායික' නම් වූ දිව්‍යාංගනාවන් වර්ගයක් ගැන සුත්‍ර පිටකයේ විස්තර දක්වා ඇත. මනාපකායික දෙවියන්ට තමා කැමති ශරීර වර්ණයක් සහිතව, තමා කැමති රූප ශෝභාවක් ඇතිව, තමා කැමති දිවසඵපිළි හැඳ පැලඳ සිටිය හැකිය. මිනිස් ලොව වෙසෙන කල තම ස්වාමි පුරුෂයන් ප්‍රීතියෙන් තැබීමේ පිත නිසා සමහර කාන්තාවන් මෙලෙස

මනාපකායික දිව්‍යාංගනාවන් ලෙස උපදින බව සූත්‍ර පිටකයේ දක්වා ඇත. මනාපකායික දෙවඟනන්ගේ රූපශ්‍රීය නිසා නොරහත් හික්කුන් වහන්සේලාගේ පවා සිත් කැලඹුණු බව සූත්‍ර පිටකයේ දැක්වේ.

කම් සැපතෙහි විචිත්‍රම ආකාරය පරනිර්මිත වසවර්ති නම් දිව්‍ය තලයේ දක්නට ඇති බව බෞද්ධ සාහිත්‍යයෙහි සඳහන් වේ. පරනිර්මිත වසවර්තියෙහි වෙසෙන දෙවියන්ට තමාට කැමති පරිදි කම් සැප මැවිය හැකිය. එමෙන්ම එහි වෙසෙන අනිකුත් දෙවියන් වෙනුවෙන් දිව්‍යමය උයන්, මාලිගා යනාදිය මවා දීමට හැකිය. එබැවින් පරනිර්මිත වසවර්තියෙහි වෙසෙන දෙවියන්ට සැපයෙන් අඩුවක් නම් නැත. මේ නිසාම එහි වෙසෙන සමහර දෙවියෝ පස්කම් සැපත පිළිකුල් කරන මහණ බමුණන්ට කරදර හිරිහැර කරති. ඒ ඔවුන්ගේ පිලට එකතු වන අය අඩු වේ යැයි බියෙනි. කම් සැප සොයා යන, වර්ණනා කරන මේ දිව්‍ය කණ්ඩායමේ නායකයා වසවර්ති මාර නම් වේ. සමහර ආචාර්යවරුන් දක්වා ඇති පරිදි ඔහු පරනිර්මිත වසවර්ති දිව්‍ය ලෝකයෙහි පාලකයාය. තවත් අයගේ මතය වනුයේ වසවර්ති මාරයා යනු 'පරනිර්මිත වසවර්තිය' නම් ලොවෙහි එක්තරා ප්‍රදේශයක් පාලනයට නතු කරගෙන සිටින ක්‍රස්තවාදී කල්ලියක නායකයාය. ඔහු විටින් විට සිය පිරිවර සමග මෙලොවට පැමිණ විවිධ වේශයෙන් පෙනී සිට ශාසන ප්‍රතිපදාව අනුගමනය කරන්නවුන්ට අකුල් හෙළයි. එසේ නැතහොත් පාපී අධිමයන්ගේ ශරීර තුළට ආරූඪ වී ගුණවතුන්ට, සිල්වතුන්ට තළා පෙළා හිරිහැර කරයි.

කකුසඳ නම් බුදුන් කල දුසී නම් මාර දිව්‍ය පුත්‍රයෙක් සිටියේය. හේ කකුසඳ බුදුන්ගේ ශාසන සේවාව අඩපණ කර දැමීමට තමාට කළ හැකි සෑම උත්සාහයක්ම දැරීය. වරක් හෙතෙම සඟ පිරිවරින් වඩින කකුසඳ බුදුන් දැක ඊර්ෂ්‍යා සිතී අසල සිටි කුඩා දරුවෙකුට ආරූඪ වූයේය. ඒ කුඩා දරුවා ගලක් ගෙන සඟ පිරිස දෙසට දමා ගැසීය. ඒ ගල වැදුණේ කකුසඳ බුදුන්ගේ අග්‍රශාවක නමකටයි. මේ සිද්ධිය වූ අයුරු දිවැසින් දුටු කකුසඳ බුදුහු, "එම්බල පාපී මාරයා, තා මෙවැනි නිවට ක්‍රියාවල නියලෙනුයේ මාගේ තරම නොදැනද? එසේ නම් මාගේ තරම බලාගනුව"යි කියා එක්වරම විශාල මානසික ශක්තියක් පාපී මාරයා වෙතට මුදා හැරීය. එතරම් බලසම්පන්න වූ මාරයා කකුසඳ බුදුන්ගේ චිත්ත ශක්තිය නිසා ජීවිතක්ෂයට පත්ව තිරයටම ඇඳ වැටුණේය.

රූපාවචර බ්‍රහ්මයන් හෙවත් රූපයක් සහිත බ්‍රහ්මයන්ට ඇස් හා කන් යන ඉන්ද්‍රියන් පවතින බවත්, ඔවුන් රූපයන් හා ශබ්දයන් පමණක් ඇසුරු කොට ජීවත් වන බවත් අටුවා ග්‍රන්ථයන්හි සඳහන් වේ. ඒ බ්‍රහ්මයන්ට ඔවුන් එකිනෙකා පෙනෙන නමුත් එකිනෙකා ස්පර්ශ කළ නොහැකිය. එමෙන්ම බ්‍රහ්මලෝක තුළ ස්ත්‍රී, පුරුෂ භේදයක් නැත. මරණින් මතු බ්‍රහ්ම ලෝකයන්හි උත්පත්තිය ලබන ගැහැනු ද, පිරිමි ද පුරුෂ රූපාකාරයෙන් යුතුව එහි වෙසෙති. ඔවුන් අතර කිසිදු ආකාරයක කායික සම්භෝගයක් සිදු නොවේ.

රූපය සියලු දුකට මූල යැයි සිතන අය අරූපාවචර ධ්‍යාන වඩා මරණින් මතු අරූපාවචර තලයන්හි උපදිති. අරූපාවචර දෙවියන්ට ප්‍රකටව පෙනෙන රූපයක් හෝ සංවේදන ඉන්ද්‍රියන් නොමැත. ඔවුන්ට ඔවුනොවුන් නොපෙනේ. අනුන්ට ද ඔවුන් නොපෙනේ. මුල් අරූපාවචර ලෝක තුන ද, රූපාවචර බ්‍රහ්ම ලෝක ද, දිව්‍ය ලෝක හා මනුෂ්‍ය ලෝකය ද ප්‍රකට සිතක් සහිතව සැප විඳිනු කැමති සත්ත්වයන් සඳහා වාසස්ථාන වේ. මේවායෙහි විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම ප්‍රකටය. එම වාසභූමි විඤ්ඤාණස්ථිතීන් නම් වේ.

සමහරු සිත නිසා සියලු කරදර ඇතිවන බව සිතති. ඔවුහු සිත අක්‍රීය කිරීමෙන් සසර දුක කෙළවර වන බව අදහති. හුස්ම නොගෙන සිටීම හුරු කරන සමහර අබ්‍යෝධ්‍ය යෝගීහු සිහි විසඳව ගොස් අප්‍රාණක ධ්‍යානයට සම වැදෙති. තවත් සමහරු ධ්‍යාන එකිනෙක ඉහළ නංවා අවසානයේ සංඥාග්‍රය නම් වූ නේවසංඥානාසංඥායතන සමාපත්තියට සම වැදෙති. නේවසංඥානාසංඥායතනයට සම වැදුණු කල තමා ජීවත්ව සිටින බව හැර වෙනත් කිසිදු සංඥාවක් පහළ නොවේ. එබැවින් මේ දෙයාකාරයේම සමාධීන් තුළ විඤ්ඤාණය හෙවත් දැනීම අප්‍රකටය. එසේම මෙවැනි සමාධීන් හුරු කරන යෝගීහු මරණින් මතු විඤ්ඤාණය අප්‍රකට වූ දිව්‍යමය තලයන්හි උපදිති. අසංඥ තලයෙහි උපදින සත්ත්වයා තමා ජීවත්ව සිටින බවටත් නොදනියි. සංඥා අග්‍රය හෙවත් නේවසංඥානාසංඥායතනය උපදවා ගත් අය මරණින් මතු සංඥාව ඇති විඤ්ඤාණය අප්‍රකට දිව්‍යමය තලයක උපදිති. අසංඥ තලයෙහි උපන් සත්ත්වයෝ කල්ප 500 කින් වූත වෙති. දීර්ඝතම ආයුෂ හිමි නේවසංඥානාසංඥායතන තලයේ ආයු කාලය කල්ප 84,000 කි. කල්ප 84,000 ක් ගත වූ සැණින් එම සත්ත්වයෝ තමා උපන් තලයෙන් ගිලිහී කර්මානුරූපීව වෙනත් උත්පත්තියක් ලබති.

පෙරකී සෑම ලෝකයකම ආයුෂ නේවසඤ්ඤානාසංඥායතනයේ ආයුෂයට වඩා අඩුය. එබැවින් මේ කවර හෝ ස්ථානයක උපන් අයට මරණය නම් වූ ඉරණමට කවදා හෝ මුහුණ දෙන්නට සිදුවේ. දෙවියෝ ද, බ්‍රහ්මයෝ ද, මනුෂ්‍යයෝ ද ආයුෂ ගෙවී ගොස් මරණයට පත් වෙති. එබැවින් මරණය ඉක්මවිය හැකි භූමියක් කොතැනකවත් නැත.

විඤ්ඤාණය ප්‍රකට ලෝක ධාතුන්ට විඤ්ඤාණස්ථිතීන් යන නම යෙදේ. විඤ්ඤාණස්ථිතීන් ද කය මිස සිත නැති අසංඥ තලය ද නේවසඤ්ඤානාසංඥායතනය ද යන ලෝක ධාතු සියල්ල එක්ව ගත් කල 'සත්තාවාසයන්' නම් වේ.

ශ්‍රී සද්ධර්මය ශ්‍රවණය කර නුවණින් විමසා බලන පින්වතා සත්තාවාසයන්හි ආයුෂය සීමා සහිත වන බව දකියි. සියලු ලෝකික සැපත දුකෙන්ම කෙළවර වන බව දකියි. මේ අවබෝධය ලබන ඔහු සත්තාවාසයන් හෝ විඤ්ඤාණස්ථිතීන් තමාගේ සදාකාලික වාසස්ථාන නොවන බව දනියි. 'ආත්මය සුවපත් කිරීම' මායාවක් බව ඔහු අවබෝධ කරගනියි. සිත හෝ කය යන දෙකින් එකක් අත්හැර සසර දුක නැති කිරීමේ ප්‍රතිපදාව මිථ්‍යාදෘෂ්ටියක් වන බව ඔහු අවබෝධ කර ගනියි. මෙසේ වූ ඔහු වෘත සමාදානයෙන් ආත්මය සුවපත් කිරීමේ අදහස අත්හරියි. ඒ නිසාම සීලබ්බත පරාමාස නම් වූ සංසාර බැම්ම ලිහී යයි. 'ආත්මය සුවපත් කිරීම' යන්න මායාවක්, මිරිඟුවක්, සිහිනයක් බව දක්නා ඔහු ආත්මවාදයෙන් මිදෙයි. ඔහු සක්කාය දිට්ඨිය බිඳ හෙළයි. තවද ශ්‍රී සද්ධර්මය දැන ඉගෙන මිථ්‍යා විමුක්ති මාර්ග අත්හරින ඔහු බුදුන් වහන්සේ විසින් දේශනා කර වදාරන ලද විමුක්ති මාර්ගයම සත්ත්වයාගේ විශුද්ධියට හේතු වන බව අවබෝධ කර ගනියි. එබැවින් ඔහු විවිකිච්ඡාව නැවත නූපදින්නටම පහ කරයි.

සක්කාය දිට්ඨි, විවිකිච්ඡා, සීලබ්බත පරාමාස යන සංයෝජන ධර්ම තුන ප්‍රභාණය වූ පින්වතා එතැන් සිට සෝතාපත්ත යන ගෞරව නාමයෙන් පිදුම් ලැබීමට සුදුසුකම් ලබයි.

IV කොටස

29. සෝවාන් විම හා සම්බන්ධ ආචාර්ය මතවාද

මූලික බුදු දහමෙහි ඉගැන්වෙන සෝවාන් මාර්ගය සුවපහසු ප්‍රතිපදාවකි. සෝවාන් ඵලය පහසු ඉලක්කයකි. ඒ බව සුත්‍ර සිය ගණනක පැහැදිලි කර දී තිබේ.

කෙසේ නමුත් සම්බුද්ධ පරිනිර්වාණයෙන් සියවස් කිහිපයක් ඉක්ම යත්ම නිවැරදි ශාසන ප්‍රතිපදාව කුමක්ද යන්න ගැන තියුණු වාද විවාද ඇති විය. මේ වාද විවාද හේතු කොටගෙන බෞද්ධ භික්ෂු පරපුර භීතයාන - මහායාන වශයෙන් දෙකොටසකට බෙදී වෙන් විය. මහායානිකයෝ 'මෙලොවදී මගඵල ලබාගත හැකිය' යන මතය ප්‍රතික්ෂේප කර බෝධිසත්ත්ව වර්යාවට මුල්තැන ලබා දුන්හ. ත්‍රිපිටක ධර්මය ගරු කළ භික්ෂු කොටස් තවදුරටත් මාර්ගඵල කෙරෙහි විශ්වාසය තැබූහ. මූලික බුද්ධ ඉගැන්වීම් ගරු කළ මේ පිරිස 'භීතයානිකයන්' ලෙස මහායානිකයන්ගේ ගර්භාවට පාත්‍ර විය. ථෙරවාදීන්; ස්ථවිරවාදීන් ලෙස නම් ලැබුවේද මේ පිරිසමය. ථෙරවාදීන් හැරුණු කල පුනරුත්පත්තිය පිළිනොගත් තවත් භික්ෂු කණ්ඩායමක් ද 'භීතයාන' යන නම ලැබූහ.

ථෙරවාදීහු හෙවත් ස්ථවිරවාදීහු ත්‍රිපිටක ධර්ම තව තවත් විස්තර කරමින් අර්ථකතා ලිවීමට රුචිකත්වයක් දැක්වූහ. මේ අර්ථකතා සමහර විට මූලික දේශනාවන්ට කිසිසේත් නොගැළපෙන අර්ථ විචරණ ලබා දුන්නේය. කෙසේ නමුත්, මූලික සුත්‍ර දේශනාවන්ට වඩා විස්තරාත්මකව, උදාහරණ සහිතව තිබූ අටුවා (හෙවත් අර්ථකතා) වඩ වඩාත් ජනප්‍රිය වන්නට පටන් ගත්තේය. අටුවා ග්‍රන්ථ තුළට රිංගා ගත් ආචාර්ය මතවාද බුද්ධ දේශනාවන් පසු බස්සවමින් අධිකතර පිළිගැනීමට ලක් විය.

බුදු දහමෙහි හරය සහ සාරය ලෙස සැලකිය හැකි ඉගැන්වීම් වන,

- 1. චතුරාර්ය සත්‍යය
- 2. පටිච්ච සමුප්පාදය
- 3. මාර්ගඵල විස්තරය

යන කරුණු අටුවා ග්‍රන්ථ තුළ දීර්ඝ ලෙස සාකච්ඡා කරනු ලැබීය. අටුවාචාර්යවරුන් තම විචරණයන් එළිදැක්වීමේදී සුත්‍ර පිටකයේ

සමහර ඉගැන්වීම් නොසලකා හැර පුද්ගලික මතවාද ඉදිරිපත් කර ඇති බව පැහැදිලිව පෙනෙන්නට ඇත. එමෙන්ම සමහර ධර්ම කරුණු විස්තර කිරීමේදී පැටලිලි සහගත මතවාද ඉදිරිපත් කර ඇත. කිසිම අටුවා ග්‍රන්ථයක පටිච්ච සමුප්පාදය පැහැදිලිව විස්තර කර නොතිබීම ඊට හොඳම උදාහරණයකි. පටිච්ච සමුප්පාදය විස්තර කරන අටුවාචාර්යවරුන් නොවිසඳුනු ගැටලු කිහිපයක්ම ඉතිරි කර තබති.

අටුවා ග්‍රන්ථයන්හි දැක්වෙන සෝවාන් ආදී මාර්ගඵල විස්තරය ද මෙවැනි අවුල් රාශියක් ඇති කළේය. මූලික බුදු දහමේ ඉගැන්වෙන 'සෝවාන් ඵලය' ලබා ගැනීමේ ක්‍රම 2 කි.

1. සෝතාපන්න අංගයන් සමාදන් වීම හෝ එම අංගයන්හි පිහිටීම.
2. විදසුන් වැඩීම.

යනු එම ක්‍රම 2 යි. අටුවාචාර්යවරුන් ඉහත කී මුල් ක්‍රමය අත්හැර දමා ඇත. ඒ වෙනුවට සෝවාන් වීම සඳහා දීර්ඝ ප්‍රතිපදාවක් නිර්දේශ කර ඇත. මූලික සූත්‍ර දේශනාවල එන සජ්ඣ විශුද්ධිය සහ විදර්ශනා ඥාන යන ඉගැන්වීම් එකිනෙක මුසු කිරීමෙන් අටුවාවෙහි එන සෝවාන් ආදී මාර්ගඵල විස්තරය සකසා ඇත. ඒ අනුව මාර්ගඵල ලබනු කැමති පුද්ගලයා,

1. විදර්ශනා භාවනාව ඇසුරු කොට මාර්ගඵල ලද යුතුය.
2. සජ්ඣ විශුද්ධි නම් ක්‍රමයට අනුකූලව අනුපිළිවෙළින් සිත දියුණු කළ යුතුය.
3. විදර්ශනා ඥාන නම් වූ විශේෂ අවබෝධතා ඥාන උපදවාගත යුතුය.
4. මෙලෙස අභ්‍යාස කරන ඔහු අනුපිළිවෙළින් සෝවාන්, සකාදාගාමී, අනාගාමී සහ අර්හත් යන මාර්ගඵල සතරට පැමිණෙයි.

අටුවා ඇදුරන් දුටු ඒ ආර්ය මාර්ගය තුළ දෝෂ සහගත තැන් කිහිපයක්ම ඇත. කෙසේ නමුත්, ඒ මාර්ගය මධ්‍ය පුද්ගලයා මාර්ගඵලයට නොපැමිණේ යැයි කීමට කිසිවෙකුට නොහැකිය. සෝවාන් ආදී මාර්ගඵල වෙත පැමිණීමට මීට වඩා කෙටි ම. ඇති බව නම් පැහැදිලිවම කීමට හැකිය.

30. ස්ඵවිරවාදීන්ගේ සෝවාන් විමේ ප්‍රතිපදාව

දැනට ප්‍රචලිතව ඇති ස්ඵවිරවාදී ඉගැන්වීම්වල මූලාරම්භය ලක්දිවෙහි සිදු වූ බවට පිළිගැනීමක් ඇත. සියම් රට හෙවත් තායිලන්තය තුළ පිළිගන්නා ථෙරවාදී අදහස් සියල්ලම මෙරටින් ඵරටට ගෙන ගිය ධර්ම ග්‍රන්ථ පදනම් කරගෙන ඇති වූ බවට පිළිගැනීමක් ඇත.

ස්ඵවිරවාදී සම්ප්‍රදාය අනුව සෝවාන් ආදී මාර්ගඵල වෙත ළං වීම සඳහා සජ්ත විශුද්ධි ක්‍රමයට සිත හික්මවිය යුතුය. සජ්ත විශුද්ධි ක්‍රමය සුත්‍ර පිටකයට අයත් රථ විනීත සුත්‍රයේ සඳහන් කොට ඇත. භාවනා යෝගියා තම මනස හික්මවිය යුත්තේ පහත දැක්වෙන පරිද්දෙනි.

1. ශීල විශුද්ධිය

පළමුවන ශීලයෙන් පිරිසිදු විය යුතුය.

2. චිත්ත විශුද්ධිය

දෙවනුව සිතෙහි කිලිටි අදහස් ඉවත් කරගෙන සිත පිරිසිදු කළ යුතුය. ඊට සමථ භාවනාව වැඩිම සුදුසුය.

3. දිට්ඨි විශුද්ධිය

තෙවනුව තම සිත තුළ පැළපදියම් වී ඇති වැරදි දෘෂ්ටිත් සියල්ල අත්හළ යුතුය.

4. කංඛාවිතරණ විශුද්ධිය

සිව්වනුව ආර්ය මාර්ගය සහ මාර්ගඵල ආදිය ගැන සියලු සැක දුරු කළ යුතුය.

5. මග්ගාමග්ගඥානදස්සන විශුද්ධිය

මෙය නිවැරදි මාර්ගය යැයි හැඳින් වැරදි විමුක්ති මාවත් අත් හළ යුතුය.

6. ප්‍රතිපදා ඥානදර්ශන විශුද්ධිය

මාර්ගඵල වෙත පිවිසෙන නිවැරදි ප්‍රතිපදාව දැනගත යුතුය.

7. ඥාන දර්ශන විශුද්ධිය

අවසාන වශයෙන් ලෝක සත්‍යය මේ යැයි පිරිසිදු දැනගත යුතුය.

මෙම ප්‍රතිපදාව වඩන විට ආර්ය මාර්ගය ක්‍රමයෙන් වැඩි ගොස් එක් එක් මාර්ගඵලයන්හි අනුපිළිවෙළින් පිහිටීමට තමාට හැකියාව ලැබේ.

සප්ත විශුද්ධි ක්‍රමයට මාර්ගඵල ලබනු කැමති යෝගියා ඒ සඳහා විදර්ශනා භාවනාව තෝරාගත යුතුය. මෙහිදී ඔහු තම සිතට අරමුණු වන නිමිතිවල ඇතිවීම, නැතිවීම හෙවත් හටගැනීම සහ නැසීම යන ලක්ෂණය සිතින් විමසා බැලීම සුදුසුය. මෙහිදී සිතට හසුවන ඕනෑම නිමිත්තක් විමසීම හෝ කිසියම් භාවනා අරමුණක් සිතට හසු කරගෙන එම අරමුණෙහි ඇතිවන - නැතිවන ලක්ෂණය සිතට හසුකර ගැනීම කළ යුතුය.

මෙලෙස තම සිතට හසුවන අරමුණුවල හෝ භාවනා නිමිත්තෙහි ඇතිවන - නැතිවන ස්වභාවය සිතට අරමුණු කරගෙන සිටින කල්හි යෝගියා වෙත මූලික ඥාන දෙකක් අනුපිළිවෙළින් පහළ වේ. ඒ මෙසේය.

1. සම්මර්ශන ඥානය

මෙය විදර්ශනා ඥානයන්ට පෙරටු කොට ඇති අවබෝධතා ඥානයකි. සම්මර්ශන ඥානය ලද යෝගියා තම සිතට නිමිත්තක් අරමුණු වූ සැණින් එහි ස්වභාවය හඳුනා ගනියි. (උදා: කෝපයක් හටගත් සැණින් කෝපයක් ඇති වී යැයි හැඟෙයි.)

2. නාමරූප විච්චාන ඥානය

මීටම නාමරූප පරිච්ඡේද ඥානය යන නම යෙදේ. පෙර කී පරිදි අභ්‍යාස කරන යෝගියා මේ ඥානය ලැබීමට සමත් වේ. සිතට අයත් ක්‍රියාවලිය වන හැඟීම් ඇතිවීම සහ දැනීම් ඇතිවීම නාම ධර්ම ගණයට අයත්ය. රූප, ශබ්ද, ගන්ධ, රස, ස්පර්ශ ආදී සන්නිවේදන ලබාදෙන බාහිර දේ රූප නම් වේ.

නාමරූප පරිච්ඡේද ඥානය ලබන යෝගියා නාම ධර්ම සහ රූප ධර්ම වෙන් වෙන්ව හඳුනා ගනී. ඒවා එකක් නොව දෙකක්ම

බව වටහා ගනී. මේ ඥානය මතු ඇතිවන්නා වූ නව මහා විදර්ශනා ඥානයන්ට පාදක වෙයි.

සම්මර්ශන ඥානය සහ නාමරූප වචනවිදාන ඥානය ලබාගත් යෝගියා නැවත තම භාවනා අභ්‍යාසයට සිත යොදවයි. ඔහු තම භාවනා අරමුණෙහි හෝ සිතට දැනෙන අරමුණුවල ඇතිවීම් - නැතිවීම් ස්වභාවය දෙස විමසිල්ලෙන් බලා සිටියි. මෙලෙස සිටින ඔහුට අනුක්‍රමයෙන් නව මහා විදර්ශනා ඥාන පහළ වෙයි.

01. උදයව්‍යායානුදර්ශන ඥානය

යෝගියා තම භාවනා අරමුණ හේ සිතට අරමුණු වන දේ දැකීම උදයව්‍යායානුදර්ශනය නම් වේ. උදයව්‍යායානුදර්ශනය ලත් යෝගියා ක්‍රම ක්‍රමයෙන් භාවනාව දියුණු කරද්දී තමාට ලැබෙන සියලුම අරමුණු ඉපිද බිඳී යන ආකාරය දකියි. මෙය පිරිසිදු උදයව්‍යායානුදර්ශන ඥානයයි. පිරිසිදු උදයව්‍යායානුදර්ශන ඥානය නව මහා විදර්ශනා ඥානයන්හි පළමු ඥානයයි.

02. භංගානුදර්ශන ඥානය

පිරිසිදු උදයව්‍යායානුදර්ශන ඥානය ලත් යෝගියාට එම ඥානයට සමවැදිය හැකිය. ඔහු භාවනාව අරඹා නොබෝ වේලාවකින් තමාට අරමුණු වන සියලු නිමිති ඉපිද නැසී යන ආකාරය දකියි. (පෙණ උතුරන පෙණ හැළියක් මෙන් එම ස්වභාවය යෝගියා දකින බව අටුවාචාර්යවරු විස්තර කරති.) මෙලෙස අරමුණුවල ඉපිද බිඳී යාම දකිමින් සිටින අතර ක්‍රම ක්‍රමයෙන් යෝගියාගේ අවධානය අරමුණු බිඳී යාම වෙත යොමු වේ. දැන් යෝගියා දකිනුයේ ශීඝ්‍රයෙන් අරමුණු බිඳී යාමයි.

අරමුණු බිඳී යාමේ හෙවත් නැසී යාමේ ස්වභාවයට සිත යොමුවන කල්හි භංග ඥානය ලැබුණු බව කියනු ලැබේ. භංග ඥානය හෙවත් භංගානුදර්ශන ඥානය ලත් යෝගියා අරමුණු ශීඝ්‍ර ලෙස බිඳීයාම මනසින් ග්‍රහණය කරයි.

03. භයතූපට්ඨාන ඥානය

භංගානුදර්ශන ඥානය ලත් යෝගියා අනතුරුව මෙසේ කල්පනා කරයි. 'මේ අරමුණු ශීඝ්‍රයෙන් බිඳී යයි. සියල්ල; නැසීම - බිඳී යාම යන ලක්ෂණයන්ට යටත්ය. එබැවින් සංසාරය බියකරු තැනකි. සංසාරය බිය උපදවන තැනකි.' මෙතැන් සිට යෝගියා සසරට බිය වේ. ඊට භයතූපට්ඨාන ඥානය යැයි කියනු ලැබේ.

04. ආදීනවානුදර්ශන ඥානය

භයතුපට්ඨාන ඥානය ලත් යෝගියා නැවත භාවනාවට පිවිස අරමුණු බිඳි බිඳි යන ආකාරය දකියි. දැන් ඔහු සසරෙහි ඇති භය පමණක් නොව එහි ආදීනව ද ක්‍රම ක්‍රමයෙන් වටහා ගනී. ඉපදීම, ජරාවට පත්වීම, විපරිණාමයට පත්වීම, මරණය ආදී කොටගත් සියලු ආදීනවයන් ඇතිවීමට හේතුව මේ බිඳි බිඳි යන ලක්ෂණයම බව ඔහු වටහා ගනී. මෙම අවබෝධතා ඥානය ආදීනවානුදර්ශන ඥානය නම් වේ.

05. නිර්වේදානුදර්ශන ඥානය

සසරෙහි ආදීනව දත් යෝගියා සසරින් එතෙර වූ නිවන ගැන කැමැත්තක් ඇතිකර ගනී. නිවන පරම සුඛය බව ඔහු වටහා ගනී. මෙය නිර්වේදානුදර්ශන ඥානයයි.

06. මුංචිතුකමයතා ඥානය

සසරෙහි භයත්, ආදීනවත්, නිවනෙහි සැනසීමත් වටහාගත් යෝගියා සසරෙන් සදහටම මිදෙනු කැමති වෙයි. සසරෙන් සදහටම මිදෙනු කැමති වීමේ ඥානය මුංචිතුකමයතා ඥානය නම් වේ.

07. ප්‍රතිසංඛ්‍යානුදර්ශන ඥානය

පෙර කී විදර්ශනා ඥාන සය ලබා ගත් යෝගියා අනුපිළිවෙළින් එකී ඥාන සය වෙත සමවැදිය යුතුය. මෙලෙස කිහිප වාරයක් අනුපිළිවෙළින් ඥානවලට සමවැදුණු කල්හි තමා පසු කරගෙන ආ කඩඉම් සියල්ල ඔහුට අවබෝධවේ. මෙය අනුපිළිවෙළ දක්නා නුවණ ලෙස නම් කළ හැකිය. ඊටම ප්‍රතිසංඛ්‍යානුදර්ශන ඥානය යැයි කියනු ලැබේ.

08. සංස්කාරෝපේක්ෂා ඥානය

පෙර කී විදර්ශනා ඥාන හත අනුපිළිවෙළින් උපදවා ගත් යෝගියා තමා ලබන සංවේදනයන්හි ඉපිද - නැසීමේ ස්වභාවය ගැන මෙතෙහි කර, සසරට අයත් සියල්ල වැදගත් නැත යන අවබෝධය ලබාගත යුතුය. එවිට ඔහු තුළ ප්‍රබල උපේක්ෂා ගුණයක් හටගනී. සියලු සංස්කාරයන් අරමුණු කරගත් මේ උපේක්ෂා ගුණය සංස්කාරෝපේක්ෂා ඥානය නම් වේ.

(සංස්කාරෝපේක්ෂා ඥානය මතු කෙදිනකවත් නොපිරිහෙන

බවත්, මේ ඥානය ලත් අය ඉන්මතු අපාගත නොවන බවත් සමහර ආචාර්යවරුන්ගේ මතයයි.)

09. අනුලෝම ඥානය

පෙර කී විදර්ශනා ඥාන අට උපදවා ගත් යෝගියා සෝවාන් ඵලය ලැබීමට සුදුස්සෙකි. ඔහුට ඒ සඳහා තව එක් පියවරක් පමණක් තැබීමට ඇත. යෝගියා දැන් සෝවාන් ඵලය ලබනු රිසිව භාවනාවට පිවිසිය යුතුය. මෙහිදී ඔහුට,

- ❖ අරමුණුවල ඉපදීම, නැතිවීම ගැන සිත මෙහෙය විය හැකිය.
- ❖ නැතිනම් භාවනා අරමුණක සිත යොදවා සිත ඒකාග්‍ර කොට ඒ අරමුණේ ඇතිවීම, නැතිවීම ගැන සිත යෙදවිය හැකිය.
- ❖ නොඑසේ නම් අරමුණු බිඳී යාම ගැන සිත මෙහෙය විය හැකිය. (මෙය වය ලක්ෂණ විපස්සනාව නම් වේ.)
- ❖ නැතිනම් සංස්කාරයන්ගේ අනිත්‍ය ස්වභාවය ගැන සිත මෙහෙයවිය හැකිය.
- ❖ එසේ නැතිනම් අරමුණුවල අනිත්‍ය, දුක්ඛ, අනාත්ම යන ත්‍රිලක්ෂණය දැකීමට සිත මෙහෙය විය හැකිය.

යෝගියා තම සිත දියුණු කර විදර්ශනාවට යොමු වූ බැවින් එක් හොඳ මොහොතකදී අරමුණු අතහැරී ගොස් සිත විචේකයට පත්වේ. ඒ විචේකී මොහොත ඉන් මතු සිතට අරමුණු වේ. සෝවාන් ඵලය මෙයින් සම්පූර්ණ වේ. මේ ක්‍රමයට සෝවාන් ඵලය ලද යෝගියාට කැමති නම් සෝවාන් ඵල සමචතට පිවිසිය හැකිය.

එහිදී සෝවාන් ඵල සමචතට පිවිසෙමිසි සිතෙන් අදිටන් කොට විදර්ශනා භාවනාව ඇරඹිය යුතුය.

ස්වල්ප වේලාවකින් යෝගියා අරමුණු අත්හැර සමාධියට පත්වේ. එය සෝවාන් ඵල සමාපත්තියයි. සෝවාන් ඵල සමාපත්තියට නිතර සමචදී එය වැඩි කරගත් යෝගියාට සිතෙන් අදිටන් කොට වහාම ඵල සමචතට පිවිසිය හැකිය.

ඉදිරි මාර්ගඵල ලබනු කැමති යෝගීන් 'සෝවාන් ඵල සමචතට සම නොවදීවා.' යනුවෙන් අදිටන් කොට විදර්ශනා භාවනාවට පිවිසිය යුතුය.

එවිට ක්‍රම ක්‍රමයෙන් විදර්ශනාව වැඩි ගොස් සකෘදාගාමී ඵලය ලැබේ. මේ ආකාරයට අනාගාමී සහ අර්හත් ඵලය දක්වාම මේ භාවනාව ප්‍රගුණ කළ හැකිය.

එසේම මේ ක්‍රමයට භාවනා කර මාර්ගඵල උපදවන යෝගියාට සෑම මාර්ගඵලයකටම අදාළ ඵල සමාපත්තීන් වෙත පිවිසීමට හැකිය.

සටහන : මෙහි ඉහත දක්වා ඇති භාවනා ක්‍රමවේදය මූලික සුත්‍රඵල අඩංගු නොවේ. එහෙත් මෙහි සඳහන් පරිදි සිත වැඩි යන බව යෝගියාට ප්‍රත්‍යක්ෂව අවබෝධ වේ.